

Шляхи розвитку української науки:

суспільний дискурс

У номері:

• *Україна представила оновлення щодо розвитку досліджень та інновацій на 10-му засіданні Кластера 4*

• *Результати конкурсів наукових робіт на одержання грантів Президента України молодим вченим та докторам наук*

• *Нова система пріоритетів у науці та інноваціях: фокус на обороні, економіці та повоєнному розвитку*

• *Архівна спадщина академіка М. Долішнього – дослідника економічного розвитку та євроінтеграції України*

№ 10 (214)

листопад

Київ 2025

**Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського
Служба інформаційно-аналітичного забезпечення органів
державної влади**

Інформаційно-аналітичний бюлетень на базі оперативної інформації
(Додаток до журналу «Україна: події, факти, коментарі»
Ідентифікатор медіа R30-01101)
Заснований у 2005 р. Видається щомісяця.

Головний редактор В. Горовий, д-р іст. наук, проф., заслуж. діяч науки і техніки України, керівник Служби інформаційно-аналітичного забезпечення (СІАЗ) НБУВ. Редакційна колегія: М. Закіров, д-р політ. наук, заввідділу політологічного аналізу; Л. Чуприна, канд. наук із соц. комунікацій, заввідділу оперативної інформації (заст. головного редактора); О. Натаров (упорядник).

Адреса редакції: НБУВ, Голосіївський просп., 3, Київ, 03039, Україна. Тел. (044) 524-25-48, (044) 525-61-03. E-mail: siaz2014@ukr.net, <http://nbuviap.gov.ua/>.

Шляхи розвитку української науки: суспільний дискурс

№ 10 (214) листопад 2025

© Національна бібліотека України
імені В. І. Вернадського, 2025

Київ 2025

ЗМІСТ

Аналітичний погляд	4
Наука – для обороноздатності країни	13
Оцінки ефективності та орієнтири розвитку вітчизняної науки й освіти	15
Наука і влада	18
Міжнародне наукове співробітництво	24
Наукові дослідження коронавірусу COVID-19	31
Новини наукового розвитку	34
Науково-організаційні заходи	41
Цифрова трансформація суспільства, упровадження інноваційної моделі економіки	50
Бібліотека в науковому процесі	55
Наукова комунікація	70
Зарубіжний досвід наукової діяльності	74
У критичному фокусі	78
ДОДАТКИ	80

Орфографія та стилістика матеріалів – авторські

27.11.2025

Національній академії наук України – 107 років!

Президент НАН України академік Анатолій Загородній вітає наукову спільноту з річницею заснування Академії та Міжнародним днем залучення до науки заради сталого розвитку! [\(Світ\)](#).

Більше сотні років наша Академія є головним творцем науки в Україні та важливим міжнародним науковим центром. Подумки перегортаючи сторінки історії розуміємо, який непростий і водночас гідний шлях вона пройшла впродовж цього часу.

Сьогодні Національна академія наук живе та працює у складних умовах воєнного часу. Але основні принципи її діяльності залишаються незмінними. Це, зокрема, відданість ідеалам наукової об'єктивності та доброчесності, поєднання наукових традицій та новаторських підходів, розв'язання актуальних проблем фундаментального і прикладного характеру.

Попри важкі умови роботи, постійні обстріли і руйнування, виявляючи неабияку мужність і самовіддачу, науковці НАН України продовжують наполегливо працювати та досягати результатів, що служать державі й суспільству. Розробки наших учених допомагають захищати життя, відновлювати економіку, створювати технології для оборони і безпеки та відбудови країни. Це дає переконливі підстави стверджувати, що наука в Україні жива, а Національна академія наук попри всі виклики працює!

Сьогодні світ уперше відзначає Міжнародний день залучення до науки заради сталого розвитку, ініційований Україною та проголошений ЮНЕСКО. Ця нова дата в календарі покликана нагадати про роль науки у досягненні цілей сталого розвитку, розв'язанні глобальних викликів, сприяти популяризації наукових знань та поглибленню міжнародного діалогу у цій

сфері. Перебуваючи у стані вимушеної війни з агресором Україна взяла на себе місію нагадати світу про роль науки як мосту для взаєморозуміння, миру та стійкості.

Ще раз вітаю з річницею заснування Національної академії наук та міжнародним науковим святом! Бажаю всім міцного здоров'я, креативних ідей, плідного наукового пошуку та гідного визнання! Нехай кожен новий день буде кроком до стійкого миру, сильної і успішної України!

Працюймо разом на благо науки, українського народу та заради зміцнення держави! Хай живе і процвітає наша Академія! Слава Україні!

Президент

Національної академії наук України

академік НАН України

Анатолій ЗАГОРОДНІЙ

Джерело: [Національна академія наук України](https://www.naukar.gov.ua/)

Аналітичний погляд

04.11.2025

О. Щипцов,

член-кореспондент Національної академії наук України

Цунамі у Чорному морі: чи готова Україна?

Щороку п'ятого листопада людство відзначає Всесвітній день поширення інформації про проблему цунамі.

Чи є небезпека цунамі для України? Чи готова наша країна до захисту від цієї небезпеки? А також – що роблять для захисту від цунамі інші країни? ([Світ](#)).

Найчастіше цунамі обрушується на берег у вигляді вертикальної стіни турбулентної води, яка має велику руйнівну силу. Цунамі є одним із проявів морських геологічних небезпек. До них також належать підводні землетруси або землетруси, що виникають неподалік від моря; підводні зсуви, рухи тектонічних плит вздовж активних розломів, потенційні викиди газу з донних відкладів моря та екстремальні метеорологічні явища.

І хоча цунамі трапляються рідше, ніж інші природні катастрофи, через свою руйнівну силу та швидкість вони є серйозною загрозою для прибережних і морських територій і громад.

Одне з найпотужніших цунамі сталося в Індійському океані після підводного землетрусу 26 грудня 2004 року на глибині близько 20 км під дном океану і приблизно за 200 км на захід від північного узбережжя острова Суматра в Індонезії магнітудою 9,1. Внаслідок цунамі, висота якого місцями сягала 15 метрів, загинуло понад двісті тисяч людей у 14 країнах.

На фото Евана Шнайдера (© UN Photo): наслідки цунамі на узбережжі Індонезії між містами Банда-Ачег і Мевлабог після підводного землетрусу та цунамі 26 грудня 2004 року в Індійському океані.

Як свідчить «Позиційний документ 26» Експертної робочої групи Європейської морської ради з морських геологічних небезпек, за останні півтори тисячі років у Чорному морі було зафіксовано 22 цунамі, спричинених землетрусами.

Сучасні наукові оцінки газо-грязьового вулканізму в Чорноморському басейні не дають підстави сумніватися щодо можливості виникнення цунамі у Чорному морі в майбутньому.

Міжнародні системи захисту

Після найпотужнішого в історії спостережень землетрусу у 1960 році поблизу міста Вальдивія в Чилі магнітудою 9,5, який призвів до руйнівного цунамі з висотою хвилі 10–25 м на узбережжях Чилі, Японії, островах у Тихому океані (о. Пасхи, Гавайських островах та інших), було створено першу систему попередження про цунамі – Тихоокеанську. А з 1965 року глобальною мережею координації попередження про цунамі керує Міжурядова океанографічна комісія, що діє у складі ЮНЕСКО (далі – МОК ЮНЕСКО).

Це світова система моніторингу океанів і сейсмічної активності, яка допомагає виявити наближення цунамі, швидко попередити населення та організувати заходи безпеки, щоб зменшити кількість жертв і руйнувань. Ця мережа охоплює Тихий океан, Індійський океан, Карибське море, Північно-Східну Атлантику, Середземне море та прилеглі моря. Цунамі можуть виникнути дуже раптово, і час реагування – критичний. Саме тому така

мережа допомагає виграти дорогоцінний час, що може врятувати тисячі життів.

У червні 2021 року МОК ЮНЕСКО затвердила Програму з цунамі в рамках нинішньої планетарної місії – Десятиліття ООН, присвяченого науці про океан в інтересах сталого розвитку (2021–2030 рр.). Програма з цунамі базується на багаторівневому підході, що поєднує мережу датчиків і сейсмостанцій, систему регіональних і національних центрів оповіщення та підготовку прибережних громад через ініціативу ЮНЕСКО «Готові до цунамі», яка охоплює 43 країни.

Виконання цієї Програми координують чотири регіональні міжурядові координаційні групи, які узгоджують регіональні заходи з попередження про цунамі та пом'якшення їхніх наслідків, зокрема з питань надання інформації про цунамі національним центрам попередження про цунамі.

Україна також є членом МОК ЮНЕСКО. Держави-члени цієї комісії входять до складу регіональних міжурядових координаційних груп з питань цунамі. Їхнє головне завдання – моніторинг виникнення цунамі, організація та координація регіональних заходів із пом'якшення наслідків, оперативне поширення попереджень, а також підготовка населення до належного реагування на загрозу.

Для забезпечення безперервної роботи цих механізмів держави призначають національних координаторів, делегованих урядами для постійної участі в діяльності регіональних міжурядових координаційних груп. Вони також беруть участь у координації роботи Міжнародної системи попередження про цунамі та пом'якшення їхніх наслідків.

Країнами-учасницями Регіональної міжурядової координаційної групи щодо системи раннього попередження про цунамі та пом'якшення їхніх наслідків у Північно-Східній Атлантиці, Середземному морі та прилеглих морях є: Бельгія, Болгарія, Великобританія, Данія, Естонія, Єгипет, Ізраїль, Ірландія, Італія, Кабо-Верде, Кіпр, Ліван, Мальта, Монако, Нідерланди, Німеччина, Норвегія, Польща, Португалія, Румунія, Сирія, Словенія, Туреччина, Україна, Хорватія, Швеція.

Ця координаційна група має офіційний сайт (<https://www.unesco.org/en/archives>), де розміщено інформацію про національні центри інформації про цунамі у країнах Чорноморського регіону (Болгарії, Румунії, Туреччині) та призначених національних координаторів з питань цунамі з-поміж науковців та урядовців.

Україна: прогалини та пріоритети

Хоча Україна також входить до складу Регіональної міжурядової координаційної групи, однак на її офіційному сайті станом на жовтень 2025 року відсутні дані про Національний центр інформації про цунамі в Україні, його координаційні та контактні органи, призначеного національного координатора з питань цунамі. Це питання потребує комплексного та якнайшвидшого вирішення.

Ймовірно, що у разі виникнення цунамі у Чорному морі основними нормативно-правовими документами для реалізації заходів безпеки стануть чинне Положення про єдину державну систему цивільного захисту в Україні від 9 січня 2014 р. № 11 та нова постанова Уряду «Про затвердження Порядку функціонування системи моніторингу і прогнозування надзвичайних ситуацій, проведення моніторингу і прогнозування надзвичайних ситуацій» від 17 вересня 2025 року.

Однак на сьогоднішній день у системі вітчизняних нормативно-правових актів з цивільного захисту (Кодексі цивільного захисту України, підпорядкованих нормативно-правових документах) відсутнє визначення поняття морської геологічної небезпеки, яке має планетарно-регіональний характер і несе транскордонну загрозу, тому потребує спеціального врегулювання.

При цьому нагадаємо, що наукові установи НАН України брали безпосередню участь у науковому обґрунтуванні та розробленні проекту системи раннього попередження про цунамі у Чорному морі.

Так, у 2009 році Морський гідрофізичний інститут НАН України спільно з Інститутом геологічних наук НАН України та іншими установами-співвиконавцями завершив науково-дослідну роботу, в результаті якої розроблено структуру та склад системи раннього попередження про цунамі в Чорному морі як структурного елемента Європейської системи; розпочато її дослідну експлуатацію; створено комп'ютерну систему для оперативного прогнозування небезпечних морських хвиль сейсмогенної природи та відтворення можливих сценаріїв розвитку цунамі у Чорному морі. Створено Експериментальний національний центр морських прогнозів.

На наше переконання, необхідно продовжити вітчизняні наукові дослідження та системно поповнювати наукові знання про цунамі, превентивно впроваджувати та масштабувати апробовані результативні моделі соціальної поведінки для формування стійкості громад при загрозі лиха. Це потребуватиме зміцнення науково-дослідного потенціалу та активізації передачі технологій, в тому числі для досягнення цілей Програми з цунамі в рамках Десятиліття океану.

Варто зауважити, що прибережне мілководдя територіального моря України, крім реальної загрози для них підводних землетрусів та їхніх наслідків у формі цунамі у Чорному морі, суттєво обтяжене наслідками воєнних дій: за попередніми оцінками ДСНС України, близько 14 000 м² внутрішніх і морських українських акваторій на сьогодні забруднені вибухонебезпечними предметами. У разі віднесення приморських територій до ризикових від цунамі потенційно збільшуються негативні наслідки для громад, прибережної інфраструктури та морської біоти.

Тому Україні, навіть за сучасного стану, вкрай важливо налагодити та підтримувати в активному стані транскордонну співпрацю, контакти та обмін інформацією з державами Причорноморського басейну у складі Регіональної міжурядової координаційної групи.

Враховуючи реалії, що склалися в Україні, доцільно завчасно розробити та затвердити відповідні доповнення до положень про функціональні та територіальні підсистеми попередження про морські геологічні небезпеки (цунамі) єдиної державної системи цивільного захисту, при цьому необхідно врахувати рекомендації з Плану досліджень, розробок та впровадження здійснення Програми з цунамі в рамках Десятиліття океану.

Без цих кроків Україна залишається сліпою зоною на карті цунамі-ризиків Чорного моря. І це питання не лише національної безпеки, а й відповідальності за життя людей, які живуть у зоні ризику.

15.11.2025

О. Костенко,

завідувач Наукової лабораторії імерсивних технологій і права Інституту інформації, безпеки і права Національної академії правових наук України, доктор наук у галузі права

СВІТ ФОРМУЄ ЦИФРОВІ ШІ-ДЕРЖАВИ. ЧОМУ УКРАЇНУ ПОКИ ЩО НЕ КЛИЧУТЬ?

У травні 2025 року OpenAI офіційно презентувала нову глобальну ініціативу *OpenAI for Countries* — програму міжнародної співпраці у сфері штучного інтелекту. Компанія заявляє про готовність допомогти державам у розбудові національної цифрової інфраструктури: створювати локалізовані дата-центри, адаптувати мовні моделі до національного контексту та [впроваджувати кастомізовані інтерфейси ChatGPT](#) (цифрових помічників, налаштованих під мову, культуру й потреби конкретної країни) для громадян ([ZN.UA](#)).

Пов'язаний із цією програмою проєкт *Stargate* уже активно розгортається в США — зокрема в Техасі, Вісконсині, Нью-Мексико та інших штатах у співпраці з провідними інфраструктурними операторами (Oracle, Vantage Data Centers, Microsoft). У цьому контексті OpenAI позиціонує *OpenAI for Countries* як розширення власної місії: надати країнам, що не мають ресурсів для самостійного створення потужних обчислювальних систем, доступ до ключових технологій на умовах партнерства. Та що це означає в реальності?

OpenAI й новий світовий порядок обчислень

Попри гучну назву, що викликає в уяві образи міжгалактичних порталів, *Stargate* від OpenAI — проєкт набагато приземленіший, хоч і не менш стратегічний. Це не цифровий міст між державами й не універсальна платформа для урядів. Це — гіпермасштабна обчислювальна інфраструктура,

що розгортається переважно всередині США в тісній координації з національними інтересами.

Станом на другу половину 2025 року жодні офіційні матеріали не вказують на відкриту програму міжнародного доступу. Натомість бачимо розгортання об'єктів у США — увагу сфокусовано на внутрішньому ринку.

Це рішення не лише інфраструктурне, а й політико-економічне. Уряд США радикально змінив підхід до ШІ та супутніх технологій: нова стратегія експортного контролю передбачає жорсткі обмеження на постачання високопродуктивних чипів і політики AI compute governance, спрямовані на недопущення витоку критичних потужностей за межі національної юрисдикції. Йдеться не лише про конкуренцію з Китаєм, а й про загальний принцип — залишити обчислювальне ядро майбутнього всередині США. Хоч OpenAI формально є недержавною структурою, на практиці вона діє як стратегічний партнер уряду США.

На мою думку, Stargate — не прелюдія до глобального федеративного хмарного суверенітету, а символ нового цифрового протекціонізму. В епоху, коли обчислювальні ресурси стають не менш критичними, ніж нафта чи вода, США демонструють: контроль над інфраструктурою — це контроль над майбутнім. І цим контролем ніхто ділитися не збирається.

Варто враховувати й архітектуру проєкту: це не просто сервери, а ультраскладні кластери з глибокою інтеграцією обладнання, енергосистем і доступу до моделей. Така структура фактично не підлягає швидкому копіюванню поза межами США — навіть союзниками.

Stargate — не «ворота» до глобального хмарного суверенітету, а «фортеця» для контролю над його інтелектуальними та інфраструктурними основами. У найближчій перспективі цей проєкт матиме ключове значення для американського домінування у сфері високопродуктивних обчислень, тоді як решті світу доведеться або адаптуватися до нових правил гри, або створювати власні — паралельні — інфраструктурні системи.

Офіційно всі проєкти OpenAI for Countries реалізовуватимуться у координації з урядом США. Поки залишається незрозумілим, які саме країни отримають доступ до цієї програми, за якими критеріями відбувається їхній відбір та які юридичні й технічні умови включено до угод про співпрацю. Є побоювання, що така архітектура створює не лише нові можливості, а й нові залежності: цифровий протекторат, у якому ключ до національного штучного інтелекту зберігається в руках іноземної корпорації — нехай і формально незалежної.

Водночас поява OpenAI for Countries свідчить про зміну філософії глобального ШІ — від єдиної хмари до геополітично маркованих цифрових блоків, де держави виступають не незалежними гравцями, а клієнтами централізованої інфраструктури. Stargate може стати новою формою цифрового управління з контрольованим доступом. У довгостроковій перспективі така модель матиме не лише технічні чи комерційні, а й глибокі політичні наслідки: хто володіє обчислювальною інфраструктурою, той

формує правила доступу до майбутнього. І OpenAI, здається, вирішила не лише писати ці правила, а й виступити їх головним адміністратором.

Чому Україна не в грі?

Проект не «закритий» для України юридично — він просто не відкритий як сервіс для держав поза межами визначених локацій.

Ключові бар'єри:

Правовий режим даних. Україна не має статусу «належного рівня захисту даних» за загальним регламентом ЄС про захист даних (GDPR). Це не блокує операцій, але ускладнює дотримання юридичних і технічних вимог через додаткові гарантії та бар'єри. Для постачальника масштабу Stargate це означає більше юридичних суперечностей і меншу швидкість угод.

Корупційні ризики також залишаються проблемою. В останньому рейтингу Transparency International Україна [отримала лише 35 зі 100 можливих балів](#) і посіла 105-те місце серед 180 країн. Це означає, що інвестори та великі компанії обережно ставляться до співпраці з нашою державою — особливо коли йдеться про публічні закупівлі, спільні проекти чи великі довгострокові інвестиції. Навіть за наявності відчутного прогресу в боротьбі з корупцією великі постачальники критичної інфраструктури неохоче співпрацюють там, де можливі непрозорі правила, затримки й судові спори.

Воєнний контекст. Розміщення критичної інфраструктури під постійними ударами по енергетиці створює неприйнятні фінансово-страхові ризики. Натомість партнери OpenAI прив'язалися до американських локацій із довгостроковими енергетичними контрактами, інвестиційними пільгами штатів і масштабом 4,5–10 ГВт у портфелі розгортань. **Соціально-політичний вимір** теж має значення. Інфраструктура такого масштабу «імпортує стандарти управління». Будь-який інцидент у країні, що воює, може бути інтерпретований як «мілітаризація ШІ». Великі технологічні гравці прагнуть максимально контрольованого середовища впровадження.

Що потрібно, аби «відчинити двері»?

Варто розрізняти «закритість» і «непріоритетність». За публічними даними, 2025 року Stargate розширюється передусім у США — зокрема через новий кампус у Вісконсині. Це відбувається в межах великого пакета боргового фінансування, довгострокових енергоконтрактів і масштабних закупівель чипів. У такій моделі географія визначається не зовнішніми запитами, а доступністю ресурсів — енергії, води, землі — й темпами будівництва. Для України це означає радше «пізніше», ніж «ніколи».

Якщо ж розглядати питання стратегічно, то, на мою думку, «відчинення дверей» для України вимагатиме демонстративних кроків у чотирьох площинах:

1. Довгострокові гарантії енергопостачання для критичної інфраструктури з посиленням захистом мереж.

2. Державно-приватне страхування воєнних ризиків із міжнародним перестрахуванням — тобто спільні механізми держави й страхових компаній для відшкодування збитків, спричинених війною.
3. Прозорий, машинночитний режим великих держконтрактів. Тобто система, в якій інформація про масштабні закупівлі та угоди держави доступна у відкритому й стандартизованому цифровому форматі, придатному для автоматичної обробки та аналізу.
4. Узгоджені з ЄС механізми транскордонних даних. Це способи, завдяки яким дані можуть вільно й безпечно «подорожувати» між країнами без порушення законів ЄС.

За наявності таких «якорів довіри» питання доступності не перетворюється на милість постачальника — воно стає предметом технічної інтеграції та політичної волі сторін.

Stargate: інфраструктура залежностей і шансів

Проект Stargate визначає нову логіку співпраці — країни не просто залучаються до нього, а й входять у ритм оновлень, приймаючи довгострокову технологічну архітектуру. Для України, як і для інших країн, які переживають шок систем, це і шанс, і виклик. Шанс — прискорити цифрову трансформацію. Ключових викликів декілька.

Перший. Публічне управління й підзвітність. Реформа не повинна перетворитися на «аутсорсинг державності», де рішення ухвалює алгоритм без людського контролю. Потрібно зберегти політичну відповідальність, чітко визначити правила управління, права громадян і виходу із системи. Алгоритми не мають підміняти демократію.

Другий. Шлюзи, тобто входи до глобальної структури ШІ, не бувають нейтральними: крізь них течуть стандарти та нав'язуються ціннісні моделі. Для демократичних урядів це — можливість закріпити в коді процедури підзвітності. Для авторитарних — спокуса вписати туди нагляд. І від того, хто першим запропонує переконливу, перевірену практикою збірку, залежить, стане нова інфраструктура інструментом свободи чи новою формою цифрового феодалізму.

Третій виклик. Економіка. Stargate продає не «залізо», а передбачуваність масштабування: державам обіцяють оновлюваність, аудитність, сумісність. Проте це також означає довгострокові зобов'язання й новий тип залежностей — фінансових, технологічних, регуляторних. Виграють ті, хто зафіксує в контрактах право на інспекцію, оборотність даних і експортну портативність сервісів.

Цифрові права громадян — іще один критичний аспект. Коли управління країною «говорить» мовою моделей, громадяни мають отримати не менше прав, ніж у звичних судах і міністерствах: право знати підстави рішень, право на виправлення, на оскарження, на перегляд їх людиною. Інакше це — не цифрова еволюція, а нова форма бюрократії.

Навіщо потрібен Stargate? Його мета — масштабувати інтелектуальні системи й побудувати інституційну економіку знань, де ресурси — це не

копалини, а дані, енергія та обчислення. Питання не в тому, чи відкриють Stargate для України, а в тому, на яких умовах, із яким рівнем локального контролю, права власності на дані, незалежного аудиту й виходу.

Перший крок зроблено — угода про рідкісноземельні метали. Наступний крок має зробити Україна — створити цифрову інфраструктуру державного рівня: блокчейн, токенизація активів, реформи реєстрів. Інакше залишиться тільки примарна участь без реального суверенітету.

У країнах зі слабкими інституціями дата-центри й ШІ-кластери можуть стати як шансом для розвитку, так і ризиком цифрової колонізації. Власник інфраструктури фактично визначає правила: як працюють системи, хто має доступ, які дані використовуються. Дані громадян водночас стають «сировиною» для зовнішніх ринків.

Питання не в тому, як отримати Stargate, а в тому, на яких умовах. Чи зберігає держава контроль над даними, право на аудит, вихід із проєкту? І останнє запитання — цивілізаційного рівня: бути цифровим васалом — це перспектива багатьох цифрових країн, а ось мати у сюзеренах США чи КНР — це вже свідомий вибір кожної цифрової країни.

18.11.2025

Великі технологічні компанії, що тривалий час змагалися між собою, дедалі частіше утворюють альянси або прагнуть до автономізації в критичних напрямках – від виробництва чипів до управління обчислювальними ресурсами

Такі партнерства, як BlackRock, Microsoft, Nvidia та xAI, Anthropic та Google чи OpenAI та AMD свідчать про перехід від моделі спільного ринку до етапу закритих індустріальних блоків ([Національний інститут стратегічних досліджень](#)).

Така автономізація не заперечує кооперації – навпаки вона створює нові союзи між виробниками, інвесторами та урядами, які прагнуть забезпечити суверенітет у сфері ШІ

Ця тенденція формує нову архітектуру технологічного світу, де альянси стають одночасно й механізмом зростання, і інструментом контролю над стратегічними ресурсами

Докладніше про світові інновації у сфері штучного інтелекту - у щомісячному огляді експертів НІСД 🇺🇦 <https://www.niss.gov.ua/.../ai-frontiers-innovatsiyi...>

Джерело: <https://www.facebook.com/nissgovua>

Наука – для обороноздатності країни

26.11.2025

€10 млн на оборонні інновації: запускаємо з НАТО програму UNITE – Brave NATO

Україна та НАТО розпочинають першу масштабну спільну програму UNITE – Brave NATO для прискорення появи оборонних інновацій на полі бою ([Міністерство цифрової трансформації України](#)).

На початку 2026 року в межах UNITE – Brave NATO відбудеться перший пілотний конкурс із загальним бюджетом 10 млн євро. НАТО профінансує свій внесок через Комплексний пакет допомоги Україні (CAP), а Міністерство цифрової трансформації виділить аналогічну суму. З боку України реалізацією займатиметься кластер Brave1.

[Докладніше див. додаток 1](#)

03.11.2025

Інтелект і технології вирішують хід війни – Ганна Гвоздяр на Sikorsky Challenge 2025

Україна перетворює інновації на реальну оборонну спроможність – завдяки співпраці держави, науки й виробників ([Міністерство оборони України](#)).

Про це заявила заступниця Міністра оборони України Ганна Гвоздяр під час відкриття XIV Міжнародного фестивалю інноваційних проєктів Sikorsky Challenge 2025, що проходить (XIV Фестиваль інноваційних проєктів «Sikorsky Challenge 2025» проходив з 28 по 31 жовтня 2025 р. – Ред.) на базі

Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського».

[Докладніше див. додаток 2](#)

10.11.2025

Шулікін Д.

Багатофункціональний «РАВЛИК», безконтактний розміновувач і «ШУБА» для БПЛА

Роботизовані системи, дрони і технології для покращення їхньої роботи і боротьби з ними, пристрої для гуманітарного розмінування і софт для військових операцій – секція «Авіація, космос, оборона і безпека» вже традиційно була наймасштабнішою на фестивалі Sikorsky Challenge, адже до фіналу потрапили аж 28 проєктів ([Світ](#)).

Перше місце у секції і перемогу у номінації «Краща бізнес-модель стартапу» здобув проєкт «УМП-2 Равлик». Компанія «Українські безпілотні технології» представила роботизовану систему, яка використовується як логістична, розвідувальна, евакуаційна та бойова платформа.

[Докладніше див. додаток 3](#)

19.11.2025

Саркіц О.

ЕКОНОМІКА ДРОНІВ. ЯКЕ МІСЦЕ ПОСІДАЄ УКРАЇНСЬКИЙ ОПК НА СВІТОВОМУ РИНКУ БЕЗПІЛОТНИХ СИСТЕМ

Україна серед лідерів світового ринку безпілотників. Нині наші підприємства уже виготовляють у чотири рази більше БпЛА, ніж навіть США. Ба більше, перевірені у реальній війні вітчизняні дрони демонструють чи не найвищу ефективність порівняно з аналогами іноземного виробництва. Чотири роки кривавого протистояння з монстром навчили Україну адаптуватися та правильно рахувати витрати. Дрони уже змінили правила війни, а тепер готуються змінити кон'юнктуру світового ринку військових технологій ([ZN.UA](#)).

[Детальніше](#)

25.11.2025

Могилянка провела дослідження щодо комплексної психологічної підтримки військових

[Центр психічного здоров'я Києво-Могилянської академії](#) спільно з ГО Принцип провели дослідження «Шлях до ефективної психологічної

підтримки військовослужбовців ЗСУ: інтегрований погляд на виклики та пошук дієвих рішень» ([Світ](#)).

Метою роботи був аналіз поточного стану системи охорони психічного здоров'я військовослужбовців ЗСУ та її здатності забезпечити рівний доступ до психологічних, психосоціальних та медичних послуг. Дослідження охоплює чинні політики та організаційні механізми, бар'єри на різних рівнях, а також коло інституцій і фахівців, які впливають на доступність, прийнятність та ефективність підтримки.

Також дослідники розглянули аспекти надання психологічної допомоги в суміжних секторах – під час медичної реабілітації та у системі допомоги Мінветеранів.

Дослідження підготовлене в межах Проєкту «Посилення спроможності надання послуг комплексної реабілітації в Україні», що фінансується коштом Литовського Фонду розвитку співробітництва та гуманітарної допомоги (з цільовим внеском Lietuvos Respublikos Krašto apsaugos ministerija) та реалізується литовською державною установою Centrinė projektų valdymo agentūra – CPVA.

Оцінки ефективності та орієнтири розвитку вітчизняної науки й освіти

18.11.2025

НАН України в сюжеті [Факти ICTV](#): про молодих дослідників і їхні історії в науці

На телеканалі ICTV вийшов сюжет, присвячений молодим ученим Національної академії наук України – їхньому професійному вибору, джерелам мотивації та перспективам, які відкриває робота в науковій сфері (<https://www.facebook.com/NASofUkraine>).

У матеріалі свої історії розповіли:

Дар'я Добричева, старша наукова співробітниця Головної астрономічної обсерваторії НАН України | [Головна астрономічна обсерваторія НАН України](#), кандидат фізико-математичних наук;

Юлія Шлапа, старша наукова співробітниця Інституту загальної та неорганічної хімії ім. В.І. Вернадського НАН України, кандидат хімічних наук;

Олексій Горностай, старший науковий співробітник Інституту електрозварювання ім. Є.О. Патона НАН України | [E.O. Paton Electric Welding Institute - PWI](#), кандидат технічних наук.

Молоді дослідники поділилися своїм шляхом у науку, внутрішніми мотиваціями, викликами та причинами, які надихають їх залишатися в професії попри складні часи.

Президент НАН України академік НАН України Анатолій Загородній у коментарі для ICTV розповів про динаміку кількості молодих учених в

Академії, їхню віддану працю та ключові можливості, які НАН України пропонує новому поколінню – від участі в наукових програмах і роботі над важливими дослідженнями до інтеграції у міжнародний науковий простір.

[Дивитися](#)

17.11.2025

Шулікін Д.

Нові механізми, конкурси і тенденції атестації

За результатами державної атестації ЗВО і наукових установ наступного року буде розподілено майже 3 мільярди гривень базового фінансування для категорій А і Б, які отримали 158 наукових установ і 110 університетів. Кошти буде спрямовано на заробітні плати кращих вчених, розвиток дослідницької інфраструктури і на розвиток власне установ ([Світ](#)).

[Докладніше див. додаток 4](#)

16.11.2025

Комаров І., Толстанова Г., Волик А.¹

ЦЕНТРИ КОЛЕКТИВНОГО КОРИСТУВАННЯ НАУКОВИМ ОБЛАДНАННЯМ: ЧОТИРИ МОДЕЛІ ДЛЯ УКРАЇНИ

На тлі викликів повномасштабної війни українська [наука продовжує шукати стійкі рішення](#) для розвитку. Одне з них – розвиток дослідницької інфраструктури як інструменту для прориву ([ZN.UA](#)).

Рік тому Національний фонд досліджень України (НФДУ) запустив конкурс проєктів, які науковці між собою називають «інфраструктурними». Переможці отримали по 30 млн грн (загальний бюджет – 300 млн грн) на розвиток національної дослідницької інфраструктури. Йдеться не лише про публікації чи патенти, а й про створення платформи, яка працюватиме роками: обладнані лабораторії, сучасні центри, техніка та кластери, здатні підтримувати дослідження на рівні світових стандартів.

[Докладніше див. додаток 5](#)

¹ **І. Комаров**, професор, доктор хімічних наук, директор Навчально-наукового Інституту високих технологій КНУ імені Тараса Шевченка, лауреат Національної премії України імені Бориса Патона та премії Георга Форстера, заслужений діяч науки і техніки України; **Г. Толстанова**, професор, доктор біологічних наук, проректор з наукової роботи КНУ імені Тараса Шевченка, перший заступник голови Ради проректорів з наукової роботи МОН України, лауреат державної премії України в галузі науки і техніки; **А. Волик**, PhD, викладач Інституту журналістики КНУ імені Тараса Шевченка, провідний фахівець науково-дослідної частини.

13.11.2025

Проект Open4UA успішно досягнув віхи №4 – готовності інструментів для пріоритизації відкритої науки на національному рівні

Звіт Open4UA Deliverable D4.1 містить стратегічні рекомендації щодо впровадження принципів CoARA (Coalition for Advancing Research Assessment) у політики та практики фінансування досліджень національними фондами України. Документ висвітлює нагальну потребу реформування традиційних, орієнтованих на кількісні показники систем оцінювання досліджень, які часто не відображають повною мірою якість і суспільний вплив наукової діяльності. У звіті наголошується на необхідності переходу до якісних, справедливих і прозорих моделей оцінювання, заснованих на експертному рецензуванні та відповідальному використанні метрик, з метою підтримки Відкритої науки, різноманіття та інклюзивності ([Національний фонд досліджень України](#)).

[Докладніше див. додаток 6](#)

07.11.2025

Станіслав Довгий, президент Малої академії наук України, академік НАН України

Щоб стати країною дронів, треба об'єднати освіту і науку з технологіями і бізнесом

Повномасштабне російське вторгнення негативно впливає на всі сфери життя, зокрема на українську освіту й розвиток науки. Водночас ці виклики стали каталізатором стрімкого розвитку дронів технологій і роботизованих систем, стимулюючи креативність та сміливі рішення у сфері інновацій (ukrinform.ua).

Навіть в умовах війни Україна продовжує реформувати освітню сферу, шукає нові формати міжнародної співпраці та інноваційні рішення для майбутнього.

*Під час участі у найбільшому світовому фестивалі TEKNOFEST у Стамбулі Мала академія наук України розпочала проєкт створення в Україні Центру авіаційних та космічних технологій для дітей і молоді спільно з легендарною компанією Baykar і турецьким фондом технологічного розвитку T3, які є засновниками та співорганізаторами фестивалю [TEKNOFEST](#). Центр має стати осередком STEM-освіти (поєднання науки, технології, інженерії та математики в освіті, – **ред.**), що не лише розвиватиме інноваційні компетентності молоді, а й поглиблюватиме наукове партнерство між Україною і Туреччиною.*

Про створення центру, розвиток української освіти попри війну, передумови для технологічного лідерства України, а також підходи до зацікавлення українських дітей точними науками в інтерв'ю Укрінформу

розповів **Станіслав Довгий**, президент Малої академії наук України, академік НАН України.

[Докладніше див. додаток 7](#)

10.11.2025

Волик А.

Українознавство у фокусі війни: як гуманітарна наука переосмислює себе

Професор Науково-дослідного інституту українознавства КНУ імені Тараса Шевченка **Роман ДОДОНОВ** – про те, як війна змінила фокус українських студій, чому Європа знову відкриває для себе Україну, які дослідження нині ведуться в Інституті та чому гуманітарна наука залишається ключем до розуміння національної ідентичності. Попри складнощі, науковці НДІУ продовжують працювати, розвиваючи українознавство як простір осмислення і творення майбутнього ([Світ](#)).

[Докладніше див. додаток 8](#)

Наука і влада

27.11.2025

Науковці НАН України – серед лауреатів Національної премії імені Бориса Патона 2025 року!

Державна нагорода присуджена за розробки, які зміцнюють обороноздатність, рятують життя військових і цивільних, підвищують безпеку критичної інфраструктури та створюють нові технології для сучасної техніки (<https://www.facebook.com/NASofUkraine>).

Лауреатами стали й наші вчені, які працювали у складі авторських колективів переможних робіт.

Вітаємо з високим визнанням та дякуємо за науку, що наближає Перемогу!

Подробиці <https://www.nas.gov.ua/.../naukovci-nacionalno-akademi...>

27.11.2025

Указом Президента України на підставі подання Комітету з Національної премії України імені Бориса Патона присуджено «Премії Президента України для молодих вчених 2025 року».

До складу авторських колективів премійованих робіт увійшли науковці Національної академії наук України (<https://www.facebook.com/NASofUkraine>).

Щиро вітаємо лауреатів та бажаємо їм нових цікавих досліджень та вагомих результатів на благо науки і України!

Докладно👉

<https://www.nas.gov.ua/.../vitayemo-laureativ-premi...>

28.11.2025

РЕЗУЛЬТАТИ КОНКУРСІВ НАУКОВИХ РОБІТ НА ОДЕРЖАННЯ ГРАНТІВ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ МОЛОДИМ ВЧЕНИМ ТА ДОКТОРАМ НАУК

27 листопада 2025 року Президентом України видано розпорядження про призначення грантів Президента України молодим вченим на 2026 рік для підтримки наукових досліджень і розробок та грантів Президента України докторам наук для проведення наукових досліджень і розробок ([Національний фонд досліджень України](#)).

Джерело: <https://nrfu.org.ua/>

[Докладніше див. додаток 9](#)

13.11.2025

Президентські гранти для молодих учених зростають: Уряд схвалив оновлені обсяги та правила конкурсу

Кабінет Міністрів України схвалив розроблений МОН України проект Указу Президента України «Про внесення змін до деяких указів Президента України про гранти Президента України молодим ученим та докторам наук». Документ оновлює умови надання грантів для підтримки наукових

досліджень молодих учених, підвищує розмір грантової підтримки та удосконалює процедури конкурсного добору ([Урядовий портал](#)).

[Докладніше див. додаток 10](#)

21.11.2025

29 аспірантів отримають академічні стипендії Президента України у 2025/2026 навчальному році

Міністерство освіти і науки України визначило аспірантів, які у 2025/2026 навчальному році отримають академічні стипендії Президента України. Ці стипендії призначаються для підтримки найбільш здібних молодих дослідників та заохочення їхніх наукових результатів. Наказ МОН від 19.11.2025 [№ 1526](#) «Про призначення академічних стипендій Президента України аспірантам на 2025/2026 навчальний рік» ([Міністерство освіти і науки України](#)).

Стипендії призначено відповідно до чинних рішень Президента України, Кабінету Міністрів України та наказу МОН, їхній розмір становить 23 700 грн на місяць. Загалом передбачено 50 стипендій, з яких 34 – для аспірантів закладів вищої освіти, що належать до сфери управління МОН.

[Детальніше](#)

21.11.2025

25 молодим ученим присуджено державні стипендії до Дня гідності та свободи у 2025 році

Міністерство освіти і науки України щороку до Дня гідності та свободи, який відзначають 21 листопада, призначає 25 державних стипендій найкращим молодим ученим. Ці стипендії засновані для вшанування подвигу Героїв Небесної Сотні, збереження пам'яті про події Революції гідності та підтримки молодих дослідників, які роблять вагомий внесок у розвиток української науки та зміцнення національної стійкості ([Міністерство освіти і науки України](#)).

Стипендії призначають строком на один рік у розмірі двох прожиткових мінімумів, встановлених на початок року для працездатних осіб.

Вони спрямовані на підтримку тих, хто своїми науковими результатами посилює міжнародний авторитет України, розвиває демократичні та гуманістичні цінності, а також працює над захистом національних інтересів у складних умовах сьогодення.

Відповідно до [наказу МОН від 21.11.2025 № 1534](#) у 2025 році стипендіатами стали 25 молодих учених закладів вищої освіти та наукових установ державних органів України, Національної академії наук України та національних галузевих академій наук.

Стипендії присуджено за п'ятьма номінаціями:

- стипендія імені Дмитра Максимова — 5 осіб;
- стипендія імені Назарія Войтовича — 5 осіб;
- стипендія імені Романа Гурика — 5 осіб;
- стипендія імені Устима Голоднюка — 5 осіб;
- стипендія імені Юрія Поправки — 5 осіб.

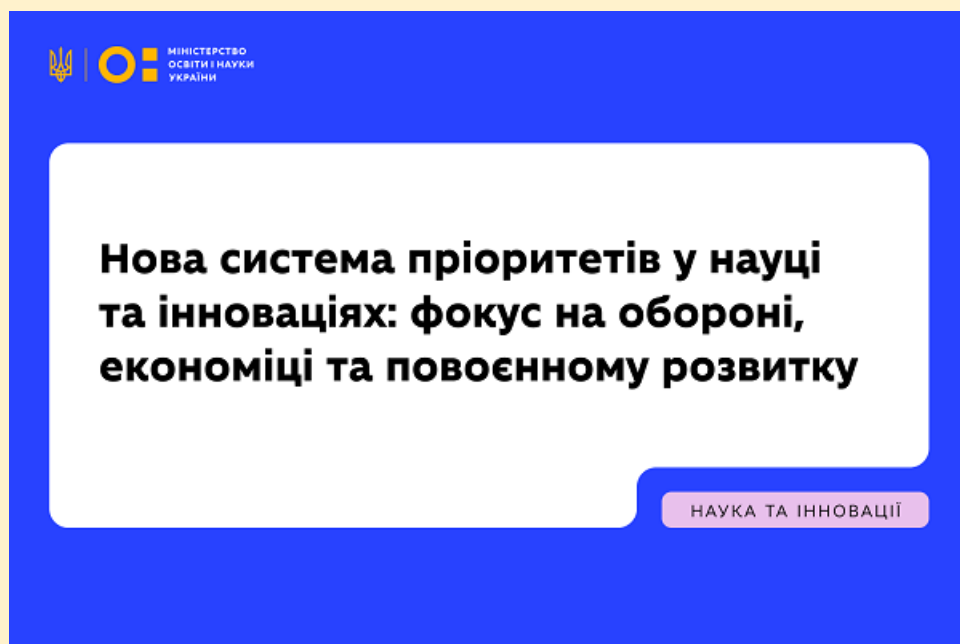
Стипендії є одним з інструментів підтримки талановитих молодих учених та продовження традиції вшанування Героїв Небесної Сотні, які по жертвували життям за свободу, гідність і європейський шлях України.

06.11.2025

Нова система пріоритетів у науці та інноваціях: фокус на обороні, економіці та повоєнному розвитку

6 листопада 2025 року Верховна Рада України за результатами розгляду в першому читанні ухвалила за основу проєкт Закону України «Про пріоритетні напрями наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності» ([Міністерство освіти і науки України](#)).

Законопроект розроблено Міністерством освіти і науки України з метою формування системи актуальних пріоритетних напрямів у сферах науки та інноваційної діяльності замість чинних нині пріоритетних напрямів розвитку науки і техніки та інноваційної діяльності.

Джерело: <https://mon.gov.ua/>

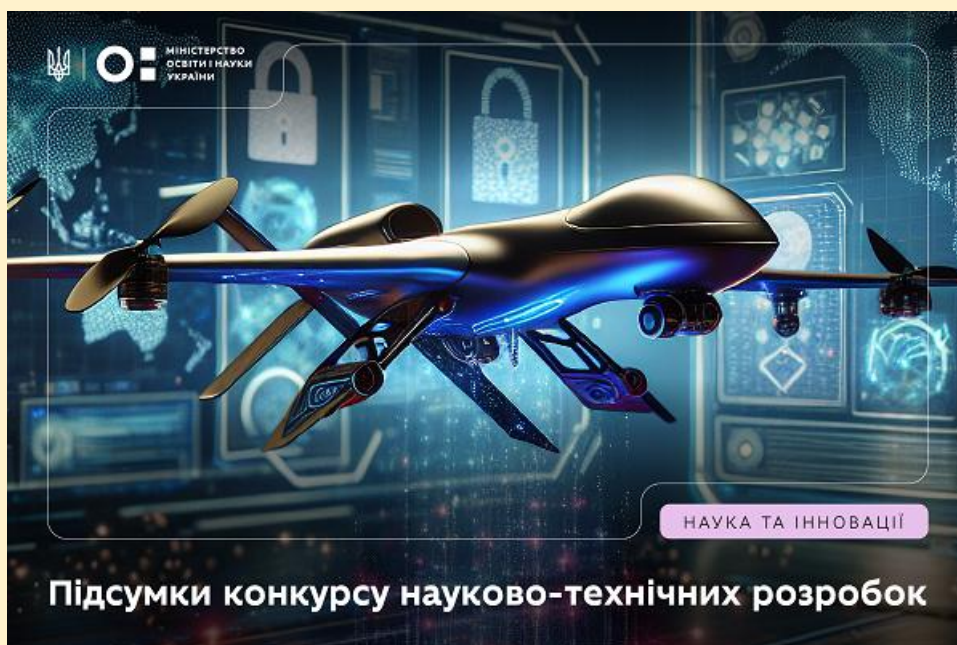
Автор фото – пресслужба Міністерства освіти і науки України

[Докладніше див. додаток 11](#)

21.11.2025

Визначено переможців першої черги конкурсу держзамовлення на науково-технічні розробки у 2025 році

Міністерство освіти і науки України підбило підсумки конкурсного добору науково-технічних (експериментальних) розробок за державним замовленням, виконання яких розпочнеться у 2026 році за кошти державного бюджету, оголошеного наказом МОН від 17.06.2025 № 864. Конкурс проведено в цифровому форматі в Національній електронній науково-інформаційній системі ([Міністерство освіти і науки України](#)).

Джерело: <https://mon.gov.ua/>

Автор фото – пресслужба Міністерства освіти і науки України

[Докладніше див. додаток 12](#)

24.11.2025

Продовжено подання заявок на додатковий конкурсний добір за державним замовленням

Міністерство освіти і науки України продовжило подання заявок на участь у додатковому конкурсному доборі науково-технічних (експериментальних) розробок за державним замовленням зі спеціальними умовами. Таке рішення ухвалено для того, щоб усі потенційні учасники мали рівні можливості подати свої матеріали, зокрема в умовах частих аварійних та стабілізаційних знеструмлень ([Міністерство освіти і науки України](#)).

[Детальніше](#)

05.11.2025

МОН пропонує для громадського обговорення проєкт постанови КМУ «Про затвердження порядку організації та проведення конкурсного відбору науково-технічних (експериментальних) розробок за державним замовленням»

[\(Міністерство освіти і науки України\).](#)

Проектом акта передбачається врегулювати повноваження міністерств, інших центральних органів виконавчої влади під час:

- формування тематики державного замовлення на найважливіші науково-технічні (експериментальні) розробки та науково-технічну продукцію у вигляді переліку науково-технічних (експериментальних) розробок.
- виконання державного замовлення на найважливіші науково-технічні (експериментальні) розробки та науково-технічну продукцію.
- оцінюванні результатів науково-технічних робіт та передачі науково-технічної продукції для подальшого впровадження та масштабування.

[Детальніше](#)

14.11.2025

МОН провело чергову хвилю оновлення переліку експертів науково-технічної експертизи

Міністерство освіти і науки України оновило перелік експертів, які залучаються до проведення наукової та науково-технічної експертизи. Рішення ухвалено за результатами додаткового конкурсу, оголошеного наказом МОН від 9 липня 2025 року № 995 [\(Міністерство освіти і науки України\).](#)

[Докладніше див. додаток 13](#)

28.11.2025

До уваги учасників конкурсу 2025.07 «Передова наука в Україні 2026-2028»!

Шановні учасники конкурсу! [\(Національний фонд досліджень України\).](#)

Наукова рада Національного фонду досліджень України підтримала звернення голови комісії конкурсу (від 27.11.2025, протокол № 32) щодо продовження терміну проведення наукової та науково-технічної експертизи і підбиття підсумків за конкурсом 2025.07 «Передова наука в Україні 2026-2028» до 28 грудня 2025 року.

Просимо врахувати зміну термінів і щиро дякуємо за розуміння.

11.11.2025

Вебінар щодо правил підготовки та подання звітної документації у 2025 році

Шановні грантоотримувачі!

Дирекція Національного фонду досліджень України підготувала вебінар, який спрямовано на методичну підтримку грантоотримувачів під час підготовки та подання звітної документації у 2025 році ([Національний фонд досліджень України](#)).

Інформація включає основні вимоги до підготовки звітних документів, містить загальні рекомендації до змісту наукових та фінансових звітів, а також врахування інформації за результатами проведених моніторингових заходів.

Пропонуємо переглянути запис на Youtube-каналі НФДУ за [посиланням](#).

Міжнародне наукове співробітництво

24.11.2025

МОН і Європейська комісія провели TAIEХ-місію з оновлення Національного плану відкритої науки

18–21 листопада 2025 року відбулася експертна місія TAIEХ, організована Європейською комісією у співпраці з Міністерством освіти і науки України. Місія була присвячена оцінюванню виконання Національного плану відкритої науки та напрацюванню рекомендацій щодо його оновлення ([Міністерство освіти і науки України](#)).

[Докладніше див. додаток 14](#)

27.11.2025

Україна представила оновлення щодо розвитку досліджень та інновацій на 10-му засіданні Кластера 4

26 листопада 2025 року українська делегація взяла участь у **Session 2 – Research and Innovation** 10-го засідання Кластера 4 Угоди про асоціацію. Під час сесії Україна представила оновлену інформацію про стан досліджень та інновацій, участі в «Горизонт Європа» й інших програмах ЄС, а також ключові реформи для інтеграції до Європейського дослідницького простору (ERA) ([Міністерство освіти і науки України](#)).

[Докладніше див. додаток 15](#)

Україна стане асоційованою країною до Європейського оборонного фонду

Європейський Союз ухвалив історичне рішення про асоціацію України до Європейського оборонного фонду (European Defence Fund, EDF). Про це було [оголошено на офіційному сайті Ради ЄС \(Офіс Горизонт Європа в Україні\)](#).

Цей крок відкриває новий етап співпраці між Україною та ЄС у сфері досліджень, розробок і впровадження інноваційних оборонних технологій. Українські науковці, підприємства та розробники вперше зможуть повноправно брати участь у конкурсах Європейського оборонного фонду, спрямованих на розвиток передових рішень для безпеки та стійкості Європи.

[Докладніше див. додаток 16](#)

Україна зможе брати участь майже у всіх конкурсах Програми «Горизонт Європа» у межах робочих програм 2026-2027 років

«Офіс Горизонт Європа в Україні» НФДУ інформує щодо подальшої підтримки України Європейською комісією у межах Рамкової програми ЄС з досліджень та інновацій «Горизонт Європа» і дослідницької та навчальної Програми «Євратом» на 2026-2027 роки. Так, Україна зможе брати участь майже у всіх конкурсах Програми у межах робочих програм 2026-2027 років із загальною сумою фінансування у розмірі **132,25 млн євро**, із них:

- **> 50 млн євро** призначено для **безпосередньої підтримки українських учасників**;
- ☐ **200 млн євро** виділено на **заявки для участі в конкурсах, що заохочують долученість українців**.

Тож, у межах робочих програм на 2026-2027 роки «Горизонту Європа» запропоновано ряд ініціатив ([Офіс Горизонт Європа в Україні](#)).

Джерело: <https://horizon-europe.org.ua/uk/home/>

[Докладніше див. додаток 17](#)

Оприлюднено результати оцінювання заявок на конкурс ERC-2025-COG

До уваги науковців, дослідників та інноваторів, учасників конкурсів ERC! ([Офіс Горизонт Європа в Україні](#)).

25 листопада 2025 року на порталі ЄК фінансування і тендерів було оприлюднено офіційне повідомлення із результатами оцінювання заявок на участь у конкурсі за компонентом «Європейська дослідницька рада» (ERC) Програми «Горизонт Європа»: ERC CONSOLIDATOR GRANTS ([ERC-2025-COG](#)).

Заявники отримали повідомлення з остаточним результатом оцінювання заявки або рішенням про відмову, звітом Європейської дослідницької ради з оцінювання, а також листом від президента ERC.

Пресанонс із зазначеною інформацією ERC планує опублікувати 9 грудня 2025 року о 12:00 (за брюссельським часом). Слід звернути увагу, що за умовами конкурсу успішні заявники та їхні приймаючі установи повинні розпочати свою публічну діяльність лише після виходу пресанонсу.

11.11.2025

Інформаційний бюлетень проєкту RIFF (листопад 2025)

У серпні 2025 року Національний фонд досліджень України став асоційованим партнером [проєкту RIFF](#) («Research Infrastructures for the Future of Ukraine: Roadmap for Sustained Growth and Recovery» / «Дослідницькі інфраструктури для майбутнього України: дорожня карта для сталого зростання та відновлення»), рамкової програми ЄС «Горизонт Європа» ([Національний фонд досліджень України](#)).

Метою проєкту RIFF є створення «Дорожньої карти з відновлення та покращення наукових інфраструктур в Україні». Ця дорожня карта буде розроблена з використанням двох підходів: «знизу вгору» – через відкритий конкурс пропозицій, навчання та підвищення обізнаності, та «зверху вниз» – через консультації з урядовими установами та науковою громадою.

Координатором проєкту RIFF виступає Masaryk University (Чехія).

Учасники від України: Національна академія наук України, Національний фонд досліджень України, Національний університет біоресурсів і природокористування України (НУБіП), Національний університет «Києво-Могилянська академія», Національний університет «Львівська політехніка», Національний науковий центр Харківський фізико-технічний інститут, Київський академічний університет, Інституту молекулярної біології і генетики НАН України.

Проєкт RIFF публікує перший інформаційний бюлетень з метою інформування про останні події та майбутні можливості в рамках проєкту.

[RIFF Newsletter 1/2025](#)

06.11.2025

МІЖНАРОДНА ПРОГРАМА UK–UA STEM PRO

Фонд Президента України з підтримки освіти, науки та спорту оголосив про запуск нової навчальної програми «UK–UA STEM PRO» ([Національний репозитарій академічних текстів](#)).

Вона спрямована на підтримку розвитку професійних компетентностей і міжнародної співпраці викладачів українських закладів вищої освіти та молодих науковців з академічними спільнотами Великої Британії. Учасники отримають сучасні знання, дізнаються про ефективні інструменти наукової діяльності та комерціалізації досліджень.

[Детальніше](#)

21.11.2025

Важливі рішення та непохитна підтримка: НФДУ на осінній Генеральній асамблеї Science Europe та Семінарі ERA

19 листопада у місті Осло, Королівство Норвегія, відбулася осіння Генеральна асамблея [Science Europe](#) – ключовий щорічний захід, який збирає представників усіх членів асоціації для обговорення стратегічних питань її діяльності, а також розвитку європейської науки та дослідницької політики. З метою представлення Національного фонду досліджень України (НФДУ) та української дослідницької спільноти у заході взяла участь виконавчий директор Ольга Полоцька ([Національний фонд досліджень України](#)).

Джерело: <https://nrfu.org.ua/>

[Докладніше див. додаток 18](#)

07.11.2025

Лідія БОРРЕЛЬ-ДАМІАН: “Наука – один із найпотужніших інструментів для побудови миру”

3 травня 2022 року Національний фонд досліджень України є повноправним членом асоціації Science Europe. Бути членом цієї асоціації – велика честь і велика відповідальність для кожного учасника ([Національний фонд досліджень України](#)).

Про шлях, який пройшов Фонд за цей час, про виклики й завдання, які стоять сьогодні перед європейськими вченими, а також про те, як змінилася асоціація за час війни, ми запитуємо у Генерального секретаря Science Europe Лідії БОРРЕЛЬ-ДАМІАН.

Шукайте інтерв'ю у новому випуску Вісника НФДУ

Випуск № 15

жовтень 2025 р.

[Завантажити \(pdf\)](#)

[Читати на сайті](#)

17.11.2025

Україна та Литва узгодили перелік спільних науково-дослідних проєктів на 2026–2027 роки

30–31 жовтня 2025 року у Вільнюсі (Литовська Республіка) відбулося 12 засідання двосторонньої українсько-литовської комісії зі співробітництва у сфері науки та технологій ([Міністерство освіти і науки України](#)).

Засідання організовано відповідно до Угоди між урядом України та урядом Литовської Республіки про співробітництво в галузі освіти, науки та культури від 4 серпня 1993 року, рішень Міжурядової комісії з питань торговельно-економічного та науково-технічного співробітництва і протоколу 11-го засідання двосторонньої українсько-литовської комісії зі співробітництва у сфері науки та технологій між Міністерством освіти і науки України та Міністерством освіти, науки і спорту Литовської Республіки.

[Докладніше див. додаток 19](#)

18.11.2025

Візит Посла Литовської Республіки до Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського

15 листопада 2025 року Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського приймала високу делегацію Посольства Литовської Республіки

в Україні, яку очолила Надзвичайний і Повноважний Посол Інґа Станіте-Толочкенс ([Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського](#)).

До складу делегації увійшли радниця-посланниця Аґне Йоана Скайстіте, радник-посланник Донатас Буткус, радник Дмитрій Мазинський, третій секретар Юстінас Ражінскас, третій секретар Крістіна Ковалевська, аташе Евеліна Грушайте, заступник аташе з питань оборони Віргініюс Мацкявічюс, а також представники дипломатичної установи та їхні родини.

Почесних гостей зустріли генеральний директор НБУВ [Любов Дубровіна](#) й заступник генерального директора з наукової роботи [Юрій Ковтанюк](#), координаторка міжнародної діяльності бібліотеки [Людмила Дем'янюк](#), т.в.о. завідувача [відділу міжнародної інформації та зарубіжних зв'язків](#) [Леся Філімончук](#).

[Детальніше](#)

24.11.2025

“КОНКУРСНИЙ ВІДБІР НА ДОДАТКОВІ ГРАНТОВІ МОЖЛИВОСТІ НІДЕРЛАНДСЬКОЇ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ РАДИ (NWO) ДЛЯ УКРАЇНСЬКИХ ВЧЕНИХ”: ОГОЛОШУЄТЬСЯ ДРУГИЙ РАУНД ІНІЦІАТИВИ

З радістю інформуємо українську дослідницьку спільноту про те, що Національний фонд досліджень України (НФДУ) та [Нідерландська дослідницька рада \(NWO\)](#) відкривають другий раунд «Конкурсного відбору на додаткові грантові можливості для українських вчених 2025» у рамках партнерської ініціативи NWO-НФДУ ([Національний фонд досліджень України](#)).

Про конкурс

«Конкурсний відбір на додаткові грантові можливості для українських вчених 2025» дає змогу науковим командам, що вже реалізують проєкти за підтримки NWO, залучати до їх реалізації дослідників з України. Ініціатива спрямована на підтримку українських учених у розширенні професійних контактів та розвитку співпраці з нідерландськими колегами.

[Докладніше див. додаток 20](#)

04.11.2025

Програма Леонарда Ейлера

Програма Леонарда Ейлера пропонує фінансову підтримку, наукове керівництво та міжнародні контакти для магістрів та молодих науковців усіх спеціальностей ([DAAD Україна](#)).

Фінансування надається не лише як **sur-place** підтримка, а й для навчальних та наукових поїздок студентів магістратури й аспірантів до

партнерського університету в Німеччині. Метою таких візитів є завершення дипломних робіт або дисертаційних досліджень.

Кінцевий термін подання заяв: **26.01.2026**.

Подавати заявки можуть державні та офіційно акредитовані заклади вищої освіти Німеччини, що підтримують наукове партнерство з українським закладом вищої освіти.

Більше інформації: [Leonhard-Euler-Programm – DAAD](#)

03.11.2025

Подовжено прийом заявок на конкурс RCN-НФДУ «Залучіть дослідника з України до поточного дослідницького проекту»

Шановні дослідники!

Повідомляємо, що термін подання заявок на конкурс Дослідницької ради Норвегії (RCN) подовжено. Подання заявок залишатиметься відкритим до вичерпання доступного фінансування або до завершення поточного року ([Національний фонд досліджень України](#)).

Нагадуємо, що ініціатива охоплює всі тематичні напрями та спрямована на:

- Підтримку та розвиток українських досліджень в умовах війни;
- Залучення українських науковців до поточних проектів норвезьких дослідників;
- Розширення міжнародної співпраці між науковими спільнотами обох країн.

Детальні умови участі, вимоги до заявників та процедура подання заявок доступні на офіційному сайті RCN: [Recruit a Researcher from Ukraine for an Ongoing Researcher Project](#)

- [Відповіді на поширені питання \(FAQ\)](#)

29.11.2025

Від січня 2025 року спільна команда науковців Університету Лозанни (Швейцарія) й Інституту історії України НАН України виконує проєкт «Михайло Драгоманов: Швейцарія на українській інтелектуальній мапі Європи» (“Mykhailo Drahomanov: Switzerland on Ukraine's Intellectual Map of Europe”). Проєкт реалізується за міжнародною програмою «Українсько-швейцарські спільні дослідницькі проєкти: Конкурс 2023», організованою Національним фондом досліджень України та Швейцарським національним науковим фондом ([Інститут історії України НАН України](#)).

Михайло Драгоманов (1841–1895) – знаковий мислитель, який прагнув пов’язати український проєкт із поступом європейської цивілізації.

Женевська доба Михайла Драгоманова (1876–1889) вирізняється не тільки його великим творчим доробком, а й плідною комунікацією з багатьма європейськими діячами та вченими.

Проект залучив низку вчених із різних країн до студіювання швейцарської й української інтелектуальної історії. У листопаді 2025 року відбулися два наукові онлайн-форуми, присвячені швейцарській добі Михайла Драгоманова і Драгоманівським студіям. 7–8 листопада в Лозанні проведено науковий семінар “Mykhailo Drahomanov’s Europe” («Європа Михайла Драгоманова»), а 14 листопада в Києві – «Драгоманівські студії: проекти, ретроспективи та перспективи».

Детальніше про швейцарсько-українську наукову співпрацю в межах проекту «Михайло Драгоманов: Швейцарія на українській інтелектуальній мапі Європи» дивіться на сайті НАН України за посиланням:

<https://www.nas.gov.ua/.../shveycarsko-ukranska--naukova...>

28.11.2025

Українські Науковці стали стипендіатами престижної міжнародної програми Fulbright Visiting Scholar Program 2025/2026

Науковці Національної академії наук України успішно пройшли конкурсний відбір та стали стипендіатами престижної міжнародної програми академічних обмінів Fulbright Visiting Scholar Program на 2025/2026 академічний рік ([Комітет Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій](#)).

Fulbright Visiting Scholar Program – це унікальна можливість для українських учених проводити дослідження у провідних університетах, наукових і дослідницьких установах США протягом 3-9 місяців. Програма сприяє поглибленню професійної експертизи, міждисциплінарному обміну та налагодженню нових міжнародних академічних зв’язків.

Програма Fulbright відкриває широкі можливості не лише для індивідуального фахового зростання, але й для започаткування довготривалих міжнародних партнерств, реалізації спільних проектів, посилення присутності української науки в глобальному інтелектуальному просторі.

Читати за [посиланням](#).

Наукові дослідження коронавірусу COVID-19

18.11.2025

Пандемія Covid-19 стала безпрецедентним викликом для сучасної науки та медицини. Вона змусила людство не лише переглянути підходи до лікування інфекційних захворювань, а й фактично відкрила нову еру в

молекулярній біології та медицині. Саме завдяки зусиллям науковців у всьому світі за короткий час було створено ефективні вакцини, розроблено противірусні препарати, започатковано технології, які сьогодні виходять далеко за межі боротьби з коронавірусом (<https://www.facebook.com/NASofUkraine>).

Сьогодні вірус продовжує змінюватися, ставлячи перед вченими нові запитання та завдання.

- ✓ Про закономірності його мутації,
- ✓ сучасні тенденції у лікуванні вірусних хвороб,
- ✓ над чим зараз працюють українські вчені-біотехнологи

– у новому випуску програми «Про науку. Компетентно», що виходить на YouTube-каналі Національної академії наук України.

Автор та ведучий програми – віцепрезидент НАН України академік НАН України Володимир Семиноженко.

🎙 Гість студії – керівник Лабораторії інноваційних біотехнологій Інституту молекулярної біології і генетики НАН України кандидат біологічних наук Зеновій Ткачук.

📺 Докладно 🙌 у відео:

[Інтерв'ю з ученим-біотехнологом Зеновієм Ткачуком](#)

20.11.2025

Універсальна зброя. Вчені розробили нову мРНК-терапію, що захищає від відомих та нових штамів коронавірусу

Вчені з Університету Сіднея зробили несподіване відкриття, яке може змінити підхід до лікування COVID-19 та інших вірусних інфекцій (nv.ua).

Дослідники [кажуть](#), що молекула під назвою Р-селектин може змінити перебіг розробки нового покоління мРНК-терапій для боротьби не лише з варіантами COVID, але й з іншими вірусами тієї ж родини.

[Докладніше див. додаток 21](#)

16.11.2025

Вчені виявили неочікуваний побічний ефект вакцини від COVID-19: в чому він полягає

Американські дослідники виявили несподіваний побічний ефект вакцини від COVID-19 – вона може позитивно впливати на дітей з atopічним дерматитом. Результати представили на щорічній конференції Американського коледжу алергії, астми та імунології (ACAAI-2025) в Орландо ([Економічні новини України](#)).

“Наші результати свідчать, що вакцинація від COVID-19 може знизити ризик прогресування atopічних і алергічних захворювань у дітей з екземою”, – зазначив керівник дослідження доктор Чжибо Ян.

За його словами, вакцинація не лише зміцнює імунітет, а й покращує якість життя дітей з хронічними шкірними хворобами.

Ці висновки підкреслюють, що вакцинація проти COVID-19 важлива не лише як захист від коронавірусу, а й як додаткова підтримка імунної системи дітей, схильних до алергій та інфекцій.

[Детальніше](#)

06.11.2025

Що небезпечніше для серця – COVID чи вакцина: вчені оприлюднили однозначний висновок

Лікарі продовжують наголошувати, що вакцинація залишається одним із найефективніших засобів профілактики тяжкого перебігу COVID-19. Водночас питання впливу як самого вірусу, так і щеплення на серцево-судинну систему викликає суспільний інтерес ([today.ua](#)).

Вчені з Кембриджського університету, Единбурзького університету та University College London за підтримки BHF Data Science Centre провели масштабне дослідження і виявили, що інфікування коронавірусом несе для серця значно більші та триваліші ризики, ніж вакцинація.

[Детальніше](#)

01.11.2025

Батюк І.

COVID-19 у вагітних й аутизм у дітей: вчені виявили зв'язок

У дітей, матері яких під час вагітності перехворіли на COVID-19, частіше діагностують аутизм та інші нейророзвиткові розлади ([Українська правда. Життя](#)).

Такого висновку дійшли дослідники з Массачусетської загальної лікарні, які проаналізували дані про понад 18 тисяч пологів, що відбулися у США з березня 2020 по травень 2021 року.

Результати свого дослідження вони [опублікували](#) у журналі Obstetrics and Gynecology, [пише](#) CNN.

Науковці встановили зв'язок між лабораторно підтвердженою захворюваністю на COVID-19 у вагітних і виникненням нейророзвиткових розладів у їхніх дітей до 3-річного віку.

[Детальніше](#)

Новини наукового розвитку

19.11.2025

Волик А.

Українські фізики у серці світової науки

Як вчені КНУ працюють у найпередовіших експериментах ЦЕРН [\(Світ\)](#).

Еволюція експериментальних і теоретичних досліджень властивостей матерії на фундаментальному рівні призвела до необхідності створення установок, які за масштабом можна порівняти з мегаполісами. Найпотужнішою серед них є Великий адронний колайдер (БАК) – унікальна прискорювальна установка, розташована у підземному тунелі завдовжки 27 км на кордоні Швейцарії та Франції. Саме тут, у міжнародному дослідницькому центрі ЦЕРН, тисячі фізиків з усього світу шукають відповіді на фундаментальні питання про будову Всесвіту. Серед них – і вчені КНУ імені Тараса Шевченка.

[Докладніше див. додаток 22](#)

26.11.2025

В [Інституті фізики конденсованих систем НАН України](#) презентували Міждисциплінарний центр комп'ютерного моделювання (МЦКМ) та новий обчислювальний кластер, створені в рамках інфраструктурного проєкту Національного фонду досліджень України (<https://www.facebook.com/NA SofUkraine>).

Новий обчислювальний кластер є одним із найпотужніших в Україні та може використовуватися у наукових дослідженнях та освітньому процесі.

Докладніше про це

<https://www.nas.gov.ua/.../v-instituti-fiziki...>

18.11.2025

Громадянська наука та вплив війни на довкілля: дослідники Інституту екології Карпат НАНУ у міжнародному проєкті

Співробітники Інституту екології Карпат НАН України у співпраці з науковцями НПП «Тузлівські лимани» та польськими колегами долучилися до важливого міжнародного дослідження впливу війни на тварин Чорного моря. Дослідники запропонували врахувати підхід громадянської науки через аналіз публікацій у соцмережах. Паралельно проводився й професійний моніторинг у НПП «Тузлівські лимани» [\(Інститут екології Карпат НАН України\)](#).

[Докладніше див. додаток 23](#)

27.11.2025

Галата С.

Від лабораторних тварин до комп'ютерних моделей: український науковець працює над етичним тестуванням ліків

Питання безпечного тестування хімічних речовин і ліків стає дедалі важливішим. Традиційні методи досліджень на лабораторних тваринах не тільки викликають етичні заперечення, але й не гарантують достовірного прогнозу впливу ліків і різних сполук на організм людини ([Національний фонд досліджень України](#)).

Над розв'язанням проблеми етичного і безпечного тестування працює сьогодні команда з Нідерландів, яка розробляє віртуальну платформу людини (VNP4Safety) – інноваційний інструмент для тестування безпеки без використання тварин. На початку 2024 року в рамках партнерської ініціативи Нідерландської дослідницької ради і Національного фонду досліджень України до команди приєднався доцент кафедри фармації, хімії та технологій Українського державного університету науки і технологій Павло Задорожній. Вчений виконує проєкт «Розробка комп'ютерних моделей для прогнозування тиреоїдної токсичності».

[Докладніше див. додаток 24](#)

26.11.2025

Остролуцька Л.

Відомі-невідомі клітини, які захищають життя

«Нобелівську премію з фізіології та медицини 2025 отримали Фред Рамсделл із Сан-Франциско, Мері Брункоу з Сієтла (штат Вашингтон) та Шимон Сакагучі з Осацького університету в Японії. Це премія за дослідження, що визначило «охоронців імунної системи», яких називають регуляторними Т-клітинами». Це – з офіційного повідомлення Нобелівського комітету ([Світ](#)).

Ми розмовляємо про Нобелівських лауреатів та їхні відкриття з Денисом Володимировичем КОЛИБО – доктором біологічних наук, професором, членом-кореспондентом НАН України. Він – головний науковий співробітник відділу молекулярної імунології Інституту біохімії ім. О.В. Палладіна НАН України, а також викладає в Київському національному університеті імені Тараса Шевченка та Національному університеті “Києво-Могилянська Академія”. Нещодавно за його авторством вийшла книжка «Імунологія».

[Докладніше див. додаток 25](#)

11.11.2025

Борисіхіна К.

Військова медицина. У США розробляють гель на основі цинку для лікування мінно-вибухових поранень

Мінно-вибухові поранення включають у себе пошкодження м'язів і кісток, часто пов'язане з серйозною втратою тканин і тривалою реабілітацією (nv.ua).

Незважаючи на високий рівень сучасної військової медицини, ці травми, як і раніше, є викликом навіть для досвідчених військових медиків.

Вчені з Техаського університету в Арлінгтоні під керівництвом професорки сестринської справи Зуй Пан давно [вивчають](#), чи може цинк допомогти прискорити відновлення після таких небезпечних подій.

[Детальніше](#)

14.11.2025

У Швейцарії розробили мікроробота, щоб доставляти ліки через судини

Дослідники з Федерального технологічного інституту Цюриха (Швейцарія) створили мікроробота для боротьби з хворобами всередині організму (ukrinform.ua).

Як передає Укрінформ, про це повідомляє [SWI](#).

Ширина самого мікроробота становить менше двох міліметрів. Науковці можуть керувати цим пристроєм через кровоносні судини для доставки необхідних ліків у людський організм.

[Детальніше](#)

15.11.2025

Вчені з'ясували, як відновлюється людська печінка

Міжнародна команда науковців під керівництвом Інституту біотехнологій Чеської академії наук виявила, що печінка використовує аміак і перетворює його на глутамін, який сприяє швидкому поділу клітин і дозволяє органу відновлюватися (ukrinform.ua).

Як передає Укрінформ, про це повідомляє [Radio Prague International](#).

«Це одне з найважливіших відкриттів, які наша [лабораторія](#) зробила за 20 років існування. Ми не пояснюємо, чому печінка відновлюється, але показуємо нове явище: токсичний аміак, який виробляється у великих кількостях в організмі (наприклад, при розщепленні білків) і зазвичай детоксифікується та виводиться, є абсолютно ключовим під час регенерації печінки», – заявив провідний автор дослідження Їржі Неужил.

[Детальніше](#)

05.11.2025

Наріжна В.

ВИЯВИТИ РИЗИК СЕРЦЕВИХ ХВОРОБ ТА ОЦІНИТИ ТЕМПИ СТАРІННЯ МОЖЕ ДАВНО ВІДОМІЙ МЕТОД

Сканування очей може стати простим способом виявлення ризику серцево-судинних захворювань і визначення того, як швидко старіє організм. Нове дослідження додає докази до зростаючої кількості наукових даних, які підтверджують, що наші очі відображають загальний стан здоров'я, пише [ScienceAlert](#) ([ZN.UA](#)).

Як зазначають автори, саме крихітні судини сітківки можуть показати, у якому стані перебуває судинна система людини. Команда також виявила певні білки, що впливають на запальні процеси та можуть бути пов'язані зі старінням судин. «Око забезпечує унікальний, неінвазивний погляд на кровоносну систему тіла», – [пояснила](#) генетикinja Марі Пігейр з Університету Макмастера (Канада). За її словами, зміни у судинах сітківки часто відображають ті самі процеси, що відбуваються в усіх дрібних судинах організму.

[Детальніше](#)

15.11.2025

Вауліна Ф.

УЧЕНІ ЗМОГЛИ ЗАСПОКОЇТИ «НЕЙРОНИ ТРИВОЖНОСТІ» В МОЗКУ

Тривожний розлад – найпоширеніший у світі вид порушення ментального здоров'я, від нього страждають приблизно 360 мільйонів людей. Тепер учені, схоже, знайшли спосіб, як можна приборкати тривожність, повідомляє [Science Alert](#) ([ZN.UA](#)).

Вчені з Іспанської національної дослідницької ради та Університету Мігеля Ернандеса в Ельче (CSIC-UMH) змогли «відновити баланс» лише кількох нейронів у мигдалеподібному тілі – відділі мозку, який відповідає за ухвалення рішень, спогади та управління емоціями. Це допомогло їм усунути тривожність, депресію і дефіцит соціальної взаємодії у мишей, повернувши їм типову поведінку.

Відновити баланс вдалося за допомогою гена GRIK4, який відіграє важливу роль у передачі сигналів у мозку.

[Детальніше](#)

14.11.2025

Рабченюк М.

АМЕРИКАНСЬКІ ВЧЕНІ РОЗРОБИЛИ СПОСІБ КОНТРОЛЮ ЗА НАПАДАМИ ПРИ ЕПІЛЕПСІЇ

Біоінженери з Університету Райса розробили нехірургічний метод контролю активності мозку, пов'язаної [з епілептичними нападами](#), за допомогою звукових хвиль і генної терапії ([ukrinform.ua](#)).

Дослідження показує, що одноразова цільова процедура може контролювати певні ділянки мозку, не зачіпаючи інші. Дослідницька група використовувала низькоінтенсивний сфокусований ультразвук.

Багато неврологічних захворювань викликані гіперактивністю клітин у певній ділянці мозку. Цей підхід спрямовує терапію туди, де вона необхідна, і дає змогу контролювати її тоді, коли це необхідно, без хірургічного втручання.

Мета – надати можливість вибірково активувати або дезактивувати певні нейрони, виключивши необхідність хірургічного втручання.

Метод вже проходять клінічні випробування, дослідники вважають, що він може прискорити розробку нових підходів у лікування епілепсії та інших неврологічних розладів.

05.11.2025

Вауліна Ф.

УЧЕНІ РОЗПОВІЛИ ПРО ПРОСТИЙ І ПРИЄМНИЙ СПОСІБ ЗНИЗИТИ РИЗИК РОЗВИТКУ ДЕМЕНЦІЇ

Під час дослідження вчені з Університету Монаша вирішили перевірити, як прослуховування і виконання музики впливає на мозок людей, старших за 70 років. У їхньому дослідженні взяли участь 10800 дорослих ([ZN.UA](#)).

Дослідження показало, що постійне прослуховування музики було пов'язане зі зниженням ризику розвитку деменції на 39% порівняно з тими, хто слухав музику рідко, ніколи або періодично. Ба більше, постійне прослуховування музики також пов'язане зі зниженням на 17% розвитку когнітивних порушень, вищими показниками загальної когнітивної функції та епізодичної пам'яті.

Регулярна гра на музичних інструментах знижувала ризик розвитку деменції на 33%, а когнітивних порушень – на 2,2%.

«Результати дослідження припускають, що заняття музикою можуть бути доступною стратегією підтримки когнітивного здоров'я у літніх людей, хоча причинно-наслідковий зв'язок не встановлений», - заявила одна з авторів Емма Джаффа.

24.11.2025

Наріжна В.

Проблема, що стримувала ШІ, вирішена: обчислення “зі швидкістю світла” можливі

Міжнародна група дослідників заявила, що розробила архітектуру оптичних обчислень, здатну обробляти дані буквально “зі швидкістю світла”. Технологія може усунути головне обмеження в роботі сучасних систем штучного інтелекту – швидкість виконання тензорних обчислень, повідомляє [LiveScience \(ZN.UA\)](#).

Розробка отримала назву POMMM – паралельне оптичне матрично-матричне множення (Parallel Optical Matrix-Matrix Multiplication). Система виконує кілька тензорних операцій одночасно, використовуючи один лазерний імпульс. Це розв'язує проблему, через яку оптичні обчислення раніше поступалися графічним процесорам (GPU).

[Докладніше див. додаток 26](#)

14.11.2025

Позняковська Д.

Точність вимірювань зросла втричі. Японські вчені досягли прориву у термоядерних дослідженнях

Дослідники з Національного інституту науки про термоядерний синтез (NIFS) у Японії повідомили про значний прорив у своїй роботі з пристроєм Large Helical Device (LHD) – найбільшим у світі надпровідним апаратом для утримання плазми ([nv.ua](#)).

Вчені [розробили](#) нову техніку, яку назвали «електростатичною лінзою», і завдяки цьому змогли подвоїти або навіть потроїти ефективність одного з головних інструментів для вимірювання параметрів плазми. Це дозволило значно підвищити точність вимірювань електричного потенціалу всередині плазми – однієї з ключових характеристик для майбутніх термоядерних реакторів.

[Детальніше](#)

12.11.2025

Наріжна В.

ВЧЕНІ СТВОРИЛИ НАЙТОЧНІШОГО ЦИФРОВОГО ДВІЙНИКА ЗЕМЛІ

Команда дослідників на чолі з Даніелем Клокке з Інституту Макса Планка в Німеччині створила цифрового двійника Землі з роздільною здатністю 1,25 кілометра, що стало одним із найточніших кліматичних

симуляторів у світі. Розробку вже називають “святим Граалем” у сфері кліматичного моделювання, пише [ScienceAlert \(ZN.UA\)](#).

Нова система поєднує прогнозування погоди та довгострокове кліматичне моделювання, чого раніше не вдавалося досягти через обмеження обчислювальної потужності. Для покриття всієї поверхні Землі дослідники створили 336 мільйонів комірок для суші та океану, а також стільки ж атмосферних, що в сумі становить 672 мільйони розрахункових елементів.

У кожній комірці модель відтворює процеси, які впливають на клімат і погоду.

[Детальніше](#)

13.11.2025

Позняковська Д.

Вперше у світі. Китайські науковці виявили рідкісні мінерали у живій рослині

Дослідники [виявили](#) наночастинки монациту – цінного мінералу – у тканинах вічнозеленої папороті *Blechnum orientale*. Про це повідомили у Гуанчжоуському інституті геохімії, який брав участь у дослідженні. За словами науковців, відкриття «дає нові можливості для прямого добування корисних матеріалів із рідкісноземельними елементами» [\(nv.ua\)](#).

Монацит – це фосфатний мінерал, який містить елементи, необхідні для сучасних технологій, зокрема церій, лантан і неодим. Завдяки високій температурі плавлення й стійкості до корозії та радіаційних пошкоджень його використовують у лазерах, покриттях, світлових випромінювачах та для утилізації радіоактивних відходів.

Зазвичай монацит утворюється у надрах Землі під великим тиском і за високих температур. У цьому дослідженні вперше показано, що рослина може формувати такий мінерал у природних умовах – без нагрівання та додаткового тиску.

[Детальніше](#)

01.11.2025

Наріжна В.

КИТАЙСЬКІ ВЧЕНІ СТВОРИЛИ АНАЛОГОВИЙ ЧІП: ВІН У ТИСЯЧУ РАЗІВ ШВИДШИЙ ЗА ПРОЦЕСОРИ NVIDIA

Команда дослідників із Пекінського університету повідомила про створення нового аналогового процесора. Він здатний працювати у тисячу разів швидше за найпотужніші графічні процесори Nvidia H100 та AMD Vega 20, [повідомляє](#) Live Science [\(ZN.UA\)](#).

Як йдеться у дослідженні, [опублікованому](#) в журналі Nature Electronics, новий чіп побудований на базі резистивної пам'яті з довільним доступом (Resistive Switching Random-Access Memory, [RRAM](#)). За словами авторів, він усуває дві ключові проблеми цифрових обчислень – обмеження енергоефективності та пропускної здатності, з якими стикаються системи у сферах штучного інтелекту та бездротових технологій шостого покоління (6G).

[Детальніше](#)

Науково-організаційні заходи

14.11.2025

В Україні відзначили Всесвітній день науки 2025: представлено результати державної атестації, нові інструменти підтримки державно-приватного партнерства та бюджетні пріоритети на 2026 рік

12 листопада в Києві відбувся «Всесвітній день науки 2025: Україна» – подія, що об'єднала приблизно 300 представників і представниць держави, університетів, наукових установ, бізнесу, міжнародних організацій та молодих учених. Програма охоплювала дві паралельні сцени – «Наука» і «Бізнес», а також VI Міжнародний Форум рад молодих вчених ([Міністерство освіти і науки України](#)).

*Джерело: <https://mon.gov.ua/>
Автор фото – Ілля Носик*

[Докладніше див. додаток 27](#)

12.11.2025

27 листопада світ відзначатиме ще один День науки

А саме: Міжнародний день залучення до науки заради сталого розвитку. Його започаткувала Україна ([Світ](#)).

На 43-й сесії Генеральної конференції ЮНЕСКО у місті Самарканд (Узбекистан) ухвалили резолюцію про проголошення Міжнародного дня залучення до науки заради сталого розвитку. Ініціатором подання став президент Малої академії наук України (Центру 2-ї категорії під егідою ЮНЕСКО), академік НАНУ Станіслав Довгий.

14 квітня 2025 року на засіданні Виконавчої ради ЮНЕСКО Станіслав Довгий запропонував відзначати Міжнародний день залучення до науки заради сталого розвитку 27 листопада. Це символічна дата для України, адже цього дня народився видатний український науковець Борис Патон, а також була заснована Українська академія наук.

Виконавча рада ЮНЕСКО ухвалила відповідне рішення переважною більшістю голосів.

[Детальніше](#)

17.11.2025

Галата С.

Дослідження та інновації: двері можливостей – відкриті

12 листопада 2025 року Національний фонд досліджень України провів інформаційний захід «Дослідження та інновації як драйвер інтеграції України до світового дослідницького простору». Подія була присвячена Всесвітньому дню науки в ім'я миру та розвитку ([Національний фонд досліджень України](#)).

Один з головних меседжів зустрічі – «двері» європейських і українських програм грантової підтримки для українських учених та інноваторів відкрито, і найактивніші дослідники вже мають досвід отримання грантів й упровадження результатів наукових досліджень у реальному секторі економіки.

[Докладніше див. додаток 28](#)

25.11.2025

У Брюсселі проходить постерна сесія, присвячена успіхам українських дослідників: проєкти-переможці НФДУ та європейських програм представлено у серці Єврокомісії

З нагоди Всесвітнього дня науки в ім'я миру та розвитку в Брюсселі, столиці Європейського Союзу, відкрито постерну сесію, присвячену історіям успіху українських дослідників – переможців конкурсів Національного

фонду досліджень України (НФДУ) та програм Європейського Союзу ([Національний фонд досліджень України](#)).

Джерело: <https://nrfu.org.ua/>

[Докладніше див. додаток 29](#)

07.11.2025

У Парижі відбулася міжнародна конференція «Україна та світ – українська наука у Франції»

В Українському культурному центрі в Парижі пройшла перша міжнародна конференція «Україна та світ – українська наука у Франції», у межах якої відбувся також круглий стіл щодо інтеграції українських досліджень у європейський науковий простір (ukrinform.ua).

Дводенний захід організувала Українська наукова діаспора у Франції за підтримки Посольства України та МОН з нагоди проведення Днів української науки, передає кореспондент Укрінформу.

[Докладніше див. додаток 30](#)

07.11.2025

Відбулося Засідання Президії національної академії наук України

05 листопада 2025 року під головуванням Президента Національної академії наук України академіка Анатолія Загороднього відбулося чергове

засідання Президії Національної академії наук України ([Комітет Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій](#)).

Під час засідання з доповіддю: «Розвиток низькочастотної радіоастрономії в Україні» виступив директор Радіоастрономічного інституту Національної академії наук України академік Вячеслав Захаренко.

З другою доповіддю: «Високоєфективний синтез органічних сполук із безпечним використанням діазометану» виступив завідувач відділу медичної хімії Інституту органічної хімії Національної академії наук України доктор хімічних наук Дмитро Волочнюк.

На завершення засідання члени Президії НАН України розглянули низку кадрових і поточних питань.

Читати більше за [посиланням](#).

05.11.2025

ALLEA CELEBRATES THE 200TH ANNIVERSARY OF THE HUNGARIAN ACADEMY OF SCIENCES

З 4 по 5 листопада Всеєвропейська федерація академій наук взяла участь у Міжнародній конференції, присвяченій 200-річчю одного зі своїх найплідніших членів – [Угорської академії наук](#) (MTA) ([ALLEA](#)).

4 листопада конференція, що відбулася в Академії в Будапешті, розпочалася з обговорення зміни ролі академій у 21 столітті.

Джерело: <https://allea.org/>

[Детальніше](#)

13.11.2025

Наука не знає кордонів

12 листопада 2025 року Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського та Посольство Угорщини в Україні провели науково-просвітницький захід «Наука без кордонів: до 200-річчя Угорської Академії наук». Участь у ньому змогли взяти не лише присутні в залі образотворчих мистецтв приміщення НБУВ на вулиці Володимирській, але й науковці, спікери та інші слухачі у форматі онлайн на платформі Zoom ([Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського](#)).

Джерело: <http://www.nbuv.gov.ua/>

[Докладніше див. додаток 31](#)

18.11.2025

Представлено книжкові видання науковців Угорщини

До науково-просвітницького заходу «Наука без кордонів: до 200 річчя Угорської академії наук», який відбувся в Національній бібліотеці України імені В. І. Вернадського у дні самого ювілею Академії наук Угорщини, відділом соціокультурної діяльності та відділом образотворчих мистецтв НБУВ була підготовлена й продемонстрована на заході книжкова виставка «200 років на службі знанням і суспільству». Це зібрання робіт, які

представляють здобутки вчених Угорської академії наук останніх років з філософії, історії, лінгвістики, права, економіки, мистецтва, технічних наук ([Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського](#)).

Виставку можна переглянути в корпусі НБУВ на [вулиці Володимирській, 62](#).

Джерело: <http://www.nbuv.gov.ua/>

27.11.2025

Участь НБУВ в орієнтаційному вебінарі IFLA

21 листопада 2025 року відбулась онлайн-зустріч для членів Міжнародної федерації бібліотечних асоціацій та установ ([IFLA](#)), до складу якої входить і Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. У заході від Бібліотеки взяла участь координаторка міжнародної діяльності НБУВ [Людмила Дем'янюк](#) ([Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського](#)).

Команда з питань членства [IFLA](#) представила ключові напрями діяльності Федерації, її стратегічне бачення та можливості, які відкриває членство для бібліотечних установ і фахівців.

Джерело: <http://www.nbuv.gov.ua/>

[Докладніше див. додаток 32](#)

01.12.2025

Обов'язковий примірник документів для бібліотек: зарубіжний досвід та українські реалії

Під такою назвою 26 листопада 2025 року відбувся тематичний науково-методичний семінар у рамках підвищення кваліфікації бібліотекарів, організований [відділом науково-методичної роботи Інституту бібліотекознавства](#) Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. Захід пройшов у змішаному форматі онлайнкової та офлайнкової зустрічі на платформі Zoom та у залі засідань Вченої ради НБУВ (модераторка – [Оксана Клименко](#), завідувачка відділу наукових видань Інституту бібліотекознавства НБУВ, кандидатка історичних наук, доцентка). Мета заходу – висвітлення питань отримання обов'язкового примірника творів друку провідними українськими бібліотеками та ознайомлення учасників зі світовою практикою збереження національного репертуару друку ([Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського](#)).

[Детальніше](#)

17.11.2025

Відбулася Міжнародна наукова конференція «Історична пам'ять українців як модус формування національної ідентичності в умовах російсько-української війни і нової світової політичної реальності»

12 листопада 2025 р. під егідою Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАНУ відбулася Міжнародна наукова конференція «Історична пам'ять українців як модус формування національної ідентичності в умовах російсько-української війни і нової світової політичної реальності», яку організовано за підтримки Національного фонду досліджень України в рамках проєкту «Історична пам'ять українців в умовах війни: від конфронтації до консолідації» ([Інститут українознавства ім. І.Крип'якевича НАН України](#)).

У конференції взяли участь добре знані дослідники-гуманітарії з України і Польщі.

[Детальніше](#)

25.11.2025

Міжнародна конференція про кліматичні виклики та гідрометеорологію в Україні

В Українському гідрометеорологічному інституті ДСНС України та НАН України відбулася міжнародна конференція «Гідрометеорологія і кліматичні виклики: наука, інновації і практика для сталого майбутнього», присвячена 170-річчю інституту (<https://www.facebook.com/NASofUkraine>)

Учасники з України та світу обговорили:

- зміну клімату та екстремальні погодні явища
- стан водних ресурсів і ризики під час війни
- моніторинг довкілля із застосуванням АІ та супутникових даних
- інноваційні методи прогнозування та цифрові технології

Наука працює для безпеки довкілля та сталого розвитку.

[Детальніше](#)

Розвиток аграрного сектору економіки України в умовах євроінтеграції – відбулася міжнародна науково-практична конференція

20 листопада у Києві відбулась міжнародна науково-практична конференція «Стратегії розвитку аграрного сектору економіки до 2030 року: завдання агроекономічної науки». Подію провели в рамках річних зборів ГО «Всеукраїнський конгрес вчених економістів-аграрників» ([Офіс Горизонт Європа в Україні](#)).

Конференція складалася з декількох панельних дискусій. Серед обговорюваних тем – розвиток вітчизняного аграрного сектору на основі науки на тлі війни та євроінтеграції.

Серед спікерів: представники Верховної Ради України, Міністерства економіки, довкілля та сільського господарства України, Національної аграрної академії наук України, працівники наукових установ і закладів вищої освіти, бізнесу, громадських організацій, міжнародних проєктів – представники сфери сільського господарства.

[Детальніше](#)

05.11.2025

30 жовтня 2025 р. у НІСД відбулася міжнародна наукова конференція «Треті Гальчинські читання»

Організатори конференції: Національний інститут стратегічних досліджень, Інститут стратегічних оцінок, секція суспільних і гуманітарних наук НАН України, економічний факультет Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Інститут еволюційної економіки ([Національний інститут стратегічних досліджень](#)).

Конференцію присвячено пам'яті видатного українського науковця, державного діяча, доктора економічних наук, професора, заслуженого діяча науки і техніки Анатолія Степановича Гальчинського (1935–2022)

👉 Докладніше інформація про Гальчинські читання 👉
<https://www.niss.gov.ua/.../30-zhovtnya-2025-roku-v-nisd...>

28.11.2025

Оголошено лауреаток 7-го сезону премії L'Oréal-UNESCO “Для жінок у науці”

В Україні цьогоріч лауреатками стали:

Тетяна Думич, кандидатка біологічних наук, доцентка, Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького;

Ольга Капуш, кандидатка хімічних наук, старша дослідниця, Інститут фізики напівпровідників ім. В.Є. Лашкарьова НАН України;

Маргарита Скиба, докторка технічних наук, професорка, Український державний університет науки і технологій ([Світ](#)).

“Дякуємо лауреаткам за їх сміливість, наполегливість та вагомий внесок у розвиток української науки. Ваша відданість надихає та задає нові стандарти!”, – зазначили організатори премії – [L'Oréal Group](#)

03.11.2025

Міжнародний вебінар CLOCKSS

30 жовтня 2025 року відбувся міжнародний вебінар CLOCKSS «The Power of Collaboration in Safeguarding Knowledge During Times of Crisis» / «Сила співпраці у збереженні знань у часи кризи», присвячений ролі бібліотечної співпраці та спільної відповідальності у захисті документальної спадщини в період загроз ([Українська бібліотечна асоціація](#)).

Учасники заходу обговорили виклики, з якими стикаються бібліотеки в умовах війни чи інших кризових подій, а також ефективні інструменти колективного збереження знань.

[Детальніше](#)

03.11.2025

Українські школярі здобули бронзу на міжнародному конкурсі MOSTRATEC-2025 за інноваційні розробки для дронів, VR і медицини

Наприкінці жовтня в Бразилії відбувся MOSTRATEC-2025 – Міжнародний науково-технологічний ярмарок, який уже майже пів століття збирає молодих винахідників з усього світу ([Міністерство освіти і науки України](#)).

Цьогоріч у конкурсі взяли участь представники **14 країн**, зокрема Бразилії, Аргентини, Китаю, Італії, Португалії, Швейцарії, Тайваню, Туреччини та України. Загалом було представлено **755 проєктів** – від біології та медицини до робототехніки, екології й гуманітарних наук.

Україну на MOSTRATEC-2025 представили **трьох учнів Малої академії наук України**, які продемонстрували високий рівень підготовки та інноваційності своїх досліджень.

[Детальніше](#)

Цифрова трансформація суспільства, упровадження інноваційної моделі економіки

07.11.2025

ПІДСУМКИ ОСІННЬОЇ СЕСІЇ ПРОГРАМИ «БУСТЕР ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЄКТІВ-2025»: 12 КОМАНД, 30 УЧАСНИКІВ, ДЕСЯТКИ ІДЕЙ МАЙБУТНЬОГО

Ми підбиваємо підсумки реалізації Інкубаційної програми «**BOOSTER інноваційних проєктів – 2025**» (осіння сесія), яка стала вагомим етапом у розвитку академічного підприємництва та в підтримці інноваційних команд в Україні і за її межами. Програма реалізується в межах проєкту «Стартап-школа Академ.Сіті – інноваційна екосистема для розвитку академічних стартапів наукових установ НАН України» ([Academ.City](#)).

Джерело: <https://academcity.org.ua/>

Докладніше див. додаток 33

11.11.2025

У Харкові створено Фармацевтичний кластер

Провідні наукові установи та університети Харківщини об'єдналися, аби спільно розвивати фармацевтичну галузь, впроваджувати інновації та зміцнювати науково-технологічний потенціал України. Відповідний договір підписано 6 листопада у Харкові, розповіли у [НТК «Інститут монокристалів» НАН України](#).

До складу кластеру увійшли: НТК «Інститут монокристалів» НАН України, Інститут проблем кріобіології і кріомедицини НАН України, Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, Національний фармацевтичний університет, Інститут проблем ендокринної патології імені В. Я. Данилевського НАМН України.

Серед пріоритетів Кластеру:

- спільні дослідження у сфері медичної та фармацевтичної хімії, біотехнології, фармакології;
- створення активних фармацевтичних інгредієнтів (АФІ) для українських ліків;
- розробка технологій життєво необхідних препаратів;
- розвиток систем контролю якості лікарських засобів;
- підготовка нової генерації фахівців.

НТК «Інститут монокристалів» НАН України має унікальний потенціал для реалізації цих завдань – потужну команду дослідників і сучасну інфраструктуру, включно з Уповноваженим центром Держлікслужби.

Координаційну раду кластеру очолив академік НАН України Валентин Чебанов.

24.11.2025

Відбувся фінальний Pitch Day програми Science & Business Acceleration: визначено переможців акселерації наукомістких стартапів

21 листопада в Києві відбувся фінальний Pitch Day 6-місячної програми **Science & Business Acceleration**, яку Міністерство освіти і науки України реалізує спільно з Українським фондом стартапів у співпраці з SET University, eō Business Incubator та Berkeley Haas Entrepreneurship ([Міністерство освіти і науки України](#)).

Програму спрямовано на розвиток наукомістких інновацій, створених українськими дослідниками, інноваторами та підприємцями, а також на розбудову мережі стартап-шкіл, інкубаторів та акселераторів.

[Докладніше див. додаток 34](#)

20.11.2025

Центр знань LUKE запроваджує стратегічний форсайт для зацікавлених сторін

19 листопада 2025 року Центр знань LUKE зібрав понад 20 представників української дослідницької та інноваційної спільноти для участі в інтерактивному онлайн-семінарі «Стратегічний форсайт для стійких систем досліджень та інновацій». Захід надав учасникам інструменти для прогнозування майбутніх тенденцій, розробки адаптивних політик та зміцнення стійкості наукової та інноваційної екосистеми України ([Національний фонд досліджень України](#)).

За допомогою практичних вправ учасники проаналізували історичні футуристичні бачення початку 20 століття, виявляючи притаманні їм упередження та припущення. Семінар також сприяв обговоренню нових тенденцій, що формуватимуть науковий та інноваційний ландшафт України протягом наступного десятиліття. Експерти ознайомили учасників з основними етапами впровадження форсайту, приділивши особливу увагу ролі непередбачуваних подій та несподіваних результатів (так званих «wildcards»), які можуть порушити або прискорити зміни.

Учасників запросили долучатися до майбутніх ініціатив, а ті, хто не зміг відвідати захід, можуть ознайомитися з матеріалами на [вебсайті Центру знань LUKE](#):

- [Summary Takeaways Foresight](#) (англ. мовою, PDF)
- [Foresight at a Glance](#) (англ. мовою, PDF)

Інформація про діяльність проекту регулярно публікується в [інформаційних бюлетенях](#) LUKE.

05.11.2025

WINWIN Summit 2025: представили перші результати інноваційної стратегії та окреслили шлях України до трійки світових лідерів у сфері ШІ

4 листопада у Києві відбувся WINWIN Summit 2025: The Power of Innovations. Міжнародна конференція об'єднала представників державного сектору, бізнесу, науки, освіти та міжнародних організацій для визначення подальших кроків у розвитку інноваційного потенціалу України ([Міністерство цифрової трансформації України](https://thedigital.gov.ua/)).

Джерело: <https://thedigital.gov.ua/>

Стратегія цифрового розвитку інновацій України до 2030 року WINWIN визначає 14 пріоритетних напрямів, зокрема DefenseTech (оборонні технології), MedTech (медичні технології), BioTech (біотехнології), GreenTech (зелені технології), EdTech (освітні технології), AgroTech (агротехнології), AI (штучний інтелект), XR (імерсивні технології), AUV (безпілотні технології та автономні системи), Semiconductors (напівпровідники), Secure Cyberspace (безпека цифрового простору), SpaceTech (космічні технології), GovTech (технології державного управління) та Fluid Economy (цифрова економіка без кордонів).

Стратегія покликана зміцнити інноваційно-технологічний потенціал держави, розвинути інфраструктуру, інтегрувати Україну у глобальний інноваційний простір та залучити інвестиції у високотехнологічні сектори.

Під час саміту представили перші результати реалізації Стратегії – насамперед у сферах штучного інтелекту, медичних технологій та біотехнологій, напівпровідників та GovTech.

[Детальніше](#)

07.11.2025

Мінцифри розпочинає співпрацю з партнерами для розвитку цифрового врядування, освіти й інноваційних досліджень

УМінцифри підписано меморандум про співпрацю з University College London (UCL) – одним із провідних університетів світу у сфері технологій та інновацій. Завдяки спільним науковим дослідженням, інноваційній діяльності та обміну досвідом підтримуватимемо цифрову трансформацію й економічне відновлення України ([Урядовий портал](#)).

Партнерство поєднує амбітну Стратегію цифрового розвитку інновацій України до 2030 року WINWIN з програмою UCL Grand Challenges, що розпочинається з теми «Data-Empowered Societies», – суспільств, які використовують силу даних.

[Докладніше див. додаток 35](#)

07.11.2025

Як Україна розвиватиме ШІ до 2030 року – презентували драфт стратегії

Представили першу версію Стратегії розвитку штучного інтелекту України до 2030 року на WINWIN Summit. Це покроковий план, як за допомогою ШІ покращити державне управління, освіту, оборону, медицину та інші сфери життя в Україні ([Міністерство цифрової трансформації України](#)).

Джерело: <https://thedigital.gov.ua/>

[Докладніше див. додаток 36](#)

20.11.2025

Серед основних напрямів цифрових перетворень у жовтні 2025 р., які сприяли забезпеченню стійкості економіки та побудові цифрової екосистеми в Україні, можна назвати такі

- ◆ запуск нової цифрової екосистеми Obrii та створення єдиного реєстру кваліфікацій;
- ◆ направлення запитів до ОЕСР щодо приєднання України до Рекомендацій Ради організації економічного співробітництва та розвитку щодо електронної автентифікації та оцінки конкуренції;
- ◆ ініціювання впровадження комплексного компенсаційного механізму для документування шкоди, завданої російською агресією, та створення в Гаазі міжнародного Реєстру збитків;
- ◆ підготовка української урядової інфраструктури до євроінтеграції в єдине загальноєвропейське інформаційне поле надання електронних публічних послуг та отримання онлайн-доступу до інформації та послуг;
- ◆ приєднання Фінляндії до міжнародної ініціативи «Талліннського механізму» щодо надання допомоги Україні в зміцненні її кіберстійкості та цифрової безпеки та інше ([Національний інститут стратегічних досліджень](#)).

👉 Докладніше у щомісячному огляді експерти НІСД Даниїли Олійник 👉
<https://www.niss.gov.ua/.../tsyfrova-transformatsiya...>

Джерело: <https://www.facebook.com/nissgovua>

Бібліотека в науковому процесі

А. Шаповал,

доктор історичних наук, старший науковий співробітник, завідувач відділу,
Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського

А. Майстренко,

кандидат історичних наук, старший науковий співробітник,
Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського

Архівна спадщина академіка М. Долішнього – дослідника економічного розвитку та євроінтеграції України

Актуальність дослідження. Наукова діяльність видатного українського вченого, доктора економічних наук (1979), професора (1982), заслуженого діяча науки і техніки України (1991), академіка НАН України за спеціальністю «економіка» (1997) Мар'яна Івановича Долішнього (1936–2006) зосереджувалася на дослідженні фундаментальних і прикладних питань економічного розвитку регіонів України, формуванні теоретико-методичних основ регіональної політики та транскордонного співробітництва, які залишаються надзвичайно важливими в контексті сучасних викликів, потреб удосконалення системи регіонального управління в Україні, інтеграції нашої країни у європейський економічний простір.

У 2024 р. в Інституті архівознавства Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (далі – ІА НБУВ) науково описано особовий фонд М. Долішнього (ф. № 368), введення якого до наукового обігу дає змогу за допомогою архівних документів всебічно дослідити внесок ученого у розвиток економічної науки, розкрити його вплив на формування регіональної політики в Україні та проаналізувати парадигму поглядів науковця на євроінтеграційні процеси.

Аналіз досліджень і публікацій. У науковій літературі є кілька праць, присвячених розгляду наукового доробку М. Долішнього, відображенню його науково-організаційної та громадської діяльності з розвитку економічних досліджень в Україні й формування засад регіональної політики держави, які опубліковані в енциклопедичних [1, 2] і довідкових [3, 56] виданнях або побачили світ до ювілеїв ученого [55]. Наукову діяльність М. Долішнього висвітлено в монографії С. Злупка [4]. Опубліковано розвідку про міжнародні зв'язки українського науковця [54]. Однак його багатогранна діяльність досі не стала предметом комплексного дослідження, що значною мірою обумовлювалося браком архівних джерел. Представлення документів особового фонду вченого та аналіз цього архівного ресурсу уможливить всебічне висвітлення його досягнень і сприятиме об'єктивному відображенню та повному розкриттю діяльності М. Долішнього, визначенню внеску українського економіста у вітчизняну та світову науку.

У статті **ставимо за мету** розглянути документи особового архівного фонду дослідника економічного розвитку та євроінтеграції України академіка НАН України М. Долішнього, який зберігається в ІА НБУВ, та проаналізувати їхній інформаційний потенціал.

Виклад основного матеріалу. До складу особового архівного фонду М. Долішнього в ІА НБУВ увійшло 142 справи, у яких зберігаються документи біографічного характеру, наукові праці вченого та документи про його діяльність за 1960-ті – 2006 рр.

Відомості про життєвий шлях М. Долішнього містять біографічні документи його архіву: особова справа академіка, паспорт, дипломи, посвідчення, грамоти, повідомлення, вітальна кореспонденція тощо.

Основні дати життя, етапи наукового становлення та професійної діяльності вченого відображено в його особовій справі [26]. Народився М. Долішній 5 травня 1936 р. у м. Львові в сім'ї службовця. У 1958 р. закінчив механічний факультет Львівського політехнічного інституту, а в 1968 р. завершив аспірантуру Львівського лісотехнічного інституту. Дисертацію на тему «Основні виробничі фонди і шляхи поліпшення їх використання (на прикладі меблевої промисловості Львівської області)» захистив у 1969 р., здобувши науковий ступінь кандидата економічних наук [26, арк. 6].

У 1970 р. М. Долішнього обрали головою планової комісії Львівського облвиконкому. У 1979 р. він захистив дисертацію на тему «Соціально-економічні проблеми використання трудових ресурсів (регіональні аспекти дослідження)», здобувши науковий ступінь доктора економічних наук [26, арк. 50]. У 1982 р. йому було присвоєно звання професора за спеціальністю «економіка районів СРСР, розміщення продуктивних сил СРСР».

З 1975 р. М. Долішній працював заступником директора з наукової роботи Інституту економіки АН УРСР, а згодом був призначений директором Львівського відділення цього інституту, що під його керівництвом перетворилося у потужну наукову установу з дослідження та впровадження розробок для вирішення важливих регіональних соціально-економічних проблем управління [26, арк. 28]. В 1994 р. відділення реорганізували в Інститут регіональних досліджень (далі – ІРД) НАН України, який на чолі з М. Долішнім незабаром став провідною академічною установою країни з проблем регіональної політики і транскордонного співробітництва.

Водночас учений займався педагогічною діяльністю. У 1982–1983, 1993–1995 та 1997–2006 роках він викладав на кафедрі економіки і організації поліграфічної промисловості Українського поліграфічного інституту імені Івана Федорова (згодом – кафедра економіки, обліку і аудиту у видавничо-поліграфічному комплексі Української академії друкарства). Під його безпосереднім керівництвом сформувалися школи із соціально-економічних проблем управління трудовим потенціалом і регіоналістики, було підготовлено 20 докторів і 107 кандидатів наук, серед яких є науковці з Польщі, Угорщини та Словаччини [4, с. 8].

Велику увагу М. Долішній приділяв вирішенню фундаментальних і прикладних проблем розвитку регіонів України та формуванню теоретико-методичних засад регіональної політики в державі. Дослідник опублікував понад 500 наукових праць, зокрема 20 монографій (3 індивідуальні), серед яких: «Трудові ресурси промисловості» (1975), «Формування та використання

трудових ресурсів» (1978), «Соціально-економічні проблеми невиробничої сфери» (1984), «Трудові ресурси виробничих систем» (1990), «Соціально-трудова потенціал: теорія і практика» (1994), «Регіональна політика: методологія, методи, практика» (2001), «Регіональна політика і механізми її реалізації» (2003), «Регіональна політика: теорія, методологія, практика на межі століть (погляд у ХХІ століття)» (2006) [55]. Його наукові праці видано за кордоном: у Польщі, Словаччині, ФРН, Китаї та інших країнах.

Значний інтерес викликають рецензії на праці М. Долішнього, що відклалися в особовому архіві, обговорення статей науковця на сторінках газет та інші друковані матеріали, які ілюструють наукові інтереси вченого та основні напрями його досліджень [36].

Академік М. Долішній входив до складу Наукової ради з соціально-економічних проблем регіональної політики НАН України (1994), Комісії з питань подальшого підвищення ефективності діяльності НАН України (2005), був дійсним членом Академії економічних наук України (1993), Ради Української асоціації регіональних наук (1997), Наукового товариства ім. Т. Шевченка (1998).

Вчений працював головним редактором науково-практичного журналу «Регіональна економіка», входив до складу редколегій журналів «Економіка України», «Економіка промисловості», «Статистика України» та ін. [4, с. 8].

У особовому фонді відклалися документи про нагородження та відзначення М. Долішнього, зокрема: про обрання вченого академіком НАН України за спеціальністю «економіка» (1997) [29], про відзначення його участі в конкурсі на здобуття Державних премій України в галузі науки і техніки за цикл наукових робіт з теми «Еколого-економічні основи раціонального природокористування, формування наукових засад сталого розвитку і забезпечення екологічної безпеки України в умовах ринкових трансформацій» (2001) та з проблем регіональної соціально-економічної політики (2003) [31].

М. Долішній – лауреат премії ім. М. І. Туган-Барановського НАН України (1996), Державної премії України в галузі науки і техніки (2003). Нагороджений орденами і медалями, зокрема орденом «За заслуги» II (2001) і I (2004) ступеня, Почесною відзнакою Президента України за великий внесок у розвиток економічної науки, розробку національних програм соціально-економічного розвитку регіонів України (1996) [28].

В архіві зберігаються грамоти М. Долішнього, які він отримав протягом життя, зокрема Почесна грамота за вагомий особистий внесок у реформування національної економіки, розвиток підприємництва та формування ринкової інфраструктури в Україні від Державного комітету України з питань регуляторної політики та підприємництва Верховної Ради України [35]. Є також документи про нагородження вченого Почесним дипломом університету Ніредьгази (Угорщина) за плідні дослідження (рис. 1) [31], пам'ятним знаком із срібла «Львівський банківський інститут Національного банку України» з нагоди п'ятої річниці цієї установи (2005), про присвоєння М. Долішньому

звання почесний Doctor honoris causa Національного університету «Львівська політехніка» (2006).

Рис 1. Почесний диплом академіку М. Долішньому від Nyíregyházi Főiskola (Університет Ніредьгази, Угорщина). 9 листопада 2001 р.

Джерело: Інститут архівознавства НБУВ. Ф. 368. Оп. 1. Спр. 72. Арк. 1 [32]

Крім того, науковець був почесним доктором Ужгородського державного університету (2000), мав почесний ступінь Doctor honoris causa Тернопільської академії народного господарства (2002).

10 травня 2006 р. в Будинку вчених Львова відбулось урочисте засідання з нагоди 70-річчя М. Долішнього (фото 1). У фонді зібрано надіслані з нагоди ювілею привітальні листівки та телеграми з високою оцінкою наукових здобутків вченого [33]. Відклалися й статті, у яких йдеться про вагомі досягнення науковця [27, 30].

Фото 1. М. Долішній під час урочистого засідання з нагоди 70-річчя у Будинку вчених м. Львова. На трибуні – голова Львівської міської громади А. Садовий.

10 травня 2006 р.

Джерело: Інститут архівознавства НБУВ. Ф. 368. Оп. 1. Спр. 80. Арк. 2 [34]

Помер М. Долішній 22 серпня 2006 р. Поховано його на Личаківському цвинтарі Львова.

Важливу частину особового архівного фонду М. Долішнього становлять його наукові праці, які відображають коло творчих зацікавлень вченого. Серед них – докторська дисертація М. Долішнього «Соціально-економічні проблеми використання трудових ресурсів (регіональні аспекти дослідження)» (1978), що заклала фундамент подальшого розвитку науковцем теорії регіональної економіки. У дослідженні розглянуто ключові аспекти ефективного використання трудових ресурсів, а також їхній вплив на соціально-економічні процеси на регіональному рівні [5]. Наукові праці М. Долішнього представлені статтями українською, англійською, польською та іншими мовами. Вони стосуються соціально-економічного та інноваційного розвитку регіонів України, зокрема західних областей, регіональної політики, сталого розвитку економіки країни, сільських територій, агропромисловості, промислових підприємств, енергоресурсів, продуктивності праці: «Системні підходи до активації соціально-економічного розвитку регіонів України», «Гуманістичні аспекти сталого розвитку України», «Проблеми та перспективи сталого розвитку України та її регіонів», «Регіональна політика: методи реалізації», «Принципи формування регіональної політики України», «Нові підходи до територіального управління», «Карпатський регіон – зона злагоди чи протистояння?» та ін.

В архіві науковця зберігаються статті про проблеми формування та діяльності національної еліти і державотворення, а також дослідження людського капіталу в контексті української національної ідеї. На думку вченого, важливу роль у державотворчих процесах України й у творенні безперервного процесу утвердження національної ідеї відіграють

інтелектуальні, ментальні та духовні чинники, тому держава повинна неупинно дбати про всебічний розвиток людського капіталу [15]. Державотворчий багатофункціональний процес має очолювати «повноцінна національна еліта», яка «зв'язана всіми традиціями, менталітетом, розумінням майбутнього із своїм народом» [19, арк. 4].

Починаючи з 1990-х років до кола наукових інтересів М. Долішнього належали питання європейської інтеграції України, входження економіки країни та окремих її регіонів до європейського економічного простору. У фонді відклалися низка статей із цієї проблематики: «Трансформаційні процеси в економіці України в контексті євроінтеграції», «Механізми використання конкурентних переваг української економіки в інтеграції її в ЄС», «Регіональні форми інтеграції України в світовий простір» тощо. Вчений вважав, що Україна як держава має розробити і реалізувати власну стратегію входження національної економіки у світовий простір, використовуючи можливості вітчизняної економіки і її виробничо-господарського потенціалу. Для цього Україні треба повно та ефективно використовувати своє зручне географічне розташування та геополітичне положення в центрі Європи, розвивати внутрішньодержавні економічні відносини між суб'єктами господарювання на принципах партнерства при забезпеченні економічної та політичної безпеки [6, арк. 6].

М. Долішній мав високий авторитет серед міжнародного наукового співтовариства, про що свідчать його численні публікації у таких наукових виданнях за кордоном як «International Labour Review», «Človek v suradniciach multidimenzionalnej spoločnosti», «Przedsiębiorczość i zarządzanie», «Problemy polsko-ukraińskiej współpracy przygranicznej». У них висвітлено актуальні питання інноваційного розвитку регіонів, транскордонного співробітництва, розглянуто чинники сталого економічного розвитку.

Науковця цікавили питання транскордонного співробітництва. Вивчаючи досвід країн-сусідів (Польщі, Словаччини, Угорщини, Румунії), він виступав за підвищення ролі регіонів у євроінтеграційних процесах, створення системи транскордонної співпраці, активізацію зовнішньоекономічної діяльності регіонів України. В архіві представлено його статті «Регіональні проблеми розвитку транскордонного співробітництва» і «Стратегічні напрямки розвитку транскордонного співробітництва в Україні у контексті активізації зовнішньоекономічної діяльності». Відклалися наукові доповіді «Проблеми інституційного та інформаційного забезпечення транскордонного співробітництва», «Концептуальні підходи до розвитку співробітництва на українсько-польському пограниччі». На думку вченого, розроблення державної програми транскордонного співробітництва сприяло б вирішенню основних питань соціального і культурного розвитку прикордонних областей держави, формуванню, відповідно до вимог внутрішнього і зовнішнього ринку, галузевої структури господарства, створенню виробничої і ринкової інфраструктур [8, арк. 2].

Особливу увагу М. Долішній приділив розробленню концепції співробітництва між Україною та Польщею як стратегічним партнером і провідником інтересів нашої держави в ЄС [11, арк. 1].

Результати спільних наукових досліджень із зарубіжними колегами з питань транскордонного співробітництва стали підґрунтям з використання міжнародного досвіду та методології у працях М. Долішнього. У його фонді зберігаються дослідження: «Procesy transformacji w ekonomii Ukrainy w Kontekście integracji europejskiej» [10], «Sustainable development of Ukraine and its regions problems and perspectives» [12], «Регіональна політика залучення іноземних інвестицій» із питання співробітництва між Україною та сусідніми державами [23]. У них на основі аналізу соціально-економічних умов розвитку України та її міжнародної політики окреслено перешкоди і перспективи міжнародної співпраці, що є важливим для стабільного розвитку прикордонних регіонів.

М. Долішній активно виступав за інтеграцію європейського досвіду в стратегію соціально-економічного розвитку регіонів України. У статті «Європейський досвід – в практику діяльності регіонів України» він пропонував заходи щодо підвищення економічної конкурентоспроможності українських регіонів, залучення іноземних інвестицій і впровадження інноваційних методів управління [17].

Учений брав дієву участь у роботі Державної комісії з проведення адміністративної реформи в Україні. На засіданнях цієї комісії, а також під час наукових нарад і форумів, він оприлюднив свої думки щодо реалізації реформи. В архіві зберігаються його доповіді та тези доповідей: «Проблеми територіального устрою в системі адміністративної реформи», «До концепції адміністративної реформи» та ін. [22].

Науковий доробок М. Долішнього включає й проекти та пропозиції науковця, спрямовані на розвиток регіональної політики, залучення іноземних інвестицій і стимулювання інноваційного розвитку в Україні. У фонді зберігається проект державної програми «Основні напрями регіональної соціально-економічної політики» [20]. Вчений активно працював над створенням механізмів залучення ресурсів для розвитку регіонів, акцентуючи увагу на важливості інтеграції інновацій у промисловість, аграрний сектор та інші галузі економіки. Ці питання висвітлено у його праці «Наукове забезпечення інноваційного розвитку західного регіону України» [14].

В архіві вченого відклався комплекс його наукових доповідей: «До використання енергоресурсів» [9], «Територіальне управління в контексті формування нових організаційних структур» [25] та інші [48].

Як провідний фахівець з проблем економічного розвитку і регіоналістики М. Долішній рецензував наукові дослідження інших вчених у сфері економіки. У його особовому фонді відклалися рецензії на наукові праці вітчизняних дослідників [7, 13, 24].

Серед наукових документів архіву увагу привертають нотатки М. Долішнього, зроблені під час роботи над своїми статтями, які демонструють

творчий пошук вченого, його роздуми над актуальними питаннями розвитку держави. У них зафіксовано думки науковця щодо діяльності Інституту соціогуманітарних проблем людини та філософсько-світоглядних засад буття людини, створення Центру просторового розвитку та територіального планування ІРД НАН України, проблем посилення ролі регіонів, залучення іноземних інвестицій тощо [16, 18, 21, 23].

Значний масив документів фонду (доповіді, виступи, службові та аналітичні записки, зауваження, постанови тощо) відображає багатогранну і продуктивну діяльність академіка М. Долішнього. Архівні ресурси розкривають вагомий внесок вченого у розробку науково-технічної політики, регіонального управління та адміністративної реформи в Україні, формування наукової думки та політичних стратегій у контексті розвитку регіонів країни. У фонді представлено доповіді та виступи М. Долішнього на засіданнях Президії НАН України, які визначають підходи до соціально-економічного розвитку регіонів. Зберігаються пропозиції щодо державної програми розвитку Карпатського регіону (1994) [39, 50].

Науковець був одним із розробників концепцій модернізації державних структур. Як член Державної комісії з проведення адміністративної реформи він формував рекомендації щодо адаптації адміністративної системи до ринкових умов [43].

Активну участь М. Долішній брав у формуванні науково-технічної та інноваційної політики України. У особовому фонді вміщено документи про призначення вченого членом робочої групи з підготовки до розгляду на засіданні Кабінету Міністрів України питання «Про заходи щодо розвитку науково-технічної та інноваційної діяльності», та про участь у роботі Комісії Кабінету Міністрів України з питань науково-технічного розвитку [44]. В архіві також зберігається текст доповіді, яку М. Долішній виголосив у лютому 2002 р. під час зустрічі з прем'єр-міністром України щодо регіональної політики і визначення ролі регіонів у загальній економічній стратегії країни та необхідності розвитку її інфраструктури [47].

Протягом 1994–2006 рр. М. Долішній очолював ІРД НАН України. Його діяльність як керівника науково-дослідного інституту було спрямовано на вирішення актуальних проблем формування та реалізації регіональної політики в Україні, зокрема вдосконалення фінансово-бюджетних відносин між державою і регіонами, вивчення соціальних питань і раціонального використання природних ресурсів, кадрового забезпечення наукових установ регіонів тощо. В архіві зберігається «Комп'ютерний атлас області», розроблений під керівництвом М. Долішнього в ІРД НАН України, який забезпечував візуалізацію та структурований аналіз даних щодо соціальної, економічної та екологічної ситуації в областях України. У фонді знаходимо документи, що стосуються урочистостей з нагоди 10-річчя ІРД НАН України [51]. У доповіді з нагоди ювілею наукової установи М. Долішній зазначив, що діяльність ІРД НАН України в галузі міжнародного наукового співробітництва

була плідною та корисною і сприяла залученню львівської школи регіоналістики до міжнародних наукових процесів [52, арк. 13].

Зміст регіональної політики та механізми її реалізації М. Долішній розглядав з урахуванням умов глобалізації економічного розвитку, міжнародних аспектів діяльності України, входження її у європейський економічний простір. Звертав увагу на те, що в світі у XXI ст. регіоналізація відбувається паралельно з глобалізацією [41, арк. 7]. Застерігав, що тенденції розвитку світової економіки, глобалізаційні та інтеграційні впливи висувають високі вимоги щодо фахового рівня вітчизняних підприємців [49, арк. 2].

Інтерес викликають документи, що стосуються участі М. Долішнього у розробці стратегічних питань регіонального розвитку та державної регіональної політики в Україні, його внеску в законотворчий процес. Вони розкривають провідну роль вченого під час вироблення концепцій, підготовки постанов і законопроектів зі стимулювання розвитку регіонів. Серед них: зауваження до проекту Закону України «Про засади стимулювання розвитку регіонів» [46], пропозиції щодо законопроекту «Про концепцію державної регіональної економічної політики» [53].

М. Долішній брав участь у розробці постанови «Про діяльність Західного наукового центру НАН України та МОН України» (2004), що заклала основи для ефективної роботи регіонального наукового центру. Протягом 1998–2006 рр. вчений очолював Західний науковий центр НАН України та МОН України (далі – ЗНЦ), орієнтуючи його діяльність на зміцнення наукового потенціалу Західного регіону України. Під його керівництвом ЗНЦ виконував ключову роль у розвитку наукових досліджень і впровадженні їхніх результатів у практику, сприяючи вирішенню актуальних проблем західних областей країни. М. Долішній активно підтримував інтеграцію наукових розробок у процеси вирішення соціально-економічних питань, стимулював розвиток інноваційних підходів і сприяв загальноукраїнській координації наукових зусиль. У особовому архіві зберігаються виступ вченого на розширеному засіданні бюро ЗНЦ щодо стратегії розвитку агропромислового комплексу в західному регіоні, інформація про спільне засідання бюро ЗНЦ та Ради ректорів вищих навчальних закладів Львівського регіону з бюро Донецького наукового центру та Радою ректорів вищих навчальних закладів Донецького регіону, документи до виступу науковця щодо діяльності Західного наукового центру. У фонді вміщено доповідь вченого «Основні пріоритети діяльності Західного наукового центру НАН України і МОН України» [48].

Як керівник ЗНЦ М. Долішній багато уваги приділяв розвитку міжрегіональних наукових і виробничих зв'язків. З ініціативи ІРД НАН України і ЗНЦ було розроблено науково обґрунтовану програму виробничого та господарського потенціалу західних областей України [6, арк. 3, 4].

Документи засвідчують тісну співпрацю між ЗНЦ і Донецьким науковим центром, що сприяло обміну досвідом, координації наукових зусиль та вирішенню актуальних регіональних проблем. У його фонді вміщено тези виголошених М. Долішнім у Донецькому науковому центрі доповідей з питань

молодіжної політики в Україні, наукового потенціалу і його ефективного використання, адміністративно-територіальної реформи та макрорегіоналізації України, територіального устрою в системі адміністративної реформи тощо [45].

Рис. 2. Запрошення М. Долішньому до участі у VI міжнародній науковій конференції-літній школі «Проблеми економічної інтеграції України в Європейський Союз: європейські порівняльні студії» та програма форуму. Ялта – Форос, 26–28 вересня 2001 р.

Джерело: Інститут архівознавства НБУВ. Ф. 368. Оп. 1. Спр. 85.

Арк. 153, 157 [37]

За час перебування на посаді голови ЗНЦ М. Долішньому вдалося налагодити тісні зв'язки з науковими інституціями та вченими Польщі, Німеччини, Чехії, Словаччини, Угорщини та інших країн Європи і світу. Він був ініціатором, організатором та активним учасником багатьох міжнародних і всеукраїнських наукових конференцій, симпозіумів, інших наукових заходів, що охоплювали різноманітні аспекти економічного розвитку, регіональної політики, під час яких представляв свої дослідження, обмінювався знаннями з вітчизняними та іноземними колегами, встановлював міцні наукові зв'язки, впроваджував прогресивні ідеї у нові проєкти. Його участь у міжнародних і національних наукових форумах висвітлюється комплексом документів, до складу якого увійшли: листи, запрошення, програми (рис. 2), доповіді, рекомендації, рішення, списки учасників [37]. Наприклад, відклався лист-запрошення М. Долішнього до участі у науковій конференції у Кембріджі (США) у 1990 р. і з пропозицією підготувати працю «Регіональний розвиток України» [38]; зберігаються записи вченого про роботу міжнародних наукових конференцій, його робочі нотатки до власних доповідей; відклалися документи, пов'язані з круглим столом «Формування нової парадигми еколого-економічних цінностей в країні: проблеми теорії і практики», тощо [40].

До особового фонду увійшли матеріали, що відображають участь вченого у створенні Всеукраїнської громадської організації «Українська федерація вчених», яка ставила за мету сприяння розвитку України як розвиненої інноваційно орієнтованої науково-технічної держави [42].

Особливу цінність становлять опубліковані у періодичних виданнях інтерв'ю М. Долішнього, які ілюструють наукову та професійну діяльність вченого, як-от: «Куди ведуть реформи», «Програми співробітництва», «Точки “прориву” регіонів України», «Притінені пріоритети, або куди йдеш, Львівщино», «Львівська школа регіоналістики – школа Мар'яна Долішнього», «Держава не береже інтелект нації», «Стратегія регіонального розвитку», «Економіка – регіональна, завдання – загальнонаціональні. Внутрішньо-національні та міжнародні інтеграційні зв'язки регіонів України» та ін. [6].

Висновки. До наукового обігу в ІА НБУВ введено особовий архівний фонд академіка НАН України М. Долішнього, що містить значний комплекс документів, які дають змогу реконструювати біографію, висвітлити наукову творчість та відобразити професійну діяльність вченого. Особливий інтерес становлять документи з архіву М. Долішнього, що стосуються дослідження економічного розвитку України, проблем регіональної економіки та євроінтеграції України. У особовому фонді М. Долішнього містяться джерела, які дають змогу відобразити його вагомий внесок у розвиток економічної науки, розкрити діяльність вченого з розробки державних програм, концепцій регіональної політики, адміністративної реформи, висвітлити зусилля науковця, спрямовані на вдосконалення системи регіонального управління, проаналізувати міжнародну наукову діяльність вченого та його погляди на євроінтеграційні процеси.

Список бібліографічних посилань

1. Галайчак Т. Ю. Долішній Мар'ян Іванович. *Енциклопедія історії України*. Київ : Наук. думка, 2004. Т. 2: Г–Д. С. 440.
2. Демченко В. В. Долішній Мар'ян Іванович. *Енциклопедія сучасної України*. Київ : Ін-т енциклопед. дослідж. НАН України, 2008. Т. 8: Дл–Дя. С. 229.
3. Мельников О. В. Долішній Мар'ян Іванович. *Українська академія друкарства. 1930–2010*. Історико-біографічний довідник. Львів : УАД, 2010. С. 130–132.
4. Злупко С. М. Шлях до великої науки (про наукову діяльність академіка НАН України М. І. Долішнього). Львів, 2005. 160 с. URL: <https://ird.gov.ua/publication/zlupko.pdf> (дата звернення: 05.02.2025).
5. Інститут архівознавства НБУВ. Ф. 368. Оп. 1. Спр. 2. 315 арк.
6. Інститут архівознавства НБУВ. Ф. 368. Оп. 1. Спр. 6. 16 арк.
7. Інститут архівознавства НБУВ. Ф. 368. Оп. 1. Спр. 8. 1 арк.
8. Інститут архівознавства НБУВ. Ф. 368. Оп. 1. Спр. 11. 4 арк.
9. Інститут архівознавства НБУВ. Ф. 368. Оп. 1. Спр. 13. 11 арк.

- [illegible]

54. Майстренко А. А. Дослідження міжнародних зв'язків академіка М. І. Долішнього за документами особового фонду вченого. *Бібліотека. Наука. Комунікація. Інтеграція у міжнародний бібліотечний простір*: матеріали Міжнар. наук. конф. (Київ, 8–10 жовт. 2024 р.) : у 2 т. Київ, 2024. Т. 2. С. 59–62. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/everlib/item/er-0004934> (дата звернення: 05.02.2025).

55. Мар'ян Іванович Долішній: до 70-річчя від дня народження : біобібліогр. покажч. / упоряд.: С. М. Злупко, В. В. Демченко. Київ : Наук. думка, 2006. 289 с.

56. Шаров І. Ф. Вчені України: 100 видатних імен. Київ : АртЕк, 2006. 488 с.

(Джерело: Шаповал А. *Архівна спадщина академіка М. Долішнього – дослідника економічного розвитку та євроінтеграції України* / А. Шаповал, А. Майстренко // *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. – 2025. – Вип. 74. – С. 9–32. doi: <https://doi.org/10.15407/np.74.009>).

Доступ до ресурсів Company of Biologists: Development, Journal of Cell Science та Journal of Experimental Biology

ДНТБ України завдяки підтримці проєкту EIFL ([Electronic Information for Libraries](#)) та [Консорціуму EIFL-Україна](#), отримала доступ до журналів видавництва Company of Biologists: *Development, Journal of Cell Science* та *Journal of Experimental Biology*, а також до їхніх архівів. Доступ діє до 31 грудня 2026 року, з будь-якого комп'ютера в приміщенні ДНТБ України ([Державна науково-технічна бібліотека України](#)).

Ці журнали можна переглядати та шукати наряду з повністю відкритими журналами видавництва – *Disease Models & Mechanisms* та *Biology Open*.

Для пошуку матеріалів скористайтеся [порталом видавництва](#).

Ресурси охоплюють ключові теми в біології, цитології, експериментальній біології та моделях захворювань, що робить їх незамінними для досліджень, підготовки лекцій, курсових робіт та наукових публікацій. Колекція буде корисною передовсім фахівцям і студентам біології, екології, а також медицини, охорони здоров'я, громадського здоров'я, психології, соціальної роботи, соціології.

Якщо у вас виникнуть питання щодо доступу чи використання ресурсів, звертайтеся до відділу електронних ресурсів ДНТБ e-resource@dntb.gov.ua

Читайте також: [Доступ до електронних журналів та книжок Edward та Elgar Publishing](#)

26.11.2026

Публікуємо ухвалену Стратегію Української бібліотечної асоціації на 2026–2030 роки

Стратегію було обговорено та затверджено на щорічній Конференції ВГО «Українська бібліотечна асоціація», що відбулася 19–21 листопада 2025 року ([Українська бібліотечна асоціація](#)).

Документ спирається на основні положення попередніх стратегій організації, ґрунтується на всебічному аналізі зовнішнього й внутрішнього контексту діяльності Асоціації, враховує досвід і виклики періоду воєнного стану, а також визначає ключові орієнтири для післявоєнної відбудови та розвитку бібліотечно-інформаційної сфери відповідно до глобальних тенденцій.

Докладніше на порталі:

<https://ula.org.ua/pro-nas/strategiia>

Документ Стратегії Української бібліотечної асоціації 2026-2030 роки:

<https://ula.org.ua/.../The%20Strategy%20of%20the%20ULA...>

17.11.2025

ПБ України в умовах російської збройної агресії: результати XIV етапу дослідження

Національною бібліотекою України імені Ярослава Мудрого проведено XIV етап дослідження «Публічні бібліотеки України в умовах російської збройної агресії», метою якого є моніторинг стану публічних бібліотек регіонів під час російської збройної агресії ([Публічна бібліотека об'єднаної територіальної громади](#)).

В опитуванні взяли участь головні регіональні методичні бібліотечні центри – обласні універсальні наукові бібліотеки, Публічна бібліотека імені Лесі Українки для дорослих м. Києва, Донецька та Київська обласні бібліотеки для дітей.

[Детальніше](#)

18.11.2025

САМЕ БІБЛІОТЕКИ МАЮТЬ ВИЗНАЧАТИ УНІВЕРСИТЕТСЬКУ ПОЛІТИКУ ЩОДО ГШІ

На сайті Times Higher Education опубліковано статтю Кріса Портера «Що мають робити бібліотекарі: час взяти на себе лідерство» ([Національний репозитарій академічних текстів](#)).

У ній автор аналізує стрімкі трансформації, спричинені поширенням технологій генеративного штучного інтелекту й пропонує бібліотекам очолити формування збалансованої університетської політики у сфері використання ШІ.

[Докладніше див. додаток 37](#)

26.11.2025

КОЛИ ПОЛИЦІ ПЕРЕПОВНЕНІ: НОВА ІНІЦІАТИВА ДЛЯ ЗАХИСТУ РІДКІСНИХ КНИЖОК

На сайті Times Higher Education опубліковано статтю Джека Гроува «Бібліотеки координують утилізацію книг, щоб зберегти рідкісні видання» ([Національний репозитарій академічних текстів](#)).

У ній автор пояснює, як нова ініціатива британських академічних бібліотек має забезпечити баланс між оновленням фондів і збереженням цінних наукових текстів.

[Докладніше див. додаток 38](#)

Наукова комунікація

На сайті «Офісу Горизонт Європа в Україні» НФДУ з'явився новий розділ: «Пошук партнерів»

Шановні дослідники та інноватори!

Для зручності потенційних заявників, які шукають партнерів з метою створення консорціуму або приєднання до вже існуючого для участі у конкурсах Програми «Горизонт Європа», «Офіс Горизонт Європа в Україні» НФДУ рекомендує використовувати уніфіковану Форму пошуку партнерів ([Офіс Горизонт Європа в Україні](#)).

Форма розміщена на офіційному сайті Офісу в розділі «Участь» ⇒ «[Пошук партнерів](#)».

Усі охочі матимуть можливість скачати Форму, заповнити її та надіслати на електронну адресу Офісу: horizoneurope.info@nrfu.org.ua.

Зі свого боку ми оприлюднимо її на наших інформаційних ресурсах для максимального поширення інформації серед стейкхолдерів.

Джерело: <https://horizon-europe.org.ua/uk/home/>

Навчання з програм фінансування ЄС від Академії FFG знову доступне для українських учасників!

Австрійська агенція сприяння дослідженням ([Österreichische Forschungsförderungsgesellschaft mbH, FFG](#)) у межах Академії FFG ([The FFG Academy](#)) проведе курс лекцій: «Fit4Funding – Your training on EU funding by FFG Academy». Це вже сьома навчальна подія, присвячена питанням програм фінансування від Європейського Союзу. Проте важливим є те, що другий рік поспіль FFG надає можливість долучитися до курсу дослідникам із України ([Офіс Горизонт Європа в Україні](#)).

Fit4Funding організовано для дослідників-початківців із університетів, науково-дослідних організацій та компаній, які планують брати участь у програмах фінансування ЄС, зокрема «Горизонт Європа». Заняття відбуватимуться шляхом поєднання інтерактивних онлайн-модулів та вебінарів у прямому ефірі. Учасники дізнаються про ключові програми фінансування ЄС, а також отримують практичні поради, що допоможуть підвищити шанси на успіх у підготовці грантових заявок.

Курс лекцій триватиме з 20 лютого до 26 березня 2026 року. Мова навчання – англійська. Долучитися до занять можна лише за попередньою реєстрацією, подавши [заявку на участь](#). Реєстрація відкрита до 20 січня 2026 року, тож закликаємо вітчизняних дослідників та інноваторів, зацікавлених у фінансуванні ЄС, заповнити реєстраційну форму й взяти участь у навчанні.

Звертаємо увагу, що кількість місць обмежена, тому рекомендуємо зареєструватися якомога раніше!

FFG – Австрійська національна установа, що фінансує галузеві дослідження й розробки, на базі якої працюють національні контактні пункти Рамкової програми «Горизонт Європа». Фінансування, яке надає установа, відіграє ключову роль у створенні нових знань, розробленні нових продуктів і послуг, що своєю чергою сприяє збільшенню конкурентоспроможності на світовому ринку.

Матеріали вебінару «Публікація в журналі Gold Open Access Elsevier: Практичні поради для початківців»

ДНТБ України публікує матеріали вебінару «Публікація в журналі Gold Open Access Elsevier: Практичні поради для початківців» ([Державна науково-технічна бібліотека України](#)).

Спікером заходу виступила д-р Люсі Беннісон-Чепмен, PhD (археологія), науковий редактор журналу *Social Sciences & Humanities Open* (Elsevier, Амстердам). Під час вебінару вона поділилася практичними порадами щодо публікації в журналах формату Gold Open Access, розповіла

про процес підготовки та подачі статті, вимоги етики, а також надала рекомендації щодо уникнення типових помилок.

Серед ключових тем, які були розглянуті:

- Як обрати відповідний журнал для вашого дослідження
- Підготовка статті: авторські інструкції, етичні вимоги, авторство, фінансування
- Структура наукової публікації
- Процес подачі рукопису та супровідна документація
- Найпоширеніші помилки авторів та способи їх уникнення
- Етичні аспекти: заяви про етику, плагіат, відповідальне застосування ШІ
- Оцінка статті та етапи рецензування

Для тих, хто не зміг долучитися, або бажає переглянути матеріали повторно:

[Презентація](#)

[Запис вебінару](#)

20.11.2025

Шкурак Л.

Нова ера науки. Google представила ШІ-інструмент Scholar Labs

Команда Google [представила](#) експериментальний інструмент під назвою **Scholar Labs**, розроблений для допомоги дослідникам у пошуку відповідей на деталізовані наукові запитання за допомогою штучного інтелекту (ШІ) ([AIN.UA](#)).

- За словами розробників, інструмент аналізує складні запитання, визначаючи ключові теми, аспекти та взаємозв'язки. Після цього він здійснює пошук у базі даних Scholar і оцінює результати, щоб виявити статті, які відповідають на дослідницьке запитання в цілому.
- ШІ розбирає детальне запитання на складові елементи. Система ідентифікує наукові роботи, що містять відповідь на загальне запитання. Для кожної знайденої статті надається пояснення того, як саме вона відповідає на поставлене запитання.
- Користувачі можуть ставити подальші запитання для глибшого вивчення теми. Scholar Labs зберігає всі стандартні функції Scholar, до яких звикли користувачі.

Доступність та обмеження

Наразі Scholar Labs є експериментальною функцією і доступний лише для обмеженої кількості авторизованих користувачів. Він підтримує запитання виключно **англійською мовою**. Розробники зазначають, що це новий напрямок, і вони планують використовувати досвід та відгуки перших користувачів для вдосконалення сервісу.

Користувачі, для яких функція ще недоступна, можуть зареєструватися для отримання повідомлення, коли доступ буде розширено.

28.11.2025

DeepScholar показує, яким має бути штучний інтелект для науки

Коли сьогодні говорять про використання штучного інтелекту в наукових дослідженнях, то зазвичай мають на увазі ChatGPT-подібні інструменти, які можуть швидко згенерувати текст або стислий виклад теми. Проблема в тому, що така генерація часто виглядає доволі переконливо, але незрозуміло звідки взялася ця інформація, які джерела було використано, і чи можна це хоч якось перевірити. Саме на цьому тлі цікавим виглядає новий сервіс [DeepScholar](#), що створений командами Стенфорда та Берклі ([Пан Бібліотекар](#)).

[Докладніше див. додаток 39](#)

17.11.2025

POSI – ПРИНЦИПИ ДЛЯ ВІДКРИТОЇ НАУКОВОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ

Сучасна наука являє собою величезну базу даних знань, яка постійно розвивається, тому інструменти для досліджень повинні бути відкритими, доступними для всіх зацікавлених сторін ([Національний репозитарій академічних текстів](#)).

Принципи відкритої наукової інфраструктури (The Principles of Open Scholarly Infrastructure / POSI) – це неформальний набір рекомендацій, вперше оприлюднений у 2015 році та оновлений у 2020 та 2025 роках, щоб забезпечити стійкість і відкритість такої інфраструктури, фактично – не вимога і не правило, а чек-лист для самооцінювання. Він орієнтований на грантодавців, некомерційні фонди, наукові структури та навіть комерційні стартапи і має допомагати їм будувати довіру в академічній спільноті. POSI будується на ідеї, що наука процвітає, коли інфраструктура (наприклад, освітні платформи, сховища даних, репозитарії, цифрові ідентифікатори для науковців, організацій, публікацій – [datadryad.org](#), ORCID, Crossref/DOI) – відкрита, стійка і керується всіма зацікавленими сторонами для загального блага.

[Детальніше](#)

03.11.2025

СПІВПРАЦЯ ЗІ СПІЛЬНОТОЮ ДЛЯ ПІДТРИМКИ ДІАМАНТОВОГО ВІДКРИТОГО ДОСТУПУ В ЄС

На офіційному сайті DOAJ опубліковано інформацію про партнерство Directory of Open Access Journals з європейським проектом CRAFT-OA ([Національний репозитарій академічних текстів](#)).

Воно націлене на підвищення стійкості відкритого діамантового доступу у рамках загального європейського ландшафту відкритої науки.

Джерело: <https://nrat.ukrintei.ua/>

[Докладніше див. додаток 40](#)

Зарубіжний досвід наукової діяльності

Європейська комісія прийняла Робочу програму для компонента EIC на 2026 рік

«Офіс Горизонт Європа в Україні» НФДУ повідомляє, що Європейська комісія прийняла [Робочу програму Європейської інноваційної ради \(EIC\) на 2026 рік](#) у межах Рамкової програми ЄС «Горизонт Європа». Завдяки цьому стало доступним фінансування на суму понад 1,4 млрд євро для підтримки стратегічних технологій та масштабування компаній ([Офіс Горизонт Європа в Україні](#)).

[Детальніше](#)

03.11.2025

Commission launches 'Resource for AI Science in Europe'

3 листопада на [Європейському саміті зі штучного інтелекту в науці](#) в Копенгагені, організованому Європейською комісією та головуванням Данії в Раді ЄС, виконавчий віцепрезидент Хенна Вірккунен та комісар з питань досліджень Катерина Захарієва запустили пілотний проєкт RAISE – Ресурс для науки про штучний інтелект у Європі. Цей новий віртуальний інститут є флагманською ініціативою в рамках [Стратегії застосування ШІ](#) та [Європейської стратегії розвитку штучного інтелекту \(ШІ\) в науці \(Research and innovation\)](#).
[Детальніше](#)

06.11.2025

By David Matthews

The EU's AI in science plan gets a mixed reception

План ЄС щодо штучного інтелекту в науці отримав неоднозначні відгуки ([Science|Business](#)).
[Детальніше](#)

Science Europe оприлюднила рекомендації щодо зв'язків між Програмою «Горизонт Європа» та Європейським фондом конкурентоспроможності

Асоціація Science Europe тісно співпрацює з інституціями ЄС, державами-членами та зацікавленими сторонами у сферах досліджень та інновацій для підтримки конструктивного діалогу та забезпечення розроблення узгодженої, амбітної Рамкової програми, яка відображає потреби дослідницької спільноти та ширші стратегічні пріоритети Європи. З цією метою була оприлюднена нова позиція щодо формування тісного зв'язку між Програмою «Горизонт Європа» та Європейським фондом конкурентоспроможності (European Competitiveness Fund, ECF) ([Офіс Горизонт Європа в Україні](#)).

У заяві Science Europe виклала рекомендації щодо того, як має бути розроблений зв'язок між наступною Рамковою програмою з досліджень та інновацій (РП10 «Горизонт Європа») та Європейським фондом конкурентоспроможності для зміцнення європейських систем знань і довгострокової конкурентоздатності.

Заява зосереджена на п'яти ключових темах, які мають бути ретельно розроблені:

1. Чіткі цілі.
2. Амбіційний, захищений бюджет.
3. Управління, орієнтоване на досконалість.
4. Ясність для асоційованих країн.
5. Практична реалізація.

Із деталями можна ознайомитися за посиланням:

<https://www.scienceeurope.org/our-resources/se-statement-on-fp10-and-ecf/>

18.11.2025

The Horizon Papers

Science|Business публікує секторальні плани Європейської Комісії для програми «Горизонт Європа» ([Science|Business](#)).

[Детальніше](#)

05.11.2025

ОЕСР: ПЕРСПЕКТИВИ НАУКИ, ТЕХНОЛОГІЙ ТА ІННОВАЦІЙ 2025

У блозі Організації економічного співробітництва та розвитку опубліковані міркування про вплив змін геополітичних обставин на політику у галузі науки, технологій та інновацій. Йдеться про аналіз нового звіту ОЕСР «Перспективи науки, технологій та інновацій ОЕСР на 2025 рік» ([Національний репозитарій академічних текстів](#)).

Джерело: <https://nrat.ukrintei.ua/>

[Докладніше див. додаток 41](#)

28.11.2025

ОЕСР: ЩО ТАКЕ БЕЗПЕКА ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ЧОМУ ВОНА ВАЖЛИВА ДЛЯ СВІТОВОЇ НАУКИ

Відкриті та спільні дослідження вже давно є основою наукового прогресу: вони стимулюють інновації, зміцнюють економіку та допомагають вирішувати глобальні проблеми – від зміни клімату до охорони здоров'я та цифрової трансформації. Однак по мірі посилення стратегічної конкуренції та геополітичної напруженості, уряди приділяють дедалі більше уваги безпеці досліджень, захищаючи дослідні інституції та науковців від втручання, шпигунства та порушень цілісності досліджень. Нові дані ОЕСР показують, наскільки швидко відбуваються ці зміни ([Національний репозитарій академічних текстів](#)).

[Докладніше див. додаток 42](#)

25.11.2025

KUIDAS SAI EESTIST MAAILMA KÕIGE KIIREMINI KASVAVA TEADUSLIKU RIKKUSEGA RIIK?

Як Естонія стала країною з найшвидше зростаючим науковим багатством у світі? Вплив естонської науки за останнє десятиліття зріс надзвичайно швидко. Якщо 20 років тому вплив естонської науки був на 20% нижчим за середній показник провідних наукових країн світу, то сьогодні рівень цитування статей естонських науковців перевищує середньосвітовий показник ([Eesti teaduste akadeemia](#)).

[Детальніше](#)

25.11.2025

Spain reports record investment in R&D

Іспанія повідомляє про рекордні інвестиції в дослідження та розробки ([Research Europe](#)).

[Детальніше](#)

04.11.2025

KNAW gaat adviseren over het beschermen van academische vrijheid en vrijheid van meningsuiting

Чи достатньо захищена академічна свобода в Нідерландах наразі законом та міжнародними договорами, чи цей захист можна покращити? Як ми можемо уточнити різницю між академічною свободою та свободою слова для дослідників? І хто відповідає за захист свободи слова в науковому

секторі? На прохання Міністра освіти, культури та науки Нідерландська королівська академія мистецтв і наук напише два окремі консультативні звіти з цих фундаментальних питань ([Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen](#)).

[Детальніше](#)

09.11.2025

Resort nauki zaproponował zmiany w rozporządzeniu ws. ewaluacji jakości działalności naukowej

Міністерство науки і вищої освіти Польщі запропонувало зміни до положення про оцінювання наукової діяльності ([Nauka w Polsce](#)).

[Детальніше](#)

20.11.2025

**By Hans Adolfsson, Annika Östman Wernerson and Anders Söderholm
Viewpoint: FP10 proposal risks weakening Europe's innovation capacity**

Щоб конкурувати на світовому рівні, ЄС потребує потужного бюджету на дослідження та інновації, а також стратегії, яка сприятиме досконалості та співпраці ([Science|Business](#)).

[Детальніше](#)

У критичному фокусі

24.11.2025

Попович О., доктор економічних наук, заслужений діяч науки і техніки України

Що буде з українською наукою? Роздуми над проєктом бюджету

Ознайомившись із затвердженим нашим урядом [Прогнозом](#) економічного і соціального розвитку України на 2026–2028 роки (постанова №946 від 6.08.2025 року) та проєктом державного бюджету на 2026 рік, що вже [ухвалений](#) у першому читанні, ще раз переконуємось, наскільки навіть, здавалось би, "добрі наміри" наших урядовців далекі від реальних проблем розвитку науки та інноваційного спрямування економічного відновлення нашої держави. А тим більше – від наукового обґрунтування своїх пропозицій і рішень ([Українська правда. Життя](#)).

На перший погляд (для людини, яка побіжно переглядає ці цифри, не знаючи, що насправді відбувається у цій сфері), все виглядає досить оптимістично:

на розвиток науки у 2026 році планується виділити **19,9 млрд грн**, тобто на **5,4 млрд грн** (або на 37,2%) більше коштів, ніж у 2025 році, і тим самим підвищити бюджетне фінансування науки до **0,19% ВВП** (тобто збільшити на 17% – невеличке, але все ж підвищення, яке в умовах війни все ж може здатися оптимістичним).

Однак стаття 48 нині чинного Закону України "Про наукову і науково-технічну діяльність" вимагає, щоб ця частка була **не меншою ніж 1.7%** валового внутрішнього продукту, а стаття 47 цього ж закону містить зобов'язання забезпечити до 2025 року збільшення обсягу фінансування науки за рахунок усіх джерел до **3%** валового внутрішнього продукту – показника, визначеного Лісабонською стратегією Європейського Союзу. І ці показники зовсім не випадково потрапили як у наш закон, так і в Лісабонську стратегію.

Вони витікали з наукового обґрунтування необхідності забезпечити прискорення саме **інноваційного розвитку** економіки – про який сьогодні говорять всі, хоча досить часто не розуміючи, що такий розвиток неможливий без розвитку науки.

[Детальніше](#)

16.11.2025

Сичікова Я., проректор з наукової роботи Бердянського державного педагогічного університету

Щоб реформувати університети, спочатку потрібно вирішити питання глобальних рейтингів ([Яна Сичікова](#)).

Нещодавня стаття в Nature актуалізує проблему, яка вже багато років перебуває у фокусі дискусії: глобальні університетські рейтинги стали структурним обмеженням, що визначає поведінку закладів вищої освіти значно сильніше, ніж реальні потреби суспільства:

<https://doi.org/10.1038/d41586-025-03636-x>

Університети дедалі більше «підлаштовуються» під логіку зовнішніх агентств, чия легітимність ніхто не делегував, і які оцінюють лише вузький зріз університетської діяльності.

[Докладніше див. додаток 43](#)

06.11.2025

«ХОЧЕМО, АЛЕ НЕ ГОТОВІ»: ЩО ЗАГРОЖУЄ МІЖНАРОДНІЙ НАУКОВІЙ СПІВПРАЦІ

На сайті Times Higher Education опублікована стаття Джона Росса «Недоліки у дослідницькій безпеці можуть підірвати заявку на участь у Horizon Europe» ([Національний репозитарій академічних текстів](#)).

У ній автор аналізує позиції провідних експертів щодо того, що слабка система захисту досліджень може стати перешкодою для держав та університетів, які прагнуть асоціюватися з програмою «Горизонт Європа» – найбільшою європейською системою фінансування наукових досліджень.

[Детальніше](#)

ДОДАТКИ

Додаток 1

26.11.2025

€10 млн на оборонні інновації: запускаємо з НАТО програму UNITE – Brave NATO

«Ми справді цінуємо, що НАТО сприяє розвитку цього принципово нового партнерства з Україною у сфері інновацій. Ця співпраця прискорить розробку передових оборонних технологій та посилить інтегрованість. Разом ми будуємо більш стійку, адаптивну й технологічно розвинену оборонну архітектуру для всієї євроатлантичної спільноти», — наголосив **Михайло Федоров**, Перший віцепрем'єр-міністр, Міністр цифрової трансформації України ([Міністерство цифрової трансформації України](#)).

UNITE – Brave NATO видаватиме гранти за такими напрямками:

- Системи протидії безпілотним літальним апаратам (с-UAS)
- Системи SIGINT
- Навігація в умовах РЕБ
- Наземні роботизовані комплекси

«UNITE – Brave NATO стане win-win-ініціативою для НАТО та України, у межах якої інноватори з обох сторін працюватимуть разом над вирішенням термінових викликів поля бою, забезпечуючи Альянсу унікальне навчання в режимі реального часу», — зазначила **Радміла Шекерінська**, заступниця Генерального секретаря НАТО, під час зустрічі в Києві.

Більше інформації про подальші етапи цієї ініціативи буде оприлюднено у 2026 році. Очікуваний старт прийому заявок: лютий 2026 року. Переможців першого конкурсу UNITE – Brave NATO оголосять навесні 2026 року на другому Форумі інноваторів у сфері оборони Україна-НАТО.

Після успішного пілотного конкурсу НАТО та Україна планують масштабувати фінансування до 50 мільйонів євро.

([вгору](#))

03.11.2025

Інтелект і технології вирішують хід війни – Ганна Гвоздяр на Sikorsky Challenge 2025

«Сучасна війна – це змагання інновацій. Перемагає той, хто швидше мислить, експериментує та створює нові рішення для фронту. Україна доводить це щодня – завдяки інженерам, військовим і науковцям, які працюють разом», – зазначила Ганна Гвоздяр ([Міністерство оборони України](#)).

Цьогоріч фестиваль Sikorsky Challenge об'єднав учасників із різних галузей, серед яких студенти, представники оборонних компаній та стартапів, громадського та державного секторів. Ключовою темою стали інновації у сфері оборони – розробки, які допомагають українському війську зберігати технологічну перевагу на полі бою.

За словами Ганни Гвоздяр, з початку повномасштабної війни наукова спільнота активно долучається до розвитку оборонних технологій.

Водночас Міністерство оборони спрямовує зусилля на розвиток потенціалу співпраці між виробниками, розробниками та інженерами в межах української оборонної індустрії ZBROYA. На базі КПП та інших університетів проводяться кар'єрні заходи, де студенти спілкуються з виробниками, знайомляться з оборонними професіями та отримують перші стажування.

«В Україні нині формується наукова сила, яка створює і захищає. Держава сьогодні забезпечує довіру й можливості всім, хто створює нове», – підсумувала заступниця Міністра оборони України.

([вгору](#))

10.11.2025

Багатофункціональний «РАВЛИК», безконтактний розміновувач і «ШУБА» для БПЛА

— Реальність війни — половина наших втрат не в бою, а від доставки провізії та боєкомплекту, евакуації поранених тощо, — зауважив співзасновник компанії. — Ми фізично прибираємо людину з-під вогню — всі ризики бере на себе платформа ([Світ](#)).

Максимальна вантажопідйомність платформи — до 300 кг, а максимальна відстань, яку «Равлик» може прохати на одній зарядці — 30 км, але розробники працюють над покращенням цих параметрів. Серед переваг платформи — функціональний модуль можна замінити менш як за 30 хвилин. Крім того, «Равлик» дуже живучий. Як розповів Сергій Куліков, навіть втративши три колеса він може повернутись на базу. Сьогодні платформа офіційно кодифікована. «Равлик» допущений до експлуатації у

Збройних силах України за всіма стандартами та виконує бойові завдання з 2023 року.

В номінації «Краща ідея стартапу» переміг проєкт «Електромеханічний комплекс перерізання оптоволоконних ліній зв'язку БПЛА». Розробники представили комплекс, що складається з лебідки спеціальної конструкції, випускного кабелю підвіски і живлення, та електромеханічного різального приладу. Як йшлося в презентації проєкту, у зборі з БПЛА комплекс може бути оснащений сітчастим дротовим дирижаблеподібним корпусом для захисту від зачеплення пропелерами або деталями корпусу при прольоті БПЛА між оптоволоконними лініями. Також комплекс може бути забезпечений програмно-апаратним засобом розпізнавання оптоволоконних ліній зв'язку, та знищення їх в керованому або автономному режимі.

В номінації «Краще технологічне рішення стартапу» переміг проєкт команди Національного аерокосмічного університету «Харківський авіаційний інститут» «Безконтактний газодетонаційний розміновувач», який нещодавно вже було відзначено призовим місцем на конкурсі стартапів з гуманітарного розмінування у КПП. Розробники запропонували пристрій для знешкодження мін з підривниками натискного типу методом дистанційного ударного підриву, а навантаження на підривники мін створюється ударними хвилями, що формуються під час згоряння паливної суміші в детонаційному режимі.

Серед основних переваг пристрою науковий керівник проєкту назвала низьку вартість розмінування, надійність і універсальність, безконтактну активація підривника, живучість пристрою, а також здатність працювати на різних ґрунтах.

Номінацію «Краще стартап-рішення проблем клієнта» і відзнаку від компанії «Спеціальні технології» отримав проєкт команди Харківського національного університету міського господарства імені О. Бекетова «Anti-IcingSolution для БпЛА». Проєкт має на меті вирішення проблеми забезпечення стабільних експлуатаційних характеристик дронів в умовах низьких температур, обмерзання та підвищеної вологості. Науковці створили інноваційні покриття на основі водоемульсійних дисперсій, що відзначаються надзвичайно високою гідрофобністю, відмінною адгезією до різних матеріалів корпусу БПЛА, високою ударною стійкістю, а також морозо- та атмосферостійкістю. Як розповіла керівник проєкту Анна Скрипинець, рішення виникло на реальний запит від військових, які звернулись до університету, і сьогодні вже є позитивні відгуки з поля бою.

Спеціальну відзнаку від одного з українських оборонних підприємств і 50 тисяч гривень отримав проєкт «Джміль-90» — БПЛА вертикального зльоту та посадки з двигуном внутрішнього згоряння вантажопідйомністю до 130 кг.

За словами керівника проєкту, такі апарати в перспективі дозволять вирішувати логістичні проблеми, адже наземні комплекси, все-таки рухаються по дорогах, а не по прямій. Крім того, такий дрон можна буде

використати як носія озброєнь, санітарно-евакуаційний апарат або для гуманітарного розмінування.

Спеціальну відзнаку і 100 тисяч гривень від одного з оборонних підприємств отримав проєкт КПП ім. Ігоря Сікорського SOLER. Ідея проєкту полягає в оптимізації з допомогою сучасних БпЛА і з використанням оптичних сенсорів та комп'ютерного зору процесу пошуку мін та слідів їх можливого перебування. Передбачається, що дрон виконує плановий проліт над ділянкою, здійснює зйомку з високою роздільною здатністю, далі проводиться реальна обробка кадрів на борту або на наземній станції з допомогою моделі ШІ для пошуку візуальних аномалій, а потім координати підозрілих місць передаються саперам для подальшої перевірки.

Перевага у війні — це не тільки про дрони і ракети, але й про контроль над радіолокаційним спектром. Спеціальну відзнаку і 40 тисяч гривень від президентського фонду Леоніда Кучми «Україна» отримав проєкт КПП SpectraShield — система виявлення аномалій в радіочастотному спектрі засобами машинного навчання. Головна ідея — підвищення оперативності виявлення відповідних аномалій, адже зараз оператори вручну переглядають спектрограми по декілька хвилин.

Відзнаку від фонду «Україна» отримав і проєкт «TENEBRA» (Дрони з штучним інтелектом, цифрові системи зв'язку) — система інтелектуального мінування території на базі цифрового дрону з машинним зором та системи датчиків на базі захищеного каналу зв'язку. Сенс технології, яку запропонували розробники, в тому, щоб при спрацюванні датчиків, що налаштовані на конкретну ціль (наприклад — на ворожу піхоту), система передавала сигнал, і з платформи піднімався БпЛА з відповідним боєприпасом, який виконуватиме пошуковий маневр і вражатиме ціль.

Оборонна секція фестивалю вже вкотре засвідчила — в Україні є розробки, які вже сьогодні можуть змінити правила гри на полі бою і не лише, тому потрібно робити все можливе, аби шлях від ідеї до серійного виробництва ставав дедалі коротшим.

Дмитро ШУЛКІН
([вгору](#))

Додаток 4

17.11.2025

Нові механізми, конкурси і тенденції атестації

Які нововедення очікують на галузь науки наступного року, які тенденції засвідчила державна атестація вишів і наукових установ — про це зі сцени заходу «Всесвітній день науки 2025: Україна» розповів заступник міністра освіти і науки Денис Курбатов ([Світ](#)).

При закладах вищої освіти планується створити великі дослідницькі центри оборонного спрямування за шістьма напрямками: системи направленої енергії, космічні технології, зв'язок і навігація, автономні роботизовані

системи, напівпровідники і радіолокація — уряд закладає на це фінансування в розмірі 900 мільйонів гривень. За словами Дениса Курбатова, орієнтовно в грудні планується конкурс концепцій, за результатами якого і буде відібрано шість університетів, при яких будуть створюватись центри з новітнім обладнанням, новими просторами і підвищеними заробітними платами для фахівців, котрі будуть там працювати.

Уже другий рік функціонує новий механізм формування державного замовлення на науково-технічні розробки. Цьогоріч проводиться вже друга черга відповідного конкурсу. «В цей механізм повірили міністерства, а вчені показали, що спроможні розв'язувати певні державні задачі», — зауважив заступник міністра. Очікуваний ресурс у держбюджеті-2026 — 205,6 мільйона гривень.

Йшлося у виступі і про систему законопроектів «Science city» — комплексну реформу активізації інноваційної діяльності вишів і установ через наукові парки. «Ми розробили зміни до п'яти законів і трьох кодексів, які знімають бар'єри для залучення позабюджетних коштів», — розповів Денис Курбатов. — Вважаю, що це великий незадіяний ресурс фінансування. Законопроекти ще залишилось погодити з Мінекономіки і Мінфіном, але ми оптимісти і віримо, що парламент їх підтримає».

Великий проєкт державно-приватного партнерство з бізнесом — створення Агенції прикладних досліджень та замовлення бізнесу на R&D. Наступний рік в проєкті бюджету на це передбачено 100 мільйонів гривень. До речі, в рамках заходу було проведено круглий стіл з участю технологічних топ-компаній — аби окреслити дизайн відповідного конкурсу. Також, як ішлося під час презентації, вже розроблено та подано на погодження проєкт розпорядження КМУ про створення агенції, підготовлено концепт підрозділу на базі установи МОН, а також розробляється проєкт постанови щодо співфінансування.

Як нагадав Денис Курбатов, цього року в Римі на конференції з відновлення 14 країн світу за координації Єврокомісії і з залученням наших топ-партнерів, зокрема ЮНЕСКО і Світового банку, створили Міжнародну коаліцію з підтримки науки, досліджень та інновацій в Україні. Аноансоване фінансування — 130 мільйонів євро до 2029 року.

«Це класний інструмент для концентрації міжнародної підтримки, тому що в нас вона дуже часто розпорошена, а також дисонує з державними пріоритетами, — зауважив заступник міністра. — Натомість ця коаліція, по-перше, буде концентрувати ці ресурси, по-перше, по-друге, нарощуватиме їх. У в грудні заплановано засідання технічного комітету, тобто ми вже рухаємось до реалізації домовленості, яка була підписана в Римі.

Щодо участі України у програмі «Горизонт Європа», то, як ішлося у виступі, за чотири роки її існування українські вчені змогли залучити 63 мільйони євро, а це більше, ніж за сім років існування попередньої програми «Горизонт 2020». «Очевидно, потенціал суттєво більший, — переконаний Денис Курбатов. — Тому ми створили інфраструктуру підтримки участі

наших науковців в цій програмі (це і офіс, і національні контактні пункти) і розвиваємо цей напрям.

Серед запланованих експериментів — проектна аспірантура для STEM-спеціальностей. Наступного року буде перший конкурс проектів, а загалом планується профінансувати за новою моделлю перших 100 аспірантів. 45 мільйонів гривень, які передбачено в проекті держбюджету, планується витратити на суттєве збільшення заробітних плат аспірантів, мотивування їхніх керівників, реактиви, матеріали, відрядження тощо.

Денис Курбатов позитивно оцінив програму з підвищення енергостійкості наукових установ шляхом будівництва сонячних електростанцій на об'єктах дослідницької інфраструктури, завдяки якій було створено 39 СЕС. «Ці центри зараз є точками стійкості, зокрема енергетичної для дослідників, — додав він. — Вважаємо, що цей проект є успішним, необхідно його масштабувати на інші сфери і продовжувати наступного року.

Серед інших ініціатив Денис Курбатов назвав створення Національної системи дослідників, на що закладено 190 мільйонів гривень. Йдеться про індивідуальну підтримку найкращих вчених. Нині розроблено концепцію, триває погодження із ЦОВВ. Планується, що наступного року буде підтримано 2 650 вчених, 50% із них — молоді.

Серед важливих законопроектів для галузі, які парламент вже ухвалив у першому читанні, Денис Курбатов назвав законопроекти щодо питань дослідницької інфраструктури та підтримки молодих учених, КРІ директорів наукових установ, нові пріоритети в науці.

За результатами державної атестації ЗВО і наукових установ наступного року буде розподілено майже 3 мільярди гривень базового фінансування для категорій А і Б, які отримали 158 наукових установ і 110 університетів. Кошти буде спрямовано на заробітні плати кращих вчених, розвиток дослідницької інфраструктури і на розвиток власне установ (тобто непрямі адміністративні витрати).

Коментуючи результати атестації установ біомедичного напрямку, Денис Курбатов звернув увагу на середню чисельність працівників закладів категорії А (130) і неатестованих (30). «Є міф, що маленька установа може бути успішною і давати результат, — зауважив він. Насправді їм дуже важко конкурувати, що й засвідчила атестація. Ще одна тенденція, яку назвав заступник міністра — в наукових установах значно менший відсоток молодих фахівців, аніж в університетах.

Щодо імплементації результатів, то, за словами Дениса Курбатова, зараз МОН опрацьовує законопроект про визначення типу ЗВО залежно від підсумків атестації. Крім того, вже було апробовано розподіл місць в аспірантурі.

«У разі атестації за категоріями А і Б у вишу чи установи буде більша спроможність, краще обладнання, кращі науковці, а також більше державних місць в аспірантурі, — зауважив заступник міністра. — Також звертаємось

до міжнародних партнерів щодо розвитку дослідницької інфраструктури саме в тих закладах і установах, які отримали вищі категорії в результаті атестації».

Щодо неатестованих наукових установ, то, як нагадав Денис Курбатов, такі можуть бути реорганізовані за рішенням засновника. «Йдеться про об'єднання, об'єднання з кращими установами і в результаті — збереження майна, збереження кадрів і навіть структурного підрозділу, — додав він. — Модель, коли неатестована установа була приєднана до сильного університету насправді дієва — вже маємо позитивні приклади».

Після презентації відбулось вручення сертифікатів науковим установам і вишам, які за результатами атестації було віднесено до групи А (біомедичний і суспільно-гуманітарний напрям), а також ЗВО, які отримали найвищі сукупні результати державної атестації за кількома науковими напрямами. Із повними результатами можна ознайомитись на ресурсі atestat.nauka.gov.ua.

<...>

Підготував Дмитро Шулікін
([вгору](#))

Додаток 5

16.11.2025

Комаров І., Толстанов Г., Волик А.

ЦЕНТРИ КОЛЕКТИВНОГО КОРИСТУВАННЯ НАУКОВИМ ОБЛАДНАННЯМ: ЧОТИРИ МОДЕЛІ ДЛЯ УКРАЇНИ

Один із таких проєктів реалізують у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка — центр високопродуктивних обчислень і машинного навчання, який має стати одним із найпотужніших у країні. Та головне — інфраструктуру не буде зосереджено лише в столиці. Йдеться про мережу наукових центрів у різних містах країни ([ZN.UA](#)).

Чи на часі такі витрати в умовах війни та подальшої [відбудови країни](#)? Історія свідчить: саме наука забезпечувала державам прорив у найскрутніші періоди. Наприклад, 1953 року, в умовах повоєнної скрути, уряд ФРН відновив науковий фонд Александра фон Гумбольдта для підтримки міжнародного співробітництва. Досить швидко цей фонд став однією з ключових організацій, які підтримують наукові дослідження та створення наукоємних технологій у Німеччині. І це те, що необхідно зараз і Україні.

Центри колективного користування: інструмент для прориву

Наступним кроком у справі створення національної дослідницької інфраструктури має стати організація наукової інфраструктури як ресурсу центрів колективного користування науковим обладнанням (ЦККНО), доступного за певних умов для всіх, хто має ідеї та потребу в обладнанні — від дослідників до підприємців. Такий підхід давно й ефективно працює в розвинених країнах.

До повномасштабної війни автори статті мали змогу відвідати Центр Макса Дельбрюка в Берліні. Тамтешня Технологічна платформа ефективно поєднує сучасне обладнання, методологічну підтримку та сервіси, доступні як для німецьких, так і для іноземних дослідників. Напрямів багато: мікроскопія, геноміка, біоінформатика, аналіз органоїдів, протеоміка, трансгенні моделі тварин, високопродуктивна аналітика. Створення таких центрів колективного користування науковим обладнанням і технологіями має стати пріоритетним завданням усіх зацікавлених інституцій в Україні.

Щоб це стало реальністю, державні управлінці, науковці та бізнес мають відповісти на ключові запитання. Якою має бути роль ЦККНО в розвитку науки, інновацій, партнерства з бізнесом? Які є моделі ефективної роботи без зайвої бюрократії? Що потрібно змінити на рівні державної політики? Чи можуть українські ЦККНО стати частиною інноваційної екосистеми ЄС і що для цього потрібно змінити в їхньому управлінні або фінансуванні?

Для обговорення цих питань наприкінці жовтня в КНУ імені Тараса Шевченка було організовано панельну дискусію «Наука — бізнес — держава: як створити ефективну екосистему спільного користування науковим обладнанням?». Її ключові тези стали основою для подальших міркувань, які ми пропонуємо до уваги читачів.

Голова Наукового комітету Національної ради України з питань розвитку науки і технологій, провідна наукова співробітниця Інституту математики НАН України **Олександра Антонюк** зазначила: в Україні немає чітких правових механізмів для функціонування ЦККНО, а суперечності в законодавстві створюють ризики для державних установ.

«Наше законодавство не передбачає жодної бізнес-моделі для таких центрів, — зауважила науковиця. — Немає безпечного способу це реалізувати, тож завжди є можливість стверджувати, що все зроблено неправильно».

Керівник хабу Європейського інституту інновацій і технологій (ЕІТ) в Україні, засновник і перший керівник Українського фонду стартапів **Ігор Маркевич** наголосив: через брак чіткої нормативно-правової бази інноваційна сфера в Україні змушена працювати в шпегаті, одночасно намагаючись дотримуватися законодавства і все ж таки робити реальні кроки вперед. Проте в нинішніх умовах війни й економічних викликів важливо підтримувати ініціативи, що запускають інноваційні проекти, навіть попри недосконале правове поле.

Ключовим для бізнесу, стартапів і скейлапів (тобто компаній, що вже вийшли за межі початкової фази й масштабуються) є наявність зрозумілих інструкцій та one-stop-shop сервісів, де можна дізнатись, як користуватись інфраструктурою, скільки це коштує та як подолати шлях від прототипу до мінімально життєздатного продукту.

Як приклад європейського підходу Маркевич навів проєкт EIT InfraBOOSTER, що навчає університети комерціалізації та монетизації наукової

інфраструктури. Ця ініціатива, на думку експерта, може допомогти стандартизувати й упорядкувати українські практики, — і вже п'ять університетів України опанували цю програму.

Ігор Маркевич наголошує, що вже найближчими місяцями українські університети мають бути готові приймати стартапи, які отримають фінансування від європейських програм і потребуватимуть лабораторної інфраструктури для розвитку своїх проєктів.

Директор і засновник ТОВ «Новації» Дмитро Меленевський вважає нинішню систему ЦККНО неефективною й такою, що потребує кардинального переосмислення моделі та масштабу. На думку експерта, центри мають бути великими, комплексними та багатoproфільними, з повноцінною інфраструктурою, від кімнат пробопідготовки до робочих офісів для дослідників. Дмитро Меленевський наголосив, що потрібно змінювати культуру навчання й ставлення студентів до підприємництва, стимулювати їх створювати власні компанії.

Доцентка НТУ «Дніпровська політехніка», учасниця ініціативи Central Ukrainian EDIH та керівниця стартап-програм університету **Тетяна Булана** окреслила три основні напрями взаємодії закладу освіти з бізнесом і наукою.

Перший — освітній: участь у спільних програмах із Європейським інститутом інновацій і технологій, завдяки яким понад тисячу студентів і викладачів із різних країн навчалися інновацій та підприємництва. Другий напрям — науковий: участь у міжнародних проєктах, зокрема OptiQ (розроблення квантових обчислень у співпраці зі Шльонською політехнікою) та EDIH (European Digital Innovation Hub, який розвиває співпрацю університетів із бізнесом).

І третій напрям — інвестиційно-інфраструктурний: це створення умов для test before invest, де стартапи можуть тестувати свої ідеї на обладнанні університету, що уможливлює доступ до високотехнологічних ресурсів без великих витрат.

Чотири моделі — чотири вектори змін

У підсумку дискусії було сформовано чотири моделі функціонування ЦККНО, які, попри описовий характер, можуть стати основою для подальшого опрацювання та впровадження.

1. **Модель для науковців.** Її основа — баланс чотирьох складників: сучасного обладнання, ресурсів, мотивованих фахівців і чіткого законодавчого регулювання. Центр має бути окремим підрозділом університету з власним штатом, фінансуванням і прозорими правилами співпраці. Ключовими елементами моделі є фінансування роботи центру за рахунок грантів або коштів зовнішніх користувачів, прозора система оплати праці персоналу, мінімум бюрократії.
2. **Модель для інноваційної екосистеми.** В основі цієї моделі — студенти, викладачі та дослідники, об'єднані в інкубаторах і акселераторах. ЦККНО має стати місцем практичного розвитку ідей і

частиною стартап-інфраструктури. Ключовий елемент — активна співпраця науки з бізнесом та ІТ-ком'юніті. Важливо також створити умови для test before invest. Така модель формує внутрішню екосистему інновацій, але потребує законодавчого врегулювання інвестицій у стартапи.

3. **Модель партнерства з бізнесом.** В основі цієї моделі — ЦККНО як сервісні підрозділи університетів, університетські компанії, консорціуми або учасники державно-приватного партнерства. Головне — гнучкість, прозорі тарифи й чіткі механізми відповідальності. Бізнес інвестує лише тоді, коли бачить конкретну вигоду й надійність.

Можливі чотири варіанти реалізації цієї моделі:

- **внутрішній сервісний підрозділ** — центр доходів / витрат у складі ЗВО;
- **університетська компанія / науковий парк (ТОВ)** — гнучка структура, яка може наймати, встановлювати тарифи, генерувати прибуток;
- **консорціум університетів** — спільна мережа центрів із єдиною системою бронювання й тарифами;
- **Public-Private Partnership (PPP)** — центром керує приватний оператор за контрактом із університетом.

4. **4. Модель інноваційного центру тренінгів і комерційних послуг.**

Університет у ній виступає не лише як освітній, а й як експертно-комерційний центр, що поєднує наукові дослідження з бізнес-практиками. Основні складники: регулярні події для бізнесу (конференції, воркшопи, демонстрації технологій), прозора комерційна пропозиція (чітка вартість годин роботи, аналітичних послуг, доступу до обладнання), побудова довіри через відповідальність і відкритість процесів, розвиток внутрішніх стартапів і сервісів для бізнесу.

Формування ефективної системи ЦККНО — це шанс не лише осучаснити науку, а й зробити її драйвером [відновлення та розвитку країни](#). Важливо не втратити цієї можливості.

([вгору](#))

Додаток 6

13.11.2025

Проект Open4UA успішно досягнув віхи №4 – готовності інструментів для пріоритизації відкритої науки на національному рівні

Проект Open4UA успішно досягнув ключової віхи №4, яка підтверджує готовність національних інструментів для впровадження пріоритетів відкритої науки. Зокрема, в межах проєкту були розроблені важливі рекомендації, які забезпечують подальший розвиток відкритої науки та національному рівні ([Національний фонд досліджень України](#)).

[D4.1. Рекомендації щодо впровадження принципів CoARA в політики та практики оцінювання наукових проєктів національними надавачами коштів \(pdf\)](#)

Звіт Open4UA Deliverable D4.1 містить стратегічні рекомендації щодо впровадження принципів CoARA (Coalition for Advancing Research Assessment) у політики та практики фінансування досліджень національними фондами України. Документ висвітлює нагальну потребу реформування традиційних, орієнтованих на кількісні показники систем оцінювання досліджень, які часто не відображають повною мірою якість і суспільний вплив наукової діяльності. У звіті наголошується на необхідності переходу до якісних, справедливих і прозорих моделей оцінювання, заснованих на експертному рецензуванні та відповідальному використанні метрик, з метою підтримки Відкритої науки, різноманіття та інклюзивності ([Національний фонд досліджень України](#)).

Участь України в ініціативі CoARA розглядається у контексті післявоєнного відновлення та інтеграції у Європейський і Глобальний дослідницькі простори. У документі підкреслюється зростання участі українських установ (16 до 2025 року) та створення Національного осередку CoARA в Україні як важливих досягнень. Водночас ідентифіковано системні бар'єри, зокрема недостатнє фінансування, обмежене володіння англійською мовою, інформаційну ізоляваність та наслідки війни. Для їх подолання рекомендації передбачають гармонізацію законодавства, культурну трансформацію у напрямі академічної доброчесності та відкритості, а також організаційне зміцнення через розвиток потенціалу, підвищення прозорості та розширення міжнародного співробітництва.

Зрештою, впровадження принципів CoARA сприятиме підвищенню якості, довіри та конкурентоспроможності українських досліджень. Це дозволить створити більш справедливу та науково обґрунтовану систему оцінювання, узгоджену з європейськими стандартами, і зміцнить позиції України як нового потужного учасника глобальної наукової спільноти.

D.4.3. Рекомендації щодо державної атестації закладів вищої освіти на основі принципів відкритої науки (pdf)

Попри виклики, наукова система України розвивається у руслі глобальних тенденцій, що вимагають більшої прозорості, відкритості та соціальної відповідальності у сфері вищої освіти та досліджень. Національний план з розвитку відкритої науки, затверджений Кабінетом Міністрів України, є ключовою стратегічною рамкою, яка визначає напрям цих трансформацій.

Центральне місце у процесі посідає Завдання 5 (удосконалення системи оцінювання досліджень і забезпечення якості) та, зокрема, Завдання 5.1, що передбачає оновлення критеріїв державної акредитації закладів вищої освіти та наукових установ. Це включає розроблення рекомендацій на основі DORA та OSCAM, спрямованих на подолання застарілих систем оцінювання, які гальмують впровадження відкритої науки та розвиток інституцій у післявоєнний період.

Проект Open4UA відіграв ключову роль у просуванні цієї національної реформи оцінювання досліджень, розпочатої у листопаді 2024 року

відповідно до принципів Відкритої науки (OS) та CoARA. Члени команди Open4UA брали провідну участь у роботі Міністерської робочої групи, створеної Наказом Міністерства №1402 від 16 листопада 2023 року, для розроблення нової методології оцінювання наукових установ. Підготовлена у жовтні–листопаді 2024 року, ця методологія значною мірою базується на знаннєвому обміні в межах ініціативи Open4UA.

У 2025–2026 роках за новою рамкою оцінювання проходитимуть сертифікацію понад 370 наукових установ і 130 закладів вищої освіти. На основі результатів уряд планує посилити інституційну спроможність, фінансові механізми та підтримку провідних наукових організацій.

Натхнення прикладом Research Excellence Framework (REF) у Великій Британії, нова методологія вперше вводить експертну оцінку інституційного впливу — включно з внеском у розвиток науки, національної оборони та соціально-економічного поступу. Поєднуючи кількісні показники з якісною експертизою, рамка інтегрує принципи відкритої науки, залишаючись при цьому практичною в межах чинного законодавства. Це є вагомим кроком до створення прозорості, достовірної та інклюзивної системи оцінювання.

Цей звіт аналізує ключові елементи реформи та окреслює напрями її подальшого розвитку, щоб забезпечити динамічність, справедливість і відповідність системи оцінювання досліджень в Україні принципам відкритої науки.

D4.2. Відкрита база даних проєктів, що фінансуються Національним фондом наукових досліджень України

Також командою проєкту було розроблено та введено в тестову експлуатацію відкриту онлайн базу даних, де міститься інформація про науково-дослідні проєкти, що фінансуються Національним фондом наукових досліджень України (ця база даних тим часом розміщена на тестовому майданчику <https://coara.org.ua/>).

Створення Відкритої бази даних проєктів, що фінансуються Національним фондом досліджень України (НФДУ), є ключовою віхою у просуванні принципів Відкритої науки та прозорого управління науковими дослідженнями в Україні. Ця база даних виконує роль інституційного механізму для збирання, структурування та поширення інформації про науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи (НДДКР), що фінансуються з державного бюджету, забезпечуючи відкритий доступ до даних про наукову діяльність, фінансування та результати для дослідників, політиків і суспільства загалом.

Узгоджуючись із Європейським порядком денним відкритої науки, база даних НФДУ сприяє створенню національної дослідницької інформаційної інфраструктури, яка підтримує співпрацю, підзвітність і прийняття рішень на основі доказів. Вона забезпечує сумісність із європейськими системами та формує основу для політики та оцінювання досліджень, що ґрунтуються на даних.

За концепцією та функціональністю Відкрита база даних НФДУ є українським аналогом європейської бази CORDIS (Community Research and Development Information Service), яка надає відкритий доступ до інформації про проекти, профінансовані в межах рамкових програм ЄС. Подібно до CORDIS, база даних НФДУ забезпечує видимість профінансованих проєктів, сприяє поширенню наукових результатів і підтримує залучення зацікавлених сторін. Водночас вона адаптована до українського наукового контексту, пропонуючи деталізовані показники на рівні проєктів – як наукові, так і фінансові, із дотриманням національного законодавства та стандартів цифрового врядування.

У підсумку, Відкрита база даних НФДУ є важливим кроком до інтеграції України в Європейський дослідницький простір (ERA) шляхом створення відкритих, прозорих і сумісних систем наукових даних, які зміцнюють довіру, інноваційність і співпрацю в національній та міжнародній науковій спільноті.

([вгору](#))

Додаток 7

07.11.2025

Станіслав Довгий, президент Малої академії наук України, академік НАН України

Щоб стати країною дронів, треба об'єднати освіту і науку з технологіями і бізнесом

ЦЕНТР АВІАЦІЙНИХ ТА КОСМІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ СТАНЕ МІСТКОМ ДЛЯ СПІВПРАЦІ МІЖ УКРАЇНОЮ І ТУРЕЧЧИНОЮ (ukrinform.ua).

- Пане Станіславе, Мала академія наук України веде активну міжнародну діяльність, є Центром ЮНЕСКО з наукової освіти та співпрацює з провідними міжнародними установами. Зокрема, нещодавно МАН домовилася про створення в Україні Центру авіаційних та космічних технологій для дітей і молоді спільно з відомою компанією Baykar. Розкажіть про цей проєкт докладніше.

- Минулого місяця у Стамбулі ми підписали з компанією Baykar та фондом ТЗ меморандум про взаєморозуміння, який, окрім іншого, передбачає створення в Україні Центру авіаційних та космічних технологій для дітей і молоді. Це результат наших домовленостей під час участі у TEKNOFEST у Стамбулі. Уже навіть визначено місце, де буде центр, але про нього ми повідомимо трохи згодом. Ми розглядаємо цей Центр як освітній місток для співпраці між Україною і Туреччиною, що дасть змогу готувати нове покоління фахівців, надихати молодь і розробляти інноваційні проєкти.

- Туреччина вже має кілька масштабних наукових центрів, щоб зацікавлювати дітей та молодь точними науками, технологіями. Для цього проводять і TEKNOFEST, про який ви вже згадали. Ви маєте

бачення нового центру? Він буде схожий на щось уже наявне в Туреччині чи інших країнах?

- Так, уже маємо повне уявлення про проєкт. У центрі буде інтерактивна виставка авіації та космонавтики. Оскільки Україна відома своїми визначними досягненнями у цих галузях, ми домовилися з турецькими партнерами, що експозиція об'єднає напрацювання світової, турецької та української авіації й космонавтики. Турецькі партнери готові надати нам частини сучасних навчальних майстерень для дітей – саме тих, що були представлені цього року на фестивалі TEKNOFEST.

Також домовилися про створення в Україні кількох спільних лабораторій у сферах штучного інтелекту, дистанційного зондування Землі, робототехніки. Такий формат допоможе об'єднати найкращі технологічні рішення та досвід обох країн. Окрім того, створимо платформи для підготовки та перепідготовки педагогів, які працюватимуть із дітьми у сфері STEM-освіти, авіаційних і космічних технологій. Це буде живий освітній простір, де діти зможуть експериментувати, створювати, тестувати свої розробки. Створення центру відповідає концепції Президента України щодо модернізації освітнього простору, зокрема йдеться про реформування природничо-математичної освіти, яке реалізує Уряд та Міністерство освіти і науки України.

УКРАЇНА МАЄ ПОТЕНЦІАЛ СТАТИ КРАЇНОЮ ДРОНІВ ТА НОВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ

- У довоєнний час ішлося про проведення TEKNOFEST в Україні. На жаль, в умовах повномасштабної війни Росії проти України це неможливо. Як ви ставитеся до цієї ідеї?

- Мала академія наук України цього року вперше представила власний стенд на TEKNOFEST у Стамбулі. Цей фестиваль – справжнє свято інтелекту, наукової думки, технологій. А Україна має що продемонструвати. Зокрема, у МАН є 71 спеціальність, з них понад 20 – технологічні (машинобудування, робототехніка, приладобудування тощо). На нашому стенді були представлені робототехніка, технології дистанційного зондування Землі, інструменти з вивчення математики та штучного інтелекту. А ще – новий, трендовий напрям «Наука і мистецтво».

На TEKNOFEST левова частка винаходів – це безпілотники, малі дрони, робототехніка, авіаційні технології. Для України це дуже актуально. Ми вже впевнено рухаємося цим шляхом: нові освітні програми, інженерні стартапи та молодіжні проєкти формують покоління, здатне створювати технології світового рівня. Уже маємо що показувати на технологічних фестивалях, як-от TEKNOFEST, і цей процес розвитку невпинний. Отож проведення цього фестивалю в Україні після перемоги – дуже слушна ідея.

- Якою має бути стратегія перетворення України на країну дронів на основі вже набутого досвіду?

- Щоб стати країною дронів, нам потрібно об'єднати освіту, науку, технології, бізнес та державну підтримку в єдину систему. Сьогодні недорогі

українські дрони знищують російський «Панцир», який коштує 15–20 мільйонів доларів. Це доказ нашого колосального потенціалу. Але для того, щоб цей потенціал став системним, треба, щоб держава, освіта й бізнес працювали разом.

Насамперед важливо інвестувати в молоде покоління – у дітей та молодь, які цікавляться робототехнікою, авіацією, штучним інтелектом. Уже зараз Україна працює над системним реформуванням освіти, і компонент цього вдосконалення – створення Центру авіаційних та космічних технологій для дітей і молоді. Він стане платформою для народження нових ідей і технологічних рішень.

Також працюємо над тим, щоб навчити дітей застосовувати знання на практиці, мислити інженерно, працювати в команді. Саме тому створили Музей математики «Кубоїд», де вже працюють інтерактивні лабораторії, проходять програми підготовки педагогів.

Ще один чинник, який прискорює лідерство в технологічній галузі, – це [розвиток наукової інфраструктури](#) та посилення міжнародних партнерств. Українські фахівці мають бути інтегровані у світові наукові колаборації, отримувати доступ до грантів, сучасних лабораторій, спільних проєктів. Як показує приклад США чи Туреччини, саме підтримка талановитої молоді й науковців створює середовище, де народжуються проривні технології.

УКРАЇНСЬКА ШКОЛА ТРАНСФОРМУЄТЬСЯ В БІК ІНТЕРАКТИВУ

- Ви згадали про Музей математики МАН. Дещо складно уявити, як музейні експонати можуть допомогти застосовувати математичні знання на практиці...

- Річ у тім, що це інтерактивний музей. Такі музеї, де діти можуть взаємодіяти з експонатами, є усталеною світовою практикою, і ми рухаємося синхронно. Відвідання цього музею більше схоже на цікаву подорож, захопливе знайомство з практичною математикою. Якщо в музеях зазвичай пишуть: «Не чіпати», то в нашому музеї діє принцип: «Заборонено *не* торкатися».

По-перше, Музей математики – це інструмент для подолання освітніх втрат, збільшення часу на навчання. І жодного примусу, лише зацікавлення та повне занурення в предмет. Наш музей діти можуть відвідувати як поза школою, так і під час навчальних занять. Другий аспект – це методичні інструменти для вчителів. Тому що майже будь-який експонат музею можна перенести в клас, реалізувати за допомогою пазлів, картону, інших підручних матеріалів. Ми показуємо вчителям алгоритм, а далі вони самі генерують ідеї для занять. Уже 1,5 тисячі українських педагогів пройшли наш курс із методики інтерактивного викладання, 60 відсотків із них – освітяни з регіональних закладів освіти. Ми також безплатно забезпечуємо їх навчальними матеріалами.

- Отже, ви руйнуєте стереотип про те, що математика – складний і нецікавий предмет.

- Справді, у всьому світі є тенденція до зниження інтересу до точних наук. Але інтерактивні музеї, як-от наш, повертають цей інтерес. Ми організовуємо наукові свята: День науки, Міжнародний день математики, День числа пі, Всесвітній день квантового числа.

Крім того, українські вчителі активно впроваджують сучасні освітні підходи. І результати вже відчутні: наша молодь здобуває перемоги на [міжнародних конкурсах](#) та олімпіадах, демонструючи глибокі знання й інноваційне мислення. [Інтерактивні формати навчання](#), дослідження та винахідництво стають невіддільною частиною освітнього процесу.

- Ви багато подорожуєте і маєте змогу знайомитися з роботою шкіл та наукових установ у різних країнах. Що б ви хотіли передусім перенести в українську школу?

- У провідних країнах світу школи системно інвестують у підтримку талановитих дітей, виділяючи ресурси на інноваційні освітні програми, наукові лабораторії та проєкти для обдарованої молоді. Такий підхід формує екосистему, де дитина може досліджувати, ставити запитання, експериментувати і створювати власні технологічні рішення. Бачу потенціал створити таку систему підтримки талановитих дітей та молоді в Україні.

Українські вчителі сьогодні у перших рядах освітнього фронту. Діти часто навчаються у складних умовах, але й далі досягають високих результатів на міжнародних конкурсах. Держава має більше інвестувати в науку, створювати умови для молодих учених. Ми повинні усвідомити: незалежна Україна можлива лише із сильною наукою, сучасною освітою та високотехнологічною економікою.

УКРАЇНСЬКІ ШКОЛЯРІ ДЕМОНСТРУЮТЬ ВИСОКІ ТЕОРЕТИЧНІ ЗНАННЯ, А ТЕПЕР ВАЖЛИВО ПОСИЛЮВАТИ ПРАКТИЧНИЙ СКЛАДНИК

- Як ефективність систем освіти різних країн оцінюють у світі?

- Одним із головних інструментів порівняння є міжнародне оцінювання PISA. Україна вперше взяла в ньому участь у 2018 році. За підготовку й проведення дослідження відповідають країни-учасниці, а також консорціум із питань дослідження та міжнародні партнери. Оцінюють переважно 15-річних підлітків у трьох ключових галузях – це математика, читання та природничо-наукові дисципліни.

Результати показали, що українські школярі мають сильну теоретичну базу, але їм бракує вміння застосовувати знання на практиці. Ми традиційно вважали свою математичну освіту однією з найкращих, і це справді так, але вона залишається занадто академічною. Діти не розуміють, як використати формули чи теореми в реальному житті, у побуті, у майбутній професії. Тому ми й створили Музей математики – інтерактивний простір, де можна буквально доторкнутися до математики, побачити, як вона працює. Наше завдання – не просто переймати досвід, а створювати власну освітню модель, у центрі якої – дитина, її інтерес, допитливість і здатність самостійно здобувати знання. Це також освітньо-методична лабораторія для вчителів.

- Ви згадали про напрям «Наука і мистецтво». Але це ніби два протилежні полюси. Що їх поєднує? У чому актуальність цього світового тренду?

- Це один із напрямів, які ми презентували в Стамбулі. Наука і мистецтво створюють середовище, у якому дитина досліджує, експериментує та робить відкриття. Наприклад, хімію можна вивчати через природні барвники, досліджуючи реакції рослинних пігментів у писанкарстві чи малярстві. Геометрія оживає в українському орнаменті, де кожен елемент має не лише культурне значення, а й математичну структуру, симетрію та фрактальність. Фізика проявляється у традиційних музичних інструментах: від резонансу трембіти до акустики кобзи.

Крім того, у МАН ми активно підтримували кобзарство і писанкарство, які внесено в перелік нематеріальної спадщини ЮНЕСКО. Тепер активно працюємо над тим, щоб додати туди гуцульський орнамент (він уже внесений до інвентарю практик з охорони нематеріальної культурної спадщини України). На черзі трипільська культура, трипільський орнамент. У межах напрямку «Наука і мистецтво» у МАН ми влаштовуємо також літні школи, де діти зустрічаються з майстрами, представниками того чи іншого виду мистецтва, знайомляться з мистецьким різноманіттям та унікальністю України. Ми плануємо масштабувати цей проєкт на всю країну і вже працюємо над методичним матеріалом, маємо підтримку ЮНЕСКО.

- В умовах війни багато українських дітей навчаються за кордоном. Як допомогти їм зберегти зв'язок з Україною?

- Найефективніший шлях – створення можливостей для дитини, хоч би де вона перебувала, залишатися частиною українського науково-освітнього простору. Мала академія наук України вже реалізує ці можливості. Наприклад, наша лабораторія ГІС та ДЗЗ (географічні інформаційні системи та дистанційне зондування Землі, – *ред.*) проводить міжнародні онлайн-школи та конкурс Ecosview, де діти з різних країн можуть презентувати власні проєкти про зміни клімату, урбанізацію чи стан водних ресурсів. Також ми пропонуємо онлайн-лекції, курси, воркшопи з різних напрямів, на яких учні спілкуються з науковцями, здобувають практичні навички.

Від початку повномасштабної війни МАН запустила унікальний проєкт «Лекції майбутнього». Це лекції лауреатів Нобелівської премії та науковців світового рівня. Ще ми започаткували міжнародний проєкт Discover science in Ukrainian, який дає дітям за кордоном можливість відвідувати тамтешні наукові центри, музеї, лабораторії та отримувати українськомовний освітній контент.

Хоч би куди прямувала наша команда – чи то на міжнародний форум, конференцію, чи на технофестиваль – ми завжди зустрічаємося з українськими дітьми за кордоном. Запрошуємо їх на свої локації, організовуємо спеціальні події, інтерактивні заняття та наукові експерименти. Так було і на TEKNOFEST: українські діти завітали до нас на стенд та долучилися до занять [від наших експертів](#).

Наше головне завдання – подбати про те, щоб кожна дитина, незалежно від свого місця перебування, відчувала: вона не втратила зв'язку з Україною, вона представляє Україну. І Мала академія наук – це платформа, яка дає їй таку можливість.

Ольга Будник, Стамбул – Анкара
([вгору](#))

Додаток 8

10.11.2025

Українознавство у фокусі війни: як гуманітарна наука переосмислює себе

— Пане Романе, як ви сьогодні формулюєте місію Науково-дослідного інституту українознавства?

— НДІ українознавства створено для «проведення науково-дослідних розробок, фундаментальних і прикладних досліджень з проблем українознавства; наукового забезпечення українознавчого складника в системі освіти і виховання України, підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії; поширення наукової та науково-популярної інформації про Україну та українство у світі». Ця місія зафіксована в Положенні інституту. Власне, так воно і є. Додам, що українознавство спеціалізується на міждисциплінарних дослідженнях, що виходять за межі традиційного предметного поля історії, мовознавства, соціальної філософії чи соціології. Власне кажучи, саме з такою метою Інститут і було створено на філологічному факультеті КНУ імені Тараса Шевченка в далекому вже 1992 році. Тобто він фактично є однолітком української незалежності ([Світ](#)).

— А яке місце українознавство займає в сучасному науковому просторі України? Чи можна сказати, що у зв'язку із складними подіями в нашій країні воно переживає новий етап розвитку?

— Наприкінці 2021 року Український інститут МЗС України провів дослідження про стан українських і кримськотатарських студій за кордоном. З'ясувалося, що більшість таких центрів або походять від старих советологічних інституцій часів Холодної війни, або діють при університетах у вигляді кафедр і лабораторій. Попри короткий підйом після розпаду СРСР, галузь поступово занепадала через зниження інтересу до гуманітарних наук і складнощі з працевлаштуванням у цій сфері.

Ситуація докорінно змінилася після 24 лютого 2022 року, коли мільйони українських біженців хлинули в Європу, а героїчний спротив України російській навалі викликав на Заході захоплення й повагу до нашої держави. В Європі відродився інтерес науковців, а в суспільстві виникла навіть мода на все українське. І хоч порівняно з 2022-2023 роками спостерігається помітний спад в цьому напрямку, все ж таки можна впевнено надати позитивну відповідь на Ваше запитання: так, у зв'язку з війною українознавчі студії переживають новий етап розвитку.

— Можливо, й у НДІУ проводилися дослідження цього феномену, суспільного підйому?

— Так, науковці досліджували змістовну специфіку цього етапу в межах внутрішньоуніверситетського проєкту КНУ «Актуальність та перспективність напрямів досліджень в галузі українознавства шляхом моніторингу основних наукових трендів світових центрів Ukrainian Studies», ініційованого проректоркою з наукової роботи, проф. Ганною Толстановою. Цей грант допоміг зберегти колектив у перехідний період між науковими роботами. Результати моніторингу показали зсув фокусу Ukrainian Studies від тем «Культура-Мова-Історія» до «Війна-Політика-Україна». Тепер українознавство має не лише описову, а й прикладну місію — теоретично обґрунтовувати управлінські рішення у сфері геополітики, економіки, конфліктології та збереження культурної спадщини.

Також у цьому контексті цікавою є стаття «Navigating (im)mobility in an urban space: migrant's lived experience in Kyiv/Ukraine before 2022», опублікована у рейтинговому журналі бази даних Scopus квартиль 1 «Comparative Migration Studies». Співавторкою дослідження разом із польськими колегами є старша наукова співробітниця НДІУ Олена Соболева. У статті акцент зроблено на міському вимірі мобільності, зокрема на прикладі Києва, щоб показати, як економічні, політичні, соціальні й культурні чинники впливають на рішення людей про переїзд. На основі польових досліджень у Києві виокремлено чотири типи міграційних стратегій: повернення додому, подальший переїзд у межах країни або за кордон, залишення в місті чи невизначеність у планах. Автори наголошують, що прагнення залишитися в Україні має важливе значення для розуміння нинішніх процесів повернення вимушених мігрантів під час війни.

— Ви говорили про відродження інтересу Європи до українських гуманітарних студій. У чому саме це виражається?

— Особисто я поділяю думку, що перспективи українознавства – у міжнародному співробітництві: у підтримуванні наших співвітчизників за кордоном, у розвитку народної дипломатії та формуванні інтернаціональних наукових мікроколективів, здатних вигравати й засвоювати гранти міжнародних фондів.

У науковому плані в Європі з'явилися нові дослідницькі центри. Наприклад, в Німеччині до «старих» українознавчих міст – Мюнхена та Берліна – додалися нові адреси: Франкфурт-на-Одері, Регенсбург, Бохум. У 2024 році в Німеччині відкрито два центри міждисциплінарних українознавчих студій: «Denkraum Ukraine» при Регенсбурзькому університеті й «Науковий альянс міждисциплінарних українських студій Франкфурт-на-Одері – Берлін (KIU)», заснований Європейським університетом Віадрина. Делегація НДІУ відвідала ці центри, мала нагоду поспілкуватися з німецькими колегами й обговорити подальші наукові проєкти. Зокрема, ми в тісному контакті з професором Хьюго Хаусманом з

Університету Регенсбурга та з професором Александром Вьоллем з Потсдамського університету.

— Які наукові розвідки проводять наразі вчені НДІУ?

— Визначення тем наукових досліджень — це складний процес, у якому поєднуються ініціативи науковців і державні пріоритети. У час війни основна увага зосереджена на військових і медичних розробках, тоді як гуманітарні напрями залишаються поза увагою. Водночас саме дослідження духовних і матеріальних втрат чи наслідків руйнувань могли б стати важливим внеском українознавчих інститутів.

Наші науковці розробили конкурсні теми, присвячені гуманітарним аспектам національної безпеки, культурній деокупації та протидії російській агресії. Серед них — «М'яка сила українства як інструмент гуманітарної політики», «Культурна деокупація постконфліктних територій», «Героїзм у формуванні національної пам'яті» та «Волонтерство як чинник громадянського опору». Ці дослідження спрямовані на зміцнення ідентичності, розвиток дипломатії й збереження історичної пам'яті України.

Загалом попередні наукові дослідження Інституту були тісно пов'язані з темою національної ідентичності. Серед них — роботи про етногенез українського народу, геополітичну суб'єктивність України, формування нової політичної нації, мовну політику на деокупованих територіях та роль українознавства у патріотичному вихованні. Усі ці теми спрямовані на осмислення українства як культурного та політичного феномена. У 2025 році Конкурс МОН уперше включив напрями, близькі до українознавства, — зокрема збереження культурної спадщини під час війни, дослідження історичної пам'яті, протидію російським наративам і застосування ІШ у сфері гуманітарної безпеки. Це відкриває нові можливості для українських науковців реалізувати свій потенціал у сучасних гуманітарних дослідженнях.

— Чи є серед останніх досліджень або публікацій Інституту ті, якими ви особливо пишаєтеся?

— Усі монографії, рекомендовані до друку вченою радою НДІ українознавства, є якісними науковими дослідженнями, за які мені точно не соромно. Минулий рік був особливо результативний. Побачили світ «Етногенез українського народу» професора Леоніда Залізняка, посібник «Українознавство: гуманітарні виміри» професора Валентина Крисаченка та колективні монографії «Культурні практики населення України під час війни», «Геополітична суб'єктивність України», «Україна: духовно-практичні виміри євроінтеграції». Хочу похизуватися і своєю працею «Підводна спадщина України: британські кораблі на дні Чорного моря», створену в результаті десятирічних досліджень. Особливою гордістю Інституту стала книга «Чумаки. Студії з історії та історіографії» під керівництвом професора Віталія Андрєєва — найповніше видання про феномен чумацтва, що об'єднало здобутки кількох поколінь учених. Ця енциклопедична праця стала помітним внеском у розвиток українознавства.

— Уже майже два роки, як НДІ українознавства є структурним підрозділом КНУ імені Тараса Шевченка. Що змінилося за цей час?

— Слід визнати, що процес реорганізації НДІУ був досить болісним. Достатньо сказати, що штат наукових співробітників на момент початку реорганізації складав 64 особи, в університет перейшло 32, наразі в Інституті працює 21 науковець. Проти рішення Міністерства освіти і науки ліквідувати НДІУ як юридичну особу виступило чимало науковців і діячів культури. Були пікетування, скарги, судові позови. Сьогодні все це в минулому, колектив зайнятий нормальною науковою роботою. Пристрасті згасли, хоча крапка в процесі реорганізації ще не поставлена. Позитивним моментом стала перемога українознавців в основному конкурсі МОН, де з 6 наших заявок 4 отримали підтримку. Ці 4 теми забезпечили мінімум фінансування колективу. Керівництво університету всіляко підтримує наші ініціативи, тож працюємо задля спільної мети. Ми зі стриманим оптимізмом дивимось у майбутнє: готуємо нові проекти на гранти НФДУ, на білатеральні гранти, на новий конкурс МОН.

— Що, на вашу думку, найбільше заважає розвитку гуманітарної науки в Україні, і як це можна змінити?

— Не хочеться завершувати розмову на негативній ноті, але проблем вистачає. Сьогодні в Україні склалася система організації наукових досліджень, яка орієнтована, в цілому, на зарубіжжя. Орієнтуючись на Європу, ми часто не помічаємо, як починаємо грати проти себе. Адже політика наукових фондів побудована таким чином, щоб забезпечити «відтік мізків» з України; принципи відкритої науки спрямовані на добровільне віддавання результатів наукової праці; умови білатеральних проєктів передбачають, що всі виграні гроші залишаються в західних університетах. Європа зацікавлена насамперед у технологіях і точних науках, а до гуманітаристики ставиться обережно — у межах власних інтересів. Було б наївним вважати, що європейці готові фінансувати розвиток українського гуманітарного простору. Цим має опікуватися українська держава. Але наразі в неї є більш важливі справи. В реальності громадянське суспільство й окремі меценати, волонтери роблять для української культури набагато більше, ніж спеціально створені для цього державні органи. Як тут не пригадати Черчилля з його афоризмом «Якщо ми економимо на культурі, то за що ми воюємо?» Усе ж ми не опускаємо рук й працюємо над нашою спільною метою — кожен на своєму місці й доступними йому засобами.

Аліна ВОЛИК

([вгору](#))

28.11.2025

РЕЗУЛЬТАТИ КОНКУРСІВ НАУКОВИХ РОБІТ НА ОДЕРЖАННЯ ГРАНТІВ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ МОЛОДИМ ВЧЕНИМ ТА ДОКТОРАМ НАУК

(Національний фонд досліджень України).

Гранти Президента України призначені молодим науковцям та докторам наук за результатами проведених Національним фондом досліджень України щорічних конкурсів наукових проєктів молодих вчених – докторів наук до 40 років, докторантів до 35 років, докторів філософії/кандидатів наук до 35 років, а також конкурсу щорічних грантів Президента України для докторів наук до 45 років:

1. Розпорядження Президента України від 27 листопада 2025 року №130/2025-рп видано для підтримки наукових досліджень і розробок молодих вчених за такими конкурсами:

- Конкурс на одержання грантів Президента України для підтримки наукових досліджень і розробок молодих вчених-докторів наук (до 40 років включно);
- Конкурс на одержання грантів Президента України для підтримки наукових досліджень і розробок молодих вчених-докторантів (до 35 років включно);
- Конкурс на одержання грантів Президента України для підтримки наукових досліджень і розробок молодих вчених-докторів філософії/кандидатів наук (до 35 років включно).

2. Розпорядження Президента України від 27 листопада 2025 року №131/2025-рп видано для проведення наукових досліджень і розробок докторам наук за конкурсом на одержання щорічних грантів Президента України докторам наук (до 45 років включно) для проведення наукових досліджень і розробок.

За підсумками проведених Національним фондом досліджень України у поточному році конкурсних відборів наукових проєктів грантову підтримку у 2026 році отримають 79 дослідників: 59 молодих вчених та 20 докторів наук.

Впевнені, що призначені гранти сприятимуть реалізації нових наукових ідей, зміцненню наукового потенціалу України та розвитку досліджень у різних галузях наук.

Щиро вітаємо переможців!

(вгору)

13.11.2025

Президентські гранти для молодих учених зростають: Уряд схвалив оновлені обсяги та правила конкурсу

Збільшення розмірів грантів [\(Урядовий портал\)](#).

Уперше з моменту запровадження грантів (з 2009 року) їхні суми суттєво підвищено. Наразі пропонується зростання грантів майже в 5 разів, а саме:

- докторам наук (до 40 років включно) — 7 грантів по 500 тис. грн;
- докторантам (до 35 років включно) — 20 грантів по 400 тис. грн;
- кандидатам наук / докторам філософії (до 35 років включно) — 50 грантів по 300 тис. грн;
- докторам наук (до 45 років включно) — 20 грантів по 700 тис. грн.

Підвищення розмірів грантової підтримки враховує інфляційні процеси та реальні потреби молодих учених для виконання проектів.

Актуалізація напрямів досліджень

Оновлений порядок визначає, що гранти надаватимуть на наукові й науково-технічні проекти, спрямовані на актуальні потреби держави — проекти у сфері безпеки й оборони, економічний розвиток, суспільні виклики та технологічні інновації. Це дасть змогу сфокусувати підтримку на дослідженнях із найбільшим потенціалом практичного впливу.

Оновлені правила конкурсу

Документ також уточнює порядок конкурсного добору. Подаватися на грант зможуть лише громадяни України, які провадять наукову діяльність в Україні на постійній основі. Уніфіковано пакет документів та впроваджено верифікацію заявників Національним фондом досліджень України. Фонд перевірятиме відповідність формальним критеріям і створюватиме рейтинговий список проектів.

Удосконалено процедури укладання договорів і контролю

Уперше детально регламентовано й наступні етапи після ухвалення рішення про надання гранту. Визначено порядок укладання договорів між грантоотримувачем, установою та НФДУ, строки подання звітності та правила використання коштів. Передбачено механізм повернення грантів у повному обсязі в разі порушення умов договору.

Уточнення ключових строків

Також уточнено строки подання документів: заявки прийматимуть до 1 березня року, що передуює наданню грантів; пропозиції НФДУ передаватиме до МОН до 1 серпня; Кабінет Міністрів подаватиме проєкт Указу Президенту до 1 жовтня.

Схвалення проєкту Указу Президентом України забезпечить суттєву модернізацію інструменту таких грантів, підвищить прозорість конкурсних процедур та створить умови для успішної реалізації проектів молодих українських дослідників.

([вгору](#))

06.11.2025

Нова система пріоритетів у науці та інноваціях: фокус на обороні, економіці та повоєнному розвитку

Україна переходить до європейського підходу у визначенні пріоритетів науки та інновацій — через форсайтні дослідження, аналіз майбутніх потреб та з поділом кошків фінансування на базове та конкурсне. Це дасть змогу сконцентрувати державне фінансування на потребах оборони, економіки та відновлення країни,

— зазначив заступник міністра освіти і науки України Денис Курбатов ([Міністерство освіти і науки України](#)).

Проектом Закону передбачено формування **єдиної дворівневої системи пріоритетів** у науковій, науково-технічній та інноваційній діяльності:

- **Верховна Рада України** визначатиме довгострокові пріоритетні напрями (на 10 років);
- **Кабінет Міністрів України** — затверджуватиме середньострокові напрями (на 5 років), що ґрунтуються на довгострокових.

Оновлення пріоритетних напрямів буде проводитися за новим механізмом — **на основі результатів прогностно-аналітичних (форсайтних) досліджень**, що відповідає передовим міжнародним практикам.

**Форсайтні дослідження — це міжнародно визнаний інструмент прогнозування майбутніх тенденцій у науці, технологіях та економіці, що забезпечує наукове підґрунтя для формування державних пріоритетів.*

Важливим елементом законопроекту є і кардинальне оновлення **інструментів реалізації пріоритетів**: тепер базове фінансування буде надаватися за результатами державної атестації в межах академічної автономії; весь обсяг конкурсного фінансування буде розподілятися за новими вузькими пріоритетами.

Ухвалення законопроекту дасть змогу сформувати **нову систему актуальних пріоритетів** у сферах науки та інноваційної діяльності, які враховуватимуть ключові виклики та потреби держави, запити реального сектору економіки, пріоритети інтеграції до Європейського дослідницького простору, а також потенціал української науки для виконання відповідних досліджень і розробок.

[Інформація на сайті Комітету Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій](#)

([вгору](#))

21.11.2025

Визначено переможців першої черги конкурсу держзамовлення на науково-технічні розробки у 2025 році

Формування пріоритетів — участь 7 центральних органів влади

До визначення пріоритетної тематики долучено сім міністерств та інших центральних органів виконавчої влади, які сформували державні потреби та вихідні технічні завдання. Серед них: Міністерство оборони України (Міністерство з питань стратегічних галузей промисловості України), Міністерство внутрішніх справ України, Міністерство охорони здоров'я України, Міністерство економіки, довкілля та сільського господарства України (Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України, Міністерство аграрної політики та продовольства України) та Служба безпеки України ([Міністерство освіти і науки України](#)).

Уперше визначено пріоритетні державні потреби з позначенням терміновості їхнього виконання — до 12, 18 та 24 місяців відповідно.

Конкурсний добір проводили відповідно до пріоритетної тематики, затвердженої наказом МОН від 11.06.2025 № 840, та вихідних технічних завдань для забезпечення державних потреб у 2026–2027 роках.

Пріоритети конкурсного відбору

Тематики конкурсу спрямовано на розв'язання завдань щодо:

- зміцнення обороноздатності держави;
- поліпшення якості життя громадян;
- покращення стану довкілля;
- забезпечення сталого економічного зростання у післявоєнний період.

Активність учасників та подані заявки

У конкурсі першої черги 2025 року зафіксовано значну активність учасників:

- подано 94 заявки, які було опрацьовано й передано на експертизу в Системі;
- у конкурсі взяли участь 805 науковців із 63 підприємств, установ і організацій різних форм власності.

Таблиця 1. Кількість установ та організацій, які узяли участь у щорічному конкурсному відборі науково-технічних (експериментальних) розробок за державним замовленням (у розрізі регіонів України)

Назва області	Кількість підприємств, установ та організацій, які узяли участь в конкурсному відборі
Усього	63
Київська і м. Київ	25
Харківська	6
Сумська	2

Дніпропетровська	6
Миколаївська	1
Івано-Франківська	1
Полтавська	2
Львівська	3
Закарпатська	1
Тернопільська	2
Чернігівська	2
Нові учасники цього річного конкурсного відбору	
Одеська	6
Чернівецька	2
Рівненська	1
Вінницька	1
Кіровоградська	2

Таблиця 2. Розподіл поданих заявок за відомчою підпорядкованістю

Відомча підпорядкованість	Кількість установ	Кількість заявок, зареєстрованих у системі та переданих на експертизу
Усього:	63	94
МОН	33	56
МОЗ	7	12
Мінагрополітики	2	2
Мінагрополітики	1	1
НАН України	9	10
НАМН України	1	1
НААН України	6	8
інші	1	1
Нові учасники конкурсного добору цього річ		
ДСНС	1	1
ДУС	1	1
НАПН України	1	1

Трирівнева система оцінювання

Оцінювання проводилося відповідно до Закону України «Про наукову і науково-технічну експертизу» і передбачало:

1. Наукову і науково-технічну експертизу в Системі:
 - проведено 282 експертизи (кожна заявка — три експерти).
2. Розгляд заявок членами секцій Науково-технічної ради МОН за пріоритетними напрямками розвитку науки і техніки, зокрема із застосуванням пітчінгу для заявок, щодо яких рішення потребувало додаткового розгляду із залученням 16 кураторів розробок від ЦОВВ.
3. Розгляд Науково-технічною радою МОН із питань формування та виконання державного замовлення для формування фінальних пропозицій.

14 проєктів отримують бюджетне фінансування

За підсумками конкурсу Науково-технічна рада МОН (протокол № 1 від 13.11.2025) рекомендувала до фінансування: 14 науково-технічних (експериментальних) розробок. Враховуючи чутливість та обмежений доступ до інформації наукові керівники розробок отримають відповідну інформацію в персональному кабінеті Системи. Загальний обсяг фінансування нових проєктів становить 116,9 млн грн.

Рішення затверджено наказом МОН від 20.11.2025 №3 ДСК. Витяг з наказу буде надіслано до закладів і установ, які стали переможцями.

Що далі

Найближчим часом уряд має затвердити перелік найважливіших розробок у межах державного замовлення на 2026–2027 роки. Після ухвалення відповідного розпорядження Кабінету Міністрів України МОН розпочне укладання договорів із організаціями-виконавцями розробок. Наукові керівники можуть переглянути результати конкурсу у своїх кабінетах у Системі.

([вгору](#))

Додаток 13

14.11.2025

МОН провело чергову хвилю оновлення переліку експертів науково-технічної експертизи

Нагадаємо, що у 2024 році було відібрано і затверджено базу з приблизно 2000 експертів. Утім, практика показала, що цієї кількості часто недостатньо для оперативного та якісного оцінювання значної кількості конкурсних заявок, особливо в окремих дефіцитних галузях. Водночас виявлено експертів, які неналежно виконували свої обов'язки. Саме тому МОН провело додатковий відбір через Національну електронну науково-інформаційну систему ([Міністерство освіти і науки України](#)).

За результатами аналізу ефективності роботи чинних експертів, 46 з них було вилючено з переліку, оскільки за останні роки вони не провели жодної експертизи, попри надходження проєктів до їхніх кабінетів.

На додатковий конкурс подалося приблизно 300 фахівців. За результатами рейтингового оцінювання до переліку рекомендовано внести 281 нового експерта.

Таким чином станом на сьогодні оновлено базу експертів МОН, яка налічує 2189 українських фахівців, затверджених відповідними наказами Міністерства освіти і науки України.

Довідково

Експерти МОН залучаються для проведення незалежної наукової та науково-технічної експертизи, зокрема:

- оцінювання наукових і науково-технічних проєктів, які подають на конкурси державного фінансування;

- експертизи дослідницьких інфраструктур, стартапів, інноваційних розробок, звітної документації;
- участі в атестації наукових установ і оцінюванні результатів їхньої діяльності;
- рецензування та верифікації матеріалів, поданих для отримання грантів чи державної підтримки.

Мета формування та оновлення бази експертів: забезпечити прозоре, незалежне та якісне оцінювання наукових й інноваційних проєктів, а також підвищити ефективність розподілу державних ресурсів у сфері науки та технологій.

([вгору](#))

Додаток 14

24.11.2025

МОН і Європейська комісія провели ТАІЕХ-місію з оновлення Національного плану відкритої науки

([Міністерство освіти і науки України](#)).

Учасники місії

У місії взяли участь міжнародні експерти з Франції, Фінляндії та Іспанії:

- Армела Діно, аналітикиня політики у сфері науки, МСАА, ЄС (раніше — у Міністерстві науки, інновацій та університетів Іспанії);
- Дамієн Лекарпантьє, директор з міжнародної співпраці та партнерств, CSC — ІТ-центр науки, Фінляндія;
- Лоран Ромарі, директор із наукової інформації та культури, Inria, Франція.
- Сесії місії модерували представники українських наукових інституцій:
- Георгій Васильєв, професор Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»;
- Тетяна Ярошенко, заступниця директора з наукової роботи та міжнародних зв'язків Державної науково-технічної бібліотеки України.

До участі в місії з українського боку було залучено широке коло зацікавлених сторін — представників Наукового комітету Національної ради України з питань розвитку науки і технологій, Національної академії наук України, Національної академії правових наук України, організації EIFL, а також інших профільних установ і експертів.

Основні результати

Під час місії експерти:

- проаналізували реалізацію Національного плану відкритої науки станом на листопад 2025 року;
- розглянули місце відкритої науки у ERA Policy Agenda 2025–2027, рекомендації ЮНЕСКО щодо відкритої науки та вимогам GDPR;
- представили та оцінили моделі відкритого доступу (Green, Gold, Diamond, Hybrid) та їхнє застосування в національних системах;

- представили європейські практики розвитку інституційних та національних репозитаріїв на прикладах розбудови відповідних систем в Іспанії, Франції та Фінляндії;
- презентували моделі моніторингу відкритої науки, зокрема French Open Science Monitor, Open Science Monitoring Initiative (OSMI), фінський та іспанський підходи до оцінювання відкритості;
- провели воркшопи для українських установ з формування пропозицій для актуалізації Національного плану відкритої науки.

Григорій Мозолевич, генеральний директор директорату розвитку науки МОН України: «Проведення місії TAIEХ дозволило отримати фахове бачення того, як державна політика в сфері відкритої науки відповідає аналогічній політиці країн ЄС. Рекомендації експертів допоможуть гармонізувати наші інструменти з європейськими стандартами та напрацювати нові. Це, безумовно, важливий крок до інтеграції України в Європейський дослідницький простір, з яким ми забезпечуємо виконання Угоди про участь в Україні в програмах Горизонт Європа та Євратом».

Подальші кроки

На основі отриманих висновків МОН підготує дорожню карту реалізації політики відкритої науки в Україні, зокрема і через актуалізацію завдань Національного плану відкритої науки та розробки пропозицій щодо національної системи моніторингу відкритого доступу.

([вгору](#))

Додаток 15

27.11.2025

Україна представила оновлення щодо розвитку досліджень та інновацій на 10-му засіданні Кластера 4

До підготовки та представлення оновлень долучилися фахівці Міністерства освіти і науки України, зокрема **Директорат розвитку науки та Директорат інновацій та зв'язків науки з реальним сектором економіки**, які відповідають за формування та реалізацію політики у сфері науки, інновацій та залучення українських дослідників до програм ЄС ([Міністерство освіти і науки України](#)).

Вплив війни та збереження наукового потенціалу

Попри щоденні виклики, пов'язані з війною, Україна продовжує здійснювати реформи у сфері науки й інновацій та поглиблювати співпрацю з ЄС.

Повідомлено про роботу над законопроектами щодо:

1. відновлення дії Угоди між Україною та Європейським співтовариством про наукове і технологічне співробітництво;
2. питань дослідницької інфраструктури та підтримки молодих учених;
3. нових підходів до оцінювання дослідницьких установ та їхнього керівництва, зокрема запровадження KPI;

4. реалізації принципів відкритої науки;
5. нової системи пріоритетів у сферах наукової та інноваційної діяльності.

Представлено ключові показники участі України в програмі «Горизонт Європа» та Euratom

- подано **2 397** заявок за участю українських організацій;
- **236** українських організацій стали учасниками проєктів;
- загальний обсяг залученого фінансування становить **понад 64 млн євро**, водночас Україна входить до лідерів серед асоційованих країн за обсягом отриманих коштів;
- українські організації координують **9 міжнародних проєктів**;
- Україна посідає **6 місце серед 19 асоційованих країн** за обсягом отриманих коштів.

Реформи у сфері науки й досліджень

Окремо було представлено прогрес у зміні політик та інструментів фінансування науки:

- **проведення державної атестації** наукових установ і університетів за шістьма напрямками, що охопила 316 наукових установ та 341 науковий напрям закладів вищої освіти. Атестація стане основою для впровадження нового підходу розподілу державного фінансування за принципом performance-based funding;
- **діяльність інфраструктури підтримки** українських учасників програми «Горизонт Європа»: робота Офісу «Горизонт Європа» в Україні, мережі з 22 Національних контактних пунктів та участі 39 представників України в програмних комітетах програми;
- **залучення України до процесів формування ЄДП** та представництво України у 17 тематичних підгрупах ERA Forum;
- **участь МОН у проєктах програми «Горизонт Європа»**: LUKE, RIFF та SBER, що передбачають фінансування R&I проєктів, розвиток і відновлення дослідницької інфраструктури та блакитної економіки.

Міжнародна коаліція з підтримки науки та інновацій

Україна поінформувала учасників, що у липні 2025 року на Ukraine Recovery Conference створено **Коаліцію з підтримки науки, досліджень та інновацій в Україні**. До неї вже входять 14 країн, Європейська комісія та провідні міжнародні організації, зокрема ЮНЕСКО, ПРООН і Science Europe. Коаліція зосереджується на підтримці українських дослідників, відновленні інфраструктури та розвитку політики у сфері науки й інновацій як складника повоєнного відновлення. Коаліція продовжує розширюватися завдяки новим партнерам. У перспективі очікується значне збільшення донорської підтримки науки та інновацій та прогнозується, що до 2027 року фінансування на науку зросте з 0,37% до 1% ВВП.

Розвиток інноваційної екосистеми України

Україна також представила оновлення щодо розвитку інноваційної екосистеми, яка формується відповідно до підходів ЄС. Йдеться про

модернізацію правової бази, цифровізацію процесів та запуск нових інструментів для взаємодії науки й бізнесу.

В основі політики — **Стратегія розвитку інноваційної діяльності до 2030 року** та **Стратегія цифрового розвитку інновацій до 2030 року**. На їхній основі триває підготовка ключових законопроектів, зокрема про державні пріоритети у сфері STI, інноваційну діяльність, трансфер технологій та пакет для запуску правового режиму **Science.City**.

Окремо презентовано оновлену модель **державного замовлення на НТР**:

- участь **10 міністерств** у формуванні тематик і техзавдань;
- цифровізований конкурсний добір через НЕНСІ;
- незалежна експертиза та пітчінг для замовників;
- можливість **співфінансування бізнесу**;
- збільшення фінансування до **238 тис. євро** на проєкт.

Також оголошено **додатковий конкурсний відбір**, що стартує у 2026 році.

У 2026 році планується запуск спільних конкурсів **прикладних досліджень із бізнесом**, а також створення **Агенції прикладних досліджень** — інституції, яка відповідатиме за грантову підтримку R&D та технологічний трансфер.

Україна розвиває мережу інноваційних середовищ: стартап-школи на базі ЗВО вже підтримали **понад 150 команд** і створили **40+ прототипів**. Також у співпраці з Brave1 формуються **центри оборонних досліджень** у шести технологічних напрямках.

([вгору](#))

Додаток 16

Україна стане асоційованою країною до Європейського оборонного фонду

Асоціація України до Європейського оборонного фонду дозволить українським організаціям у майбутньому подавати проєктні пропозиції на рівних умовах із партнерами з ЄС, долучаючись до спільних досліджень та розробок у сфері оборонних технологій ([Офіс Горизонт Європа в Україні](#)).

Рішення ухвалено в межах попередньої домовленості між Радою ЄС і Європейським Парламентом щодо пакету заходів [ReArm Europe](#), спрямованого на стимулювання інвестицій, пов'язаних із обороною, в межах поточного бюджету ЄС. У рамках цього пакета передбачено зміни до низки програм ЄС, зокрема Програми «Горизонт Європа» та безпосередньо Європейського оборонного фонду. Так, у межах Програми «Горизонт Європа» сторони домовилися розширити фінансову підтримку проєктів подвійного призначення та таких, що пов'язані з обороною.

Очікується, що у найближчі тижні попередню угоду буде юридично фіналізовано і передано на формальне затвердження Європейським

парламентом та Радою ЄС, після чого нові правила набудуть чинності в межах поточної Багаторічної рамкової фінансової програми, дозволивши враховувати розширену сферу підтримки у конкурсах і програмах ЄС.

Нагадаємо, що бюджет Європейського оборонного фонду на 2021-2027 роки становить майже 7,3 млрд євро, із яких 2,7 млрд спрямовано на спільні дослідження у сфері оборони, а 5,3 млрд – на спільні проекти з розвитку оборонних спроможностей, що доповнюють національні зусилля держав-членів.

([вгору](#))

Додаток 17

Україна зможе брати участь майже у всіх конкурсах Програми «Горизонт Європа» у межах робочих програм 2026-2027 років

Компонент «Дослідницькі інфраструктури» ([чернетка](#) [Робочої програми](#) 2026-2027):

HORIZON-INFRA-2026-DEV-01-

05: Research infrastructures as accelerators of the integration of Ukraine in the European Research Area (Дослідницькі інфраструктури як прискорювачі інтеграції України в Європейський дослідницький простір), з орієнтовною сумою фінансування 8 млн євро ([Офіс Горизонт Європа в Україні](#)).

- **Міцна та стійка співпраця між українською та європейською дослідницькими інфраструктурами**, що підтримує спільні дослідницькі ініціативи.
- **Рання стадія впровадження плану реконструкції та модернізації для української дослідницької інфраструктури**, що відповідає пріоритетам Політичної програми Європейського дослідницького простору (ERA) (перші кроки зроблено у реалізації проєкту [RIFF, Research Infrastructures for the Future of Ukraine: Roadmap for Sustained Growth and Recovery](#)).
- **Віддалений доступ українських дослідників та інноваторів до європейських дослідницьких інфраструктур**, що дозволяє їм брати участь у науково обґрунтованих проєктах у різних галузях та сприяє їх інтеграції в Європейський дослідницький простір.
- **Стажування за кордоном для дослідників, які розміщені в Україні, для проведення наукових досліджень, пов'язаних із науковим обладнанням та передовими методами**, у співпраці з європейськими дослідницькими інфраструктурами.
- **Ефективні системи моніторингу та оцінки прогресу й впливу інтеграційних зусиль**, що забезпечують досягнення цілей та сприяють постійному вдосконаленню та адаптації.

Кластер 5 «Клімат, енергетика і мобільність» ([чернетка](#) [Робочої програми](#) 2026-2027):

HORIZON-CL5-2026-11-D3-

05: Demonstration of solid biofuel supply and conversion to high efficiency large scale CHP from fully sustainable regional value chains (Демонстрація постачання твердого біопалива та перехід на високоефективну великомасштабну з комбінованим виробництвом тепла та електроенергії (ТЕЦ) із повністю стійких регіональних ланцюгів створення вартості), з орієнтовною сумою фінансування 14 млн євро.

- Демонстрація регіональних ланцюгів створення вартості для використання місцевих та регіональних джерел стійкого та дешевого твердого біопалива з перероблених біогенних залишків та відходів відповідно до положень Директиви про відновлювані джерела енергії.
- Надання відтворюваних рішень, за допомогою яких зацікавлені сторони у сфері біоекономіки можуть скористатися знаннями, отриманими для розробки своїх стратегій, узгоджених із цілями енергетичної та екологічної політики, і які можуть сприяти досягненню мети зменшення залежності ЄС та України від викопного палива та підвищення енергетичної безпеки.

Кластер 6 «Продовольство, біоекономіка, природні ресурси, сільське господарство та навколишнє середовище» ([чернетка Робочої програми 2026-2027](#)):

HORIZON-CL6-2026-01-ZEROPOLLUTION-

02: Bioremediation of Ukraine's ecosystems contaminated by conflicts (Біоремедіація забруднених конфліктами екосистем України), з орієнтовною сумою фінансування 11 млн євро.

- Інноваційні біотехнології та орієнтовані на природу рішення (NbS) розробляються та надаються громадам, землекористувачам, представникам місцевих адміністрацій та політикам в Україні для досягнення цілей захисту біорізноманіття, чистого довкілля та нульового забруднення.
- **Внесок у відновлення, оздоровлення, циркулярність та модернізацію економіки та довкілля України** забезпечується шляхом усунення серйозного забруднення екосистем, спричиненого конфліктами, та відновлення екосистемних послуг.
- Включає також елементи для підтримки оцінки забруднення ґрунтів та Регламенту ЄС про відновлення природи.

HORIZON-CL6-2027-01-CIRCBIO-

06: Towards a Europe of Bioeconomy Places (На шляху до «біоекономічних місць» у Європі), з орієнтовною сумою фінансування 12 млн євро.

- Підвищення привабливості територій шляхом системного переходу до «біоекономічних місць», що призведе до інвестицій у біоекономічні сектори. Для цілей цієї теми під «біоекономічними місцями» розуміються географічно визначені території (такі як регіони, їхні підрозділи, групи муніципалітетів, сільські або міські, включаючи транскордонні), де рішення в галузі біоекономіки використовуються

для забезпечення сталого процвітання та добробуту громади з урахуванням конкретних потреб, сильних сторін та потенціалу кожного місця.

- Створення щонайменше трьох пілотних «біоекономічних територій», принаймні однієї в Україні.

HORIZON-CL6-2027-01-CIRCBIO-

10: Strengthening forest research for the support of Ukraine (Посилення досліджень, спрямованих на лісові насадження, для підтримки України), з орієнтовною сумою фінансування 6 млн євро.

- Українські керівники та політики отримують доступ до надійних наукових даних, інструментів та методологій для розроблення та впровадження науково обґрунтованої політики, яка відповідає політиці ЄС у сфері лісового господарства.
- Відновлення, рекультивація, стає управління та розвиток лісів України, що постраждали від війни, шляхом вдосконалення управління, посилення інституційної спроможності та впровадження практик сталого лісового господарства, що враховують наслідки зміни клімату та російської агресії.
- Зміцнення українських досліджень у системі лісових насаджень та освітніх програм із цього питання, що забезпечить надійну доказову базу для розроблення політики у сфері лісових насаджень, підтримки студентів та викладачів, а також сприятиме інноваціям у науці у сфері лісівництва.
- Розширення національного й міжнародного співробітництва та розвиток національної системи моніторингу лісів, що сприятиме обміну знаннями та глобальній співпраці у сфері сталого лісового господарства.
- Прискорення приведення управління лісами, законодавства та технічних стандартів України у відповідність до *acquis communautaire* (нормативно-правової бази європейського співтовариства), що зміцнить шлях до вступу до ЄС та довгострокової конвергенції з європейськими екологічними та кліматичними цілями.

Місії ЄС ([чернетка Робочої програми](#) 2026-2027):

HORIZON-MISS-2026-05-SOIL-03: Enabling user-

centred and open innovation initiatives to enhance soil health in Ukraine (Сприяння орієнтованим на користувача та відкритим інноваційним ініціативам для покращення здоров'я ґрунту в Україні), з орієнтовною сумою фінансування 4,5 млн євро.

- Зміцнення регіональних екосистем досліджень та інновацій й розширення можливостей для партисипативних, міждисциплінарних та трансдисциплінарних підходів до досліджень та інновацій, що дозволяє ефективну співпрацю між дослідженнями, практикою та політикою для вирішення проблем здоров'я ґрунтів в Україні, що виникають внаслідок військових дій та інших непрямих тисків.

- Посилення засвоєння та застосування знань про ґрунти та практичних знань фермерами, землекористувачами, лісівниками, місцевими органами влади та іншими зацікавленими сторонами з метою поліпшення стану ґрунтів та пов'язаних із ними екосистемних послуг.
- Поглиблення обізнаності політиків про місцеві потреби та обмеження щодо здоров'я ґрунтів, практики сталого управління та інноваційні технології для боротьби з деградацією ґрунтів, включаючи ті, що виникають внаслідок військових дій, підтримує ефективне та адаптоване розроблення політики.

HORIZON-MISS-2026-02-CANCER-

06: Development of a research capacity building programme on cancer with a nd for Ukraine (Розроблення програми розвитку дослідницького потенціалу щодо раку в Україні та для неї), з орієнтовною сумою фінансування 6 млн євро.

Слід створити програму з розбудови науково-дослідницького потенціалу між державами-членами ЄС / асоційованими країнами та Україною з метою підтримки України у розвитку або подальшому вдосконаленні науково-дослідницького та інноваційного потенціалу майбутніх або існуючих онкологічних інфраструктур.

З цією метою пропозиції повинні бути спрямовані на досягнення результатів, які орієнтовані та адаптовані до всіх наступних очікуваних результатів і сприяють їх досягненню:

- Дослідники, клініцисти та медичні працівники отримують доступ до покращених науково-дослідних можливостей, що сприятиме кращій інтеграції з медичним обслуговуванням.
- Пацієнти та громадяни отримують доступ до покращених методів скринінгу, діагностики та лікування, а також зможуть брати більш активну участь у клінічних випробуваннях.

Окрім цього участь українських учасників заохочується:

- у конкурсах кластера 4 «Цифровізація, промисловість та космос» ([чернетка Робочої програми 2026-2027](#)):

HORIZON-CL4-2026-01-MATERIALS-PRODUCTION-12 Technologies for innovative extraction of critical raw materials (Технології інноваційного видобутку критичної сировини)

HORIZON-CL4-2026-01-MATERIALS-PRODUCTION-13 Monitoring of secondary raw materials (Моніторинг вторинної сировини)

HORIZON-CL4-2026-01-MATERIALS-PRODUCTION-14 Improving availability of secondary raw materials through recycling (Покращення доступності вторинної сировини шляхом переробки)

HORIZON-CL4-2027-01-MATERIALS-PRODUCTION-16 Technologies for innovative processing of raw materials (Технології інноваційної переробки сировини);

- у конкурсах кластера 5 «Клімат, енергетика та мобільність» ([чернетка Робочої програми](#) 2026-2027):

HORIZON-CL5-2026-09-D3-05 Demonstration of solid biofuel supply and conversion to large scale CHP from fully sustainable regional value chains (Демонстрація постачання твердого біопалива та перехід на високоефективну великомасштабну з комбінованим виробництвом тепла та електроенергії (ТЕЦ) із повністю стійких регіональних ланцюжків створення вартості)

HORIZON-CL5-2026-03-D3-22 Novel solutions for off-grid storage of renewable energy for critical infrastructures (Нові рішення для автономного зберігання відновлюваної енергії для критичної інфраструктури);

- у конкурсах кластера 2 «Культура, креативність та інклюзивне суспільство» ([чернетка Робочої програми](#) 2026-2027):

HORIZON-CL2-2026-01-DEMOCRACY-07 Supporting post-conflict democracy and reconstruction (Підтримка постконфліктної демократії та реконструкції)

HORIZON-CL2-2026-01-HERITAGE-07 Fighting illicit trafficking of cultural goods (Боротьба з незаконним обігом культурних цінностей) ;

- у конкурсах кластера 6 «Продовольство, біоекономіка, природні ресурси, сільське господарство та навколишнє середовище» ([чернетка Робочої програми](#) 2026-2027):

HORIZON-CL6-2027-01-CIRCBIO-08 Improving biomass flows for a sustainable and circular bioeconomy (Покращення потоків біомаси для сталої та циркулярної біоекономіки);

- у конкурсах Місій ЄС ([чернетка Робочої програми](#) 2026-2027):

HORIZON-MISS-2027-04-CIT-02 Hydrogen cities (Водневі міста).

*За інформацією джерел із Європейського Союзу.
([вгору](#))*

Додаток 18

21.11.2025

Важливі рішення та непохитна підтримка: НФДУ на осінній Генеральній асамблеї Science Europe та Семінарі ERA

Під час асамблеї було ухвалено важливі статутні рішення, розглянуто плани діяльності асоціації на найближчі роки, а також проведено обговорення ключових стратегічних напрямів її подальшої роботи. Захід дав змогу членам асоціації узгодити пріоритети, визначити основні цілі та зміцнити співпрацю для ефективного розвитку європейського наукового простору ([Національний фонд досліджень України](#)).

Під час своєї участі в асамблеї Ольга Полоцька виступила з презентацією на тему «Побудова стійкої системи досліджень та інновацій в Україні». У ній вона окреслила поточний стан української дослідницької та інноваційної системи в умовах повномасштабної війни, а також поділилася баченням ключових кроків і пріоритетів для їх розвитку.

Особливу увагу Ольга Полоцька приділила прогресу НФДУ у сфері міжнародної співпраці, зокрема реалізації спільних конкурсів і партнерських ініціатив, що було реалізовано у співпраці з членами асоціації Science Europe. Вона також підкреслила важливість узгодження стратегічних пріоритетів між Фондом та асоціацією, що забезпечує системну та ефективну підтримку української науки на міжнародному рівні та сприяє її інтеграції у європейський науковий простір.

Одним із ключових елементів презентації стало представлення діяльності та стратегічних цілей [Міжнародної коаліції з підтримки науки, досліджень та інновацій в Україні](#). Про створення коаліції було оголошено цього року під час Конференції з відновлення України 2025 (URC 2025), що відбулася в Римі. У межах конференції також було представлено та підписано Римську декларацію про наміри щодо науки, досліджень та інновацій в Україні, яка офіційно засвідчила запуск коаліції та визначила її стратегічні пріоритети.

Коаліція спрямована на реагування як на нагальні потреби наукової спільноти в умовах війни, так і на вирішення довгострокових викликів розвитку науково-інноваційної системи країни. Ольга Полоцька закликала членів Science Europe активно долучатися до роботи коаліції, підкресливши, що міжнародна підтримка та партнерство є ключовими для зміцнення стійкості української науки та забезпечення її ефективної участі у глобальних дослідницьких процесах.

Знаковим стало те, що під час асамблеї на екранах були представлені постери, присвячені результатам досліджень українських науковців, зокрема переможців конкурсів НФДУ та програми «Горизонт Європа». Постери, підготовлені з нагоди Всесвітнього дня науки в ім'я миру та розвитку, демонстрували вагомі наукові досягнення та їхній внесок у розвиток світової науки. Це дало змогу наочно показати високий рівень української науки та підкреслити активну інтеграцію наших дослідників у міжнародну наукову спільноту, сприяючи водночас популяризації українських наукових досягнень за кордоном.

Важливим етапом Генеральної асамблеї стало представлення робочого плану асоціації Science Europe на 2026 рік, першим пунктом якого визначено незмінну підтримку України та, зокрема, Національного фонду досліджень України, а також ухвалення рішення про звільнення НФДУ від сплати членських внесків у Science Europe на 2026 рік, що вкотре підтверджує стійку солідарність європейських партнерів із українською науковою спільнотою.

Паралельно з засіданням асамблеї 19-20 листопада проходив 17-й Семінар високого рівня ERA, присвячений обговоренню стратегічного розвитку європейського дослідницького простору в умовах глобальної нестабільності. Цьогорічний семінар був організований Science Europe у співпраці з Дослідницькою радою Норвегії (RCN) та Національним агентством досліджень та інновацій Сполученого Королівства (UKRI).

У фокусі семінару були питання поєднання відкритості та безпеки досліджень, посилення конкурентоспроможності європейської науки та збереження високих стандартів наукової доброчесності й довіри на тлі зростаючих геополітичних ризиків.

Членство НФДУ в Science Europe та залучення до ключових заходів асоціації відіграють важливу роль у посиленні інтеграції України до європейського дослідницького простору, надаючи можливість обмінюватися досвідом із європейськими партнерами, отримувати знання про сучасні тенденції та виклики у науковій політиці, а також узгоджувати українські практики з європейськими стандартами, підвищуючи ефективність міжнародної співпраці.

Окремим результатом візиту стала зустріч із представниками [Нідерландської дослідницької ради \(NWO\)](#). Під час зустрічі було підписано знаковий документ – Протокол № 2 до Меморандуму про взаєморозуміння між NWO та НФДУ, що відкриває другий раунд спільної ініціативи «Конкурсний відбір на додаткові грантові можливості для українських вчених: Партнерська ініціатива NWO-НФДУ 2025».

За результатами першого раунду конкурсного відбору переможцями стали 13 українських науковців, які приєдналися до проєктів у партнерстві з колегами з Нідерландів. NWO профінансував їхню спільну роботу на суму близько 250 000 євро, відкривши нові можливості для міжнародної співпраці та обміну досвідом. [Детальніше про переможців першого раунду ініціативи](#) □

Загальний бюджет другого раунду ініціативи становить 480 000,00 євро, що майже вдвічі більше, ніж у попередньому раунді. Старт прийому заявок очікується вже на початку наступного року. Слідкуйте за офіційними оголошеннями на офіційних сайтах НФДУ та [NWO](#).

Підтримка Science Europe та членів асоціації, що триває від початку війни і залишається незмінною, має величезне значення для НФДУ та всієї української наукової спільноти, допомагаючи українським дослідникам залишатися активними в умовах війни, продовжувати дослідження та брати участь у міжнародних проєктах.

Національний фонд досліджень України висловлює щирю вдячність європейським колегам за їхню солідарність, підтримку та довіру, які є вирішальними для стійкості та розвитку української науки у цей важкий час.

([вгору](#))

Додаток 19

17.11.2025

Україна та Литва узгодили перелік спільних науково-дослідних проєктів на 2026–2027 роки

Українську сторону очолював **Григорій Мозолевич**, генеральний директор Директорату розвитку науки МОН. Литовську сторону —

докторка Лайма Тапараускене, директорка Департаменту вищої освіти, науки і технологій Міністерства освіти, науки і спорту Литовської Республіки ([Міністерство освіти і науки України](#)).

Ключові результати засідання

Під час роботи Комісії сторони:

- обговорили стан та перспективи українсько-литовського співробітництва у сфері науки та технологій;
- розглянули результати реалізації спільних науково-дослідних проєктів 2024–2025 років;
- визначили наукові пріоритети та результати проведення конкурсу спільних українсько-литовських науково-дослідних проєктів на 2026–2027 роки, обговорили й погодили продовження Робочої програми українсько-литовського співробітництва на 2026-2028 роки;
- сторони висловили готовність надалі співпрацювати в межах Міжнародної коаліції підтримки науки, досліджень та інновацій в Україні (R&I Coalition for Ukraine);
- обговорили питання подальшої підтримки від литовських партнерів щодо відновлення та модернізації дослідницької інфраструктури України, пошкодженої внаслідок повномасштабного вторгнення РФ на територію України.

Андрій Остапенко, начальник відділу міжнародного наукового співробітництва директорату розвитку науки МОН, представив огляд реформ у сфері науки та інновацій, а також інформацію про реалізацію спільних білатеральних науково-дослідних проєктів та участь українських наукових установ у програмах «Горизонт Європа», НАТО «Наука заради миру та безпеки» та «Еурека».

Спільні проєкти на 2026–2027 роки

За результатами проведеної експертизи сторони затвердили [перелік](#) із 15 спільних українсько-литовських науково-дослідних проєктів, які реалізовуватимуться у 2026–2027 роках. Також погоджено продовження Робочої програми двостороннього наукового співробітництва та визначено строки оголошення наступного конкурсу.

На завершення засідання було засвідчено Протокол 12-го засідання Комісії підписами Лайми Тапараускене та Андрія Остапенка.

Зустрічі з українськими дослідниками в Литві

31 жовтня українська делегація зустрілася з керівництвом Академії освіти Університету Вітаутаса Великого та Вільнюського технічного університету імені Гедиміна. Обговорено:

- умови роботи українських учених, які після початку повномасштабної війни працюють або навчаються в Литві;
- виконання литовськими партнерами європейських наукових проєктів;
- можливості посилення співпраці університетів обох країн.

([вгору](#))

24.11.2025

“КОНКУРСНИЙ ВІДБІР НА ДОДАТКОВІ ГРАНТОВІ МОЖЛИВОСТІ НІДЕРЛАНДСЬКОЇ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ РАДИ (NWO) ДЛЯ УКРАЇНСЬКИХ ВЧЕНИХ”: ОГОЛОШУЄТЬСЯ ДРУГИЙ РАУНД ІНІЦІАТИВИ

(Національний фонд досліджень України).

Фінансування та умови участі

Керівники проєктів у Нідерландах можуть подавати заявки на фінансування для оплати залучення одного українського дослідника на період від **6 до 24 місяців**. Максимальні витрати на одного українського співзаявника становлять:

- **1250 євро на місяць** (включно з витратами на матеріали)
- **375 євро на одного дослідника** – максимальні витрати на матеріали (за повний робочий час)

Загальний бюджет цієї ініціативи становить **480 000,00 євро**.

У рамках другого раунду конкурсного відбору українські заклади вищої освіти або наукові установи можуть отримати **максимум два гранти на установу**.

Грант передбачає фінансову підтримку **одного** українського вченого, який виступатиме партнером проєкту. Заявки до NWO можуть подавати керівники поточних науково-дослідних проєктів NWO. Щоб мати можливість витратити грант в Україні, український вчений, який виступає партнером бенефіціара, повинен завжди мати статус **співзаявника**.

Порядок подання заявок

Як і в першому раунді, гранти надаватимуться за **принципом черговості подання заявок**.

- Прийом заявок відкривається **20 січня 2026 року**.
- Кінцевий термін подачі заявок – **23 червня 2026 року до 14:00 (CET) / 15:00 за київським часом**, або до вичерпання бюджету.
- Заявки подаються керівниками проєктів NWO **виключно через онлайн-систему ISAAC**.

Заявки мають бути подані до NWO **принаймні за 2 місяці** до запланованого початку участі українського партнера в проєкті.

Детальні умови участі в ініціативі розміщено на сайті NWO за посиланням: <https://cutt.ly/Vtrz8xD4>

Інформаційна сесія та захід з пошуку партнерів перед початком подачі заявок

Для участі у конкурсному відборі запрошуємо українських вчених, які працюють в Україні, розпочати пошук потенційних партнерів в Королівстві Нідерландів. Перед відкриттям прийому заявок NWO та НФДУ організовують такі заходи:

- **Інформаційна сесія (онлайн)**

2 грудня 2025 року

Час проведення – 16:30–17:30 (за київським часом)

Під час сесії представники NWO та НФДУ детально представлять умови конкурсного відбору та дадуть відповіді на запитання. Участь у заході передбачає обов'язкову реєстрацію за посиланням: <https://cutt.ly/Xtrz3aHV>

- **Онлайн-зустріч для пошуку партнерів (matchmaking event) 15 грудня 2025 року**

Час проведення: 16:30–17:30 (за київським часом)

Захід дозволить дослідникам з України встановити контакти із потенційними керівниками проєктів у Нідерландах. Участь у заході передбачає обов'язкову реєстрацію за посиланням: <https://cutt.ly/itrz3CF6>

([вгору](#))

Додаток 21

20.11.2025

Універсальна зброя. Вчені розробили нову мРНК-терапію, що захищає від відомих та нових штамів коронавірусу

P-селектин вже відома як важливий елемент запального процесу. Вона працює як сигнал для імунних клітин, допомагаючи їм знаходити місце інфекції. Але дослідження, проведене за участі Центру Чарльза Перкінса при Університеті Сіднея, показало, що ця молекула має особливу властивість. Вона легко прикріплюється до білкових «шипів» на поверхні коронавірусів, зокрема SARS-CoV-1, MERS-CoV, а також штамів SARS-CoV-2, включаючи варіанти Wuhan і Delta ([nv.ua](#)).

«Оскільки P-селектин може вловлювати вірус і блокувати його здатність інфікувати наші клітини, ми скористалися цим, щоб створити мРНК-терапію широкого спектру дії, яка може захистити від відомих і, найімовірніше, нових пандемічних штамів коронавірусу», — сказав провідний дослідник доктор Морено.

Крім того, дослідження показало, що під час інфекції P-selectin здатна захоплювати вірус у крові, утримуючи його в судинах і блокуючи здатність проникати в клітини.

Це відкриття стало основою для створення нової мРНК-терапії, яка активує P-selectin без запального процесу. Такий підхід забезпечив широкий захист від коронавірусної інфекції. Як пояснив доктор Морено, оскільки P-selectin може «ловити» вірус і блокувати його проникнення, вчені використали цю властивість для розробки універсальної мРНК-терапії, здатної захистити від відомих і потенційно нових штамів коронавірусу.

«Вакцини значно знизили тяжкість захворювання та смертність, але незалежно від того, чи це коронавірус, чи інші штами, на певному етапі нові пандемії становитимуть для нас загрозу. Наявність широких, легко вироблюваних мРНК-терапій може допомогти пом'якшити ці ризики», — сказав старший автор, професор Грег Нілі, керівник Лабораторії

функціональної геноміки доктора Джона та Анни Чонг в Університеті Сіднея.

У межах дослідження також провели генетичний скринінг за допомогою технології CRISPR, який охопив весь людський геном. Вчені виявили ще 33 гени, здатні блокувати інфекцію SARS-CoV-2. Вони можуть стати основою для нових захисних терапій не лише проти коронавірусу, а й проти інших небезпечних вірусів.

Правова інформація. Ця стаття містить загальні відомості довідкового характеру і не повинна розглядатися як альтернатива рекомендаціям лікаря. NV не несе відповідальності за будь-який діагноз, поставлений читачем на основі матеріалів сайту. NV також не несе відповідальності за зміст інших інтернет-ресурсів, посилання на які присутні в цій статті. Якщо вас турбує стан вашого здоров'я, зверніться до лікаря.

Редактор: Діана Костюк
([вгору](#))

Додаток 22

19.11.2025

Українські фізики у серці світової науки

Про ЦЕРН та БАК

«Якщо коротко, ЦЕРН — це місце, де вчені намагається зрозуміти, з чого складається матерія і як вона тримається разом, — пояснює професор кафедри ядерної фізики та високих енергій фізичного факультету КНУ, учасник експериментів ЦЕРН Володимир Аушев. — Колайдер дозволяє нам у мініатюрі відтворити умови, за яких формувався Всесвіт після Великого вибуху. Коли частинки стикаються, вони розлітаються на ще дрібніші «цеглинки» матерії, абсолютна більшість з яких дуже швидко зникає. Але БАК — це лише своєрідний «стадіон». Щоб побачити, що відбувається під час зіткнень, потрібні гігантські «мікроскопи» — великі та складні детекторні системи, що дозволяють заглянути в глибини мікросвіту» ([Світ](#)).

За словами вченого, два головні детектори БАК — ATLAS і CMS — є справжніми гігантами науки. «CMS, — додає Аушев, — можна порівняти з футбольним клубом рівня «Реал Мадрид». Це детектор висотою з п'ятиповерховий будинок і масою понад 14 тисяч тонн, де працюють тисячі дослідників, які аналізують інформацію з мільйонів інформаційних каналів від детектора. Саме команди CMS і ATLAS у 2012 році відкрили бозон Гігса — частинку, що пояснює походження маси у матерії».

Експеримент Proto-DUNE

Вчені КНУ імені Тараса Шевченка не є новачками в ЦЕРН. Фахівці фізичного факультету, а саме кафедр квантової теорії поля та космофізики і ядерної фізики та високих енергій, на постійній основі беруть участь у кількох експериментах. Один із них — у напрямку

нейтринних досліджень, зокрема, в рамках Нейтринної платформи та експерименту Proto-DUNE. Цей проєкт готує основу для майбутнього американського мегадослідження DUNE (Deep Underground Neutrino Experiment): якщо БАК вивчає процес зіткнення частинок, то Proto-DUNE дозволяє досліджувати загадкові властивості нейтрино — частинок, що можуть проходити крізь товщу Землі, не взаємодіючи з нею.

У складі команди працюють професори Ігор Каденко та Володимир Аушев, наукова співробітниця Ольга Гогота та доцент Руслан Єрмоленко. Proto-DUNE — це масштабний прототип майбутнього детектора DUNE. Для проведення досліджень його камери завжди заповнені сотнями тонн рідкого аргону, який підтримується при температурі близько -184°C . Коли нейтрино взаємодіє з аргонном, воно виробляє заряджені частинки, які іонізують атоми. Це дозволяє вченим виявляти та вивчати взаємодії нейтрино.

Далекий детектор DUNE, який буде приблизно в 20 разів більший за Proto-DUNE, будуватиметься в Сполучених Штатах. DUNE надішле пучок нейтрино з Національної прискорювальної лабораторії Фермілаб поблизу Чикаго, штат Іллінойс, на відстань понад 1300 кілометрів по Землі до нейтринних детекторів, розташованих на глибині 1,5 км під землею в Сенфордському підземному дослідницькому центрі (SURF) у Сенфорді, Південна Дакота.

Експеримент SHiP

Інша група фізиків КНУ — професор Станіслав Вільчинський, доценти Олег Безшийко та Лариса Голінка-Безшийко — є учасниками колаборації SHiP (Search for Hidden Particles). Цей новий експеримент у ЦЕРН, розпочатий у квітні 2024 року, спрямований на пошук поки що невиявлених частинок, які можуть пояснити природу темної матерії та походження асиметрії між речовиною і антиматерією у Всесвіті.

«Ми сподіваємося задетектувати частинки, які надзвичайно слабо взаємодіють зі звичайною матерією, — розповідає професор Вільчинський. — Йдеться про темні фотони, аксіони, важкі нейтральні лептони — гіпотетичні частинки, що можуть бути складниками невидимої матерії. Вони передбачені кількома теоретичними моделями, що виходять за рамки Стандартної моделі й сучасної теорії, що описує елементарні частинки та сили, що їх об'єднують. Наше завдання — визначити, у яких межах мас і змішувань ці частинки можуть існувати, і які з них зможе виявити детектор SHiP». Вільчинський також зазначає, що дослідження українських учених охоплюють ширший контекст — від генерації баріонної асиметрії у ранньому Всесвіті до моделей виникнення первинних магнітних полів під час інфляції.

Загалом кінцевий етап експерименту включає розробку великого детектора та мішені, які будуть встановлені в прискорювальному комплексі ЦЕРН. Таким чином, SHiP планує «вирушити у плавання» для дослідження прихованого сектору у 2031 році.

Експеримент LHCb

Також група дослідників кафедри ядерної фізики та високих енергій, серед яких доценти Олег Безшийко та Лариса Голінка-Безшийко, аспірант Денис Клекоць і кілька студентів, — уже кілька років представляють КНУ у міжнародній колаборації LHCb у ЦЕРН. Саме тут досліджують рідкісні процеси взаємодії елементарних частинок, щоб перевірити межі Стандартної моделі фізики. Завдяки високим результатам роботи студент Владислав Орлов отримав стажування на 15 місяців у ЦЕРН і престижну нагороду Early Career Scientist Award від LHCb за 2022 рік.

У 2025 році група отримала безоплатний донат від ЦЕРН — кластерний комплект із 22 серверів сумарною потужністю більше 1800 ядер. У межах своєї дисертації Денис Клекоць розробляє новий тип детектора, який планується застосувати саме в LHCb, а згодом — у проєкті майбутнього кільцевого колайдера FCC. Попри обмеження, пов'язані з війною, українські студенти залишаються активними учасниками експериментів LHCb. Завдяки програмі IRIS-HEP, що фінансується Національним науковим фондом США, вони мають змогу віддалено працювати над проєктами з аналізу даних і розробки наукового програмного забезпечення. Програму підтримують також Національна академія наук США та Office of Naval Research Global у межах ініціативи IMPRESS-U. Отже, робота в таких колабораціях відкриває для українських науковців шлях до участі у світових дослідженнях найвищого рівня.

Сьогодні у колаборації LHCb КНУ має офіційний статус Associate Institute. Учасники експерименту від КНУ зосереджені на аналізі кутових розподілів частинок, що дозволяє вимірювати рідкісні події, перевіряти передбачення Стандартної моделі та шукати нову фізику — те, що може змінити наше розуміння Всесвіту.

Розробка Future Circular Collider (FCC)

У січні 2025 року на базі КНУ відбулася церемонія підписання Меморандуму про взаєморозуміння щодо техніко-економічного дослідження майбутнього кільцевого колайдера (FCC) на базі Європейської організації ядерних досліджень ЦЕРН. До урочистого заходу дистанційно долучилися представники інших закладів вищої освіти України та ЗВО-партнери з країн Європейського Союзу. З моменту підписання Меморандуму минув фактично рік. Яка головна відмінність FCC від БАК і на якому етапі розробки він перебуває?

Майбутній кільцевий колайдер (Future Circular Collider) — наступне покоління прискорювача елементарних частинок, який має стати логічним продовженням діяльності Великого адронного колайдера. Робота над проєктом нині триває дуже інтенсивно: 31 березня 2025 року в ЦЕРН було представлено техніко-економічне обґрунтування FCC, зосереджене на оцінці його технічної та фінансової життєздатності. Наразі вивчаються геологічні та екологічні умови, а також технічно доцільні концепції інфраструктури та детекторів FCC. Проєкт передбачає створення нового підземного тунелю довжиною 90,7 км (порівняно з 27 км у нинішнього БАК) і глибиною шахт

від 180 до 400 метрів. У ньому буде розміщено чотири експериментальні установки й вісім наземних майданчиків.

FCC планують реалізувати у дві фази: спершу — FCC-ee, електрон-позитронний колайдер для надточних вимірювань, який працюватиме близько 15 років із кінця 2040-х, а далі — FCC-hh, протон-протонний прискорювач із рекордною енергією зіткнень у 100 TeV (для порівняння: у БАК — до 14 TeV). Нова установка дозволить досліджувати структуру матерії на принципово новому рівні та перевіряти гіпотези поза межами Стандартної моделі фізики.

Група вчених КНУ, яка вже працює в колаборації LHCb, бере участь у розробці нових типів детекторів і методів аналізу даних, що стануть частиною експериментів FCC. Таким чином, українські дослідники долучаються до створення універсальної установки нового покоління, яка поєднає перевірені технології БАК із найновішими досягненнями у сфері магнітів, криогенних систем і вакуумної техніки.

Плани на майбутнє

Попереду вчених КНУ чекає ще більш масштабний етап міжнародної наукової співпраці. Наразі кафедра ядерної фізики та високих енергій проходить процедуру вступу до колаборації CMS (Compact Muon Solenoid) — одного з найпрестижніших і найвпливовіших експериментів світу, який діє на Великому адронному колайдері. «Якщо участь у проєкті FCC — це інвестиція у майбутнє фізики на найближчі десятиліття, то вступ до CMS стане реальним проривом у сучасній співпраці з ЦЕРН, адже це активний експеримент, що відіграє ключову роль у дослідженні фундаментальних законів природи» — коментує Володимир Аушев.

Команда КНУ вже встановила контакт із керівництвом CMS, представила своє бачення потенційного внеску університету та окреслила напрями, в яких українські фізики можуть долучитися до вирішення складних експериментальних завдань. Процес входження тривалий і багаторівневий, проте саме він відкриє перед науковцями шлях до роботи на передовій світової фізики високих енергій.

Паралельно вчені також беруть участь у японському експерименті на колайдері SuperKEKB та є учасниками американського нейтринного проєкту DUNE — флагманського експерименту США у галузі фізики частинок. Повноцінний запуск усіх модулів DUNE заплановано на 2027 рік. Участь у таких колабораціях демонструє, що українська наука активно інтегрована у світовий науковий простір, а КНУ продовжує розвивати партнерства, які формують нову генерацію дослідників світового рівня.

Аліна ВОЛИК

([вгору](#))

18.11.2025

Громадянська наука та вплив війни на довкілля: дослідники Інституту екології Карпат НАНУ у міжнародному проєкті

Війна забирає життя не лише людей — мільйони диких тварин стають її безмовними жертвами. Особливо це стосується морських екосистем, де повноцінний масштабний моніторинг є особливо складним в умовах війни: досі смертність китоподібних унаслідок воєнних дій фактично не досліджувалась ([Інститут екології Карпат НАН України](#)).

Співробітники Інституту екології Карпат НАН України — завідувач відділу охорони природних екосистем Олександр Кагало та провідна інженерка цього ж відділу Ірина Медведєва (нині працює в колективі орнітологів відділу біології Жешувського університету, Польща) — у співпраці з науковцями НПП «Тузлівські лимани» та польськими колегами, зокрема докторкою наук, професоркою Жешувського університету Євою Венгжин, долучилися до важливого міжнародного дослідження впливу війни на тварин Чорного моря.

Дослідники запропонували врахувати підхід громадянської науки через аналіз публікацій у соцмережах. Люди часто діляться фото і відео викинутих на берег дельфінів, і ці дані стали цінним матеріалом для наукової оцінки.

Паралельно проводився й професійний моніторинг у НПП «Тузлівські лимани». Обидва методи показали однаковий результат — різке зростання смертності чорноморських китоподібних унаслідок воєнних дій.

Окремий напрям досліджень стосується птахів, для яких вибухи, пожежі та руйнування місць існування стають критичними факторами виживання.

Це дослідження підкреслює важливість використання потенціалу соціальних мереж для заповнення прогалин у знаннях про вплив війни на дику природу та показує, наскільки цінною є співпраця вчених і громадян.

Послухати детальніше про дослідження можна у відео д.б.н. Івана Русева, керівника науково-дослідного відділу НПП «Тузлівські лимани»:

👉 <https://www.youtube.com/watch?v=tlZjXuhTu18>

Науковці й громадяни разом можуть фіксувати правду про наслідки війни, захищати довкілля та зберігати біорізноманіття — адже сьогодні природа стала ще одним фронтом нашої спільної боротьби.

([вгору](#))

27.11.2025

Від лабораторних тварин до комп'ютерних моделей: український науковець працює над етичним тестуванням ліків

Що ж це за платформа і в чому суть проєкту українського вченого? ([Національний фонд досліджень України](#)).

Як розповів Павло Задорожній, віртуальна платформа людини призначена для комп'ютерного тестування і прогнозування токсичних ефектів різноманітних хімічних агентів (лікарських препаратів, пестицидів тощо) на організм людини. Науковець із Дніпра вирішив зосередитися на розробці QSAR-моделей (тобто моделей, які встановлюють зв'язок між хімічною структурою речовини та її біологічною активністю та іншими властивостями) для прогнозування токсичності хімічних сполук щодо функції щитоподібної залози.

«Ідея виникла як відповідь на глобальний запит щодо зменшення тестів на тваринах і прискорення оцінки хімічної безпеки, – розповів співрозмовник. – Для мене це можливість використати навички в галузі біо- і хемоінформатики й комп'ютерного моделювання ліків для роботи над розв'язанням проблеми регуляторної токсикології».

Вчений вирішив зосередитися саме на функції щитоподібної залози, адже цей орган регулює критично важливі процеси в організмі. Дисфункція щитоподібної залози може мати серйозні наслідки, наприклад, порушення розвитку і метаболічні збої. Попри це, бракує інформації про тиреотоксичність хімічних сполук.

Вчений переконаний – розв'язати цю проблему (чи просунутися на шляху до її розв'язання) можна лише за допомогою нових, сучасних підходів до оцінки ризиків, насамперед QSAR-моделювання із залученням методів машинного навчання.

«Моя мета – розробити інструмент, який допоміг би науковій спільноті ухвалювати більш обґрунтовані рішення, зберігаючи при цьому етичні принципи в дослідженнях», – наголосив дослідник.

Команда, до якої приєднався український науковець, працює над створенням комп'ютерної моделі, яка допомагає передбачити, чи може певна хімічна речовина зашкодити щитоподібній залозі. Замість того щоб перевіряти речовини на тваринах, дослідники «навчають» комп'ютер розпізнавати небезпечні властивості на основі вже відомих даних.

Щоб результат був успішним, вчені зібрали дуже багато інформації (набір даних) про хімічні сполуки, їхню будову та вплив на організм. Для пошуку певних закономірностей науковці використовують методи машинного навчання (штучний інтелект). «Після цього модель може передбачити токсичність нових речовин, які ще не тестувалися, – продовжив розповідь Павло Задорожній. – Ми хочемо, щоб у майбутньому такі моделі допомагали захищати здоров'я людей, а експерименти на тваринах залишилися в минулому».

Для участі в конкурсному відборі потрібно було знайти партнерів у Нідерландах. В цьому допоміг семінар, який провели НФДУ і NWO. Саме під час семінару дослідник познайомився із докторкою Еленою Домінгес-Ромеро (Elena Domínguez-Romero) із Маастрихтського університету, яка розповіла про проєкт VHP4Safety і запропонувала приєднатися до команди. Нині Павло

Задорожній віддалено працює в команді професора Джерарда ван Вестена (Gerard J.P. van Westen) із Лейденського університету.

«Мені пощастило працювати з дуже професійною та відкритою командою, – каже він. – Це дослідники, які мають глибокі знання з хімії, токсикології, фізіології, біоінформатики і вміло поєднують їх із методами машинного навчання. Особливо імponує культура співпраці: вони завжди готові вислухати, обговорити й підтримати нову ідею».

За його словами, команда об'єднує людей з різним науковим досвідом, і саме це робить роботу цікавою та ефективною. «Ми не просто ділимося знаннями, а й вчимося один в одного, – додав співрозмовник. – Ця співпраця означає для мене дуже багато – не лише як для науковця, а й як для людини. Вона допомагає вийти за межі локального досвіду, навчитися новому і подивитися на науку з міжнародної перспективи. Це співробітництво надихає, дає віру в спільні цінності та показує, що наука справді не має кордонів».

Колегам з України дослідник радить не боятися зробити перший крок до співпраці з міжнародними партнерами. Дуже часто вона починається зі звичайного листа чи запитання під час наукової конференції. «Важливо чітко розуміти, що саме ви можете запропонувати партнеру, – наголошує вчений. – Це можуть бути унікальні дані, новий підхід до розв'язання проблеми тощо».

Також важливо шукати можливості в рамках спільних грантів, наукових платформ, брати участь у літніх школах, воркшопах і вебінарах – там легко знайти людей із подібними інтересами.

«Щирий інтерес до чужої культури й повага до спільної справи створюють справжнє партнерство, – додав пан Павло. – Успішна наукова співпраця – це не лише про публікації, а й про довіру, взаємну підтримку та спільне бачення мети».

Інтерв'ю брала Світлана ГАЛАТА
([вгору](#))

Додаток 25

26.11.2025

Відомі-невідомі клітини, які захищають життя

Сфера його наукових інтересів широка: імунобіологія бактерій, інфекцій та імунобіотехнологія, механізми формування імунної відповіді на дію збудників інфекційних хвороб, розроблення нових засобів імунодіагностики інфекцій. Дослідження нобеліатів 2025 року у сфері фізіології та медицини на сто відсотків потрапляє у сферу його інтересів ([Світ](#)).

— Денисе Володимировичу, чи було для вас несподіванкою те, що саме ця тема та її дослідники стали лауреатами Нобелівської премії у сфері фізіології й медицини?

— Це справді була несподіванка, і, переконаний, не тільки для мене. На відміну від останніх років, коли не так важко було «вгадати», які відкриття

потраплять до поля зору Нобелівського комітету — тобто ті, що були на слуху, певною мірою навіть «хайпові»: то «молекулярні ножиці», які розрізають і корегують ДНК (CRISPR-технології), то мРНК-вакцини тощо... Справді, неважко було передбачити, що «нобелівка» вже ходить за ними назирці.

А наукове відкриття нинішніх лауреатів — якесь дуже тихе. Його важливість добре зрозуміла в середовищі біологів і лікарів, але воно не мало широкого публічного розголосу. Тож було певною несподіванкою повідомлення про те, що люди, які здійснювали фундаментальні дослідження, відомі лише вузькому колу фахівців, раптом одержали Нобелівську премію.

Я можу провести певну аналогію з іншим нобелівським лауреатом — Іллею Мечниковим, який одержав Нобелівську премію за фагоцитарну теорію імунітету, розробивши її після відкриття явища фагоцитозу. Однак ця тема на той час була зрозумілою лише науковцям його профілю — вона не мала жодної комерційної цінності ні тоді, ні зараз, — але в ній міститься вся основа сучасної імунології. Хоч минуло понад сторіччя: адже Мечникову Нобелівську премію було присуджено ще 1908 року.

Підсумовуючи, скажу: це дуже добре, коли Нобелівську премію отримують науковці, які займаються суто фундаментальними речами.

— Виходить, вибір випав на нинішніх лауреатів тому, що цього разу не було «хайпової» теми?

— Я б не сказав, що таких тем нема. Вони формуються. Є такі теми, за які цілком можуть, і напевне дадуть Нобелівську премію у найближчий час. Можливо, навіть наступного року.

— Поділіться здогадками?

— Наприклад, наступного чи найближчими роками Нобелівську премію можуть дати за так звану CAR-T-терапію. Пишеться так (показує — авт.): CAR-T therapy. Вона полягає у використанні штучно програмованих Т-клітин для лікування пухлин.

Є й інші відкриття, які теж можуть претендувати на таку премію, приміром, використання пептидів, що інгібують набір ваги. Ожиріння — одна з епідемій сучасності, і пептиди використовують для боротьби з нею.

— І все ж Нобелівський комітет вибрав цього року саме цю тему. У чому її особлива, нагальна цінність?

— Різного роду захворювання — інфекційні, неінфекційні, автоімунні, нейродегенеративні тощо — мають запальний компонент. А от пригнічувати його — дуже обмежений вибір можливостей. Є нестероїдні протизапальні препарати, які через тиждень уже не діють. Далі — стероїдні препарати, цитостатики... Ще є імунотерапія — використання антитіл проти певних запальних інтерлейкінів.

А дослідження нинішніх лауреатів показують, що для пригнічення запалення, а також автоімунних хвороб можна використовувати клітини.

Що таке автоімунна хвороба, мабуть, не треба пояснювати: це коли імунна система помилково атакує власні здорові клітини та тканини організму, сприймаючи їх як нібито реальну, а насправді неіснуючу загрозу. І це призводить до довготривалого процесу запальних реакцій. Цим процесом треба вміти керувати. Відкриття Фреда Рамсделла, Мері Брункоу та Шимона Сакагучі дає нам надії на нові методи терапії.

Власне, японський учений зробив перше ключове відкриття ще 1995 року, виявивши цілий клас імунних клітин, що захищають організм від аутоімунних захворювань. Американські вчені Мері Брункоу та Фред Ремсделл здійснювали свої дослідження 2001 року.

— А як використовуються ці клітини? Це ще тільки теорія чи вже реальність?

— Це і теорія, і реальні спроби використання цих клітин. Ми ще не зовсім добре розуміємо, незважаючи на Нобелівську премію, як вони працюють. Уявіть собі, що в людини такі клітини-охоронці становлять усього 1 % від усіх Т-лімфоцитів крові.

Але водночас клітини-охоронці — не повністю незнайомці. Біологи давно знають, що всі лімфоцити діляться на В- і Т-лімфоцити. Останні поділяються на Т-хелпери (помічники), Т-кілери (вбивці) і Т-супресори, які й пригнічують запалення. (І, по суті, саме за Т-супресори дали Нобелівську премію 2025 року.)

Про це не лише знали — ці знання застосовували в клініках, використовуючи індекс «хелпери/супресори». Нас ще в університеті навчали, що співвідношення Т-хелперів до Т-супресорів у здорової людини має складати приблизно півтори одиниці. Оцінювали за маркерами CD4+ (хелпери) та CD8+ (супресори). Якщо індекс піднімався — це означало ризик аутоімунних захворювань, якщо знижувався — ризик імунодефіциту. Лікарі цей індекс використовували у своїй практиці, і все здавалося логічним.

Але нинішні вчені-нобеліати довели, що все «трохи не так». І що не ті клітини, які вважалися класичними супресорами, насправді виконують супресорні функції. Супресорами є клітини з фенотипом CD4+ (тобто ті, які частково відносяться до хелперів), а також з фенотипом CD25+high, і всі вони мають внутрішньоклітинний маркер FoxP3+. Отака досить неочікувана популяція. І з'ясувалося, що саме ці клітини становлять 1–2 % від усіх лімфоцитів — але їх вистачає, щоб підтримувати ауто толерантність в організмі.

Яка функція таких клітин? Найперше — припинення або стримування імунної відповіді. Друге — підтримання толерантності до «свого». І третє — на мою думку, найголовніше (хоча формально це так не вважається) — підтримання добрих стосунків із мікрофлорою. (Сьогодні правильніше говорити «мікробіотою», але слово «мікрофлора» поки звичніше.) Усі ці взаємини треба контролювати, щоб імунна система жила з мікрофлорою в мирі. От за ці функції й відповідають зазначені клітини.

— Але ж Нобелівську премію 2025 року присуджено саме за визначення «охоронців імунної системи», тобто регуляторних Т-клітин?

— Так, і маємо приклад того, якими складними дорогами науковці доходять до істини. Спочатку ми знали, що серед лімфоцитів є хелпери, супресори, кілери. Потім з'ясували, що хелпери теж діляться на популяції — Т-хелпери 1, Т-хелпери 2. Далі побачили, що вони перебувають у реципрокних взаємодіях: якщо активуються одні — інактивуються інші, і навпаки. І дуже багато явищ почали пояснювати саме цією взаємодією різних популяцій Т-хелперів.

Про Т-супресори на певний час забули. Вирішили, що це був міф, і приблизно 10–20 років їх майже не згадували. Аж поки не відбулася своєрідна реінкарнація цих Т-супресорів: знання про них поглибилися, і тепер їх називають регуляторними клітинами, або Т-reg.

Перші дослідження в цьому напрямі провів японець Шимон Сакагучі. Він ще в 1990-х роках пересаджував безтимусним хворим мишам лімфоцити від здорових тварин і показав, що лімфоцити критично важливі для захисту від багатьох хвороб, в тому числі автоімунних.

А двоє американців натрапили на Т-reg, вивчаючи у мишей лімфопроліферативний синдром. До речі, для Т-reg можна додати ще одну функцію: стримування лімфопроліферативних захворювань. Це дуже важливо. Саме за цим напрямом американці й виявили ці клітини. (Лімфопроліферативні захворювання — це простіше сказати лімфоми або лейкози, коли лімфоцити діляться неконтрольовано. Таких захворювань — багато.)

Вивчаючи мишей із неконтрольованим поділом лімфоцитів, дослідники знайшли в них мутантний ген FoxP3, а продовжуючи роботу — відкрили цілу популяцію клітин, у яких іде епігенетична регуляція промоторної ділянки цього гена, зокрема деметилування. Це досить складні речі...

— А що в нас в Україні? Чи були дослідження в цьому напрямі?

— Усі наші діагностичні лабораторії визначають Т-лімфоцити всіх відомих популяцій. І індекси, про які ми говорили раніше, теж дуже важливі для лікарів. Якщо Т-супресорів багато — це теж погано. Оскільки це може свідчити про різні негативні явища: хронічні інфекції, підвищену чутливість до респіраторних хвороб, чутливість до раку тощо. Лікарі про все це знають — принаймні ті, хто цікавиться наукою, а таких лікарів чимало. І науковці цікавляться цією темою з дослідницького погляду.

На цьому місці зазвичай запитують: чи будуть у нас нобелівські лауреати? Мабуть, будуть. І, мабуть, швидше серед тих, хто виконує зараз роботу за кордоном: там справді є дуже цікаві дослідження. Світова спільнота сприймає наших учених дуже добре, але інтегрує у своє наукове середовище. Так українські вчені за кордоном стають, по суті, вже закордонними вченими. Як і українські представники — Нобелівські лауреати. Адже вони є: той же Ілля Мечников, Зельман Ваксман народилися

на території сучасної України... Це якщо про біологію (точніше, про фізіологію та медицину). А фізиків-лауреатів — ще більше.

Я тільки знаю одне: якщо наукова робота гідна — вона одержить Нобелівську премію в будь-якому разі. В Україні багато талантів, тому все у нас буде.

— Розкажіть про новий підручник. Чи правильно знаю, що він у вас не перший?

— Так, за моїм авторством — це вже третє видання. Але в попередніх я був зі співавторами. Зараз я відокремив свою частину — вийшов «вступ до імунології». Тут 8 розділів, або 8 лекцій. Перші лекції — про запалення як першу ланку імунітету. Дуже важливо було докладно описати запалення — я багато часу цьому присвятив. Далі — клітини імунної системи, антитіла як фактори захисту, антигени. Після цих лекцій має бути молекулярна імунологія, біохімія імунітету та прикладні аспекти імунології. Але цей варіант ще не видано, хоча написано.

Загалом ми з колегами з кафедри мікробіології та імунології КНУ імені Тараса Шевченка підготували 18 лекцій до нового спільного підручника. Це фактично 18 розділів. Їх написали чотири співавтори: доценти Юлія Швець, Ольга Моложава, Наталія Сенчило і я. З 2020 року ми багато працювали над цим підручником. Це було б третє видання (перше й друге вийшли 2005 та 2011 років), але це вже абсолютно новий підручник — з урахуванням усього, чого досягла наука за два десятиліття. Ми перевірили тотожність тексту з попередніми виданнями: лише 3 %. Це — новий сучасний, дуже потрібний підручник. Але видати його повністю — поки що немає фінансових можливостей.

І я вирішив (можливо, наївно) надрукувати власним коштом маленьку частину підручника, щоб привернути увагу видавців. Більше того — хочу знайти видавця, який візьметься довести повний підручник до комерційного впровадження. Або хоча б до беззбитковості, але доведе його до читача. Буду радий, якщо знайдуться такі майстри своєї справи.

Це сигнальний варіант. Я би назвав його сучасним терміном: бета-версія програмного продукту. Ми розмістимо його на сайті для безкоштовного ознайомлення і читання. Але я все ж таки хотів би, щоб підручник у повній версії вийшов друком, щоб його можна було придбати студентам за доступною ціною в українських книгарнях.

Спілкувалася Лариса ОСТРОЛУЦЬКА

Газета “Світ”, № 22, листопад 2025 р.

([вгору](#))

Додаток 26

24.11.2025

Наріжна В.

Проблема, що стримувала ШІ, вирішена: обчислення “зі швидкістю світла” можливі

У традиційних моделях ШІ тензори працюють як структура впорядкування даних, проте швидкість їх обробки залишається ключовим вузьким місцем. Сучасні оптичні системи не здатні до ефективної паралельної роботи, тому розробники зазвичай покладаються на тисячі GPU для навчання великих мовних моделей (LLM). Новий підхід змінює це, оскільки тензорні пакети аналізуються одним лазерним імпульсом ([ZN.UA](#)).

Дослідники описали технологію у [публікації](#) журналу Nature Photonics. В експериментальному прототипі вони використали стандартні оптичні компоненти разом із новим методом кодування даних в амплітуду та фазу світлових хвиль. Ці хвилі поєднувалися для виконання математичних операцій без необхідності додаткової енергії на перемикання чи керування.

“Цей підхід можна реалізувати практично на будь-якій оптичній платформі. У майбутньому ми плануємо інтегрувати цю обчислювальну систему безпосередньо у фотонні чіпи, що дозволить світловим процесорам виконувати складні завдання штучного інтелекту з надзвичайно низьким споживанням енергії”, – [зазначив](#) Чжіпей Сун, керівник фотонної групи Університету Аалто у Фінляндії. Він додав, що технологія може бути впроваджена в основні платформи протягом трьох-п’яти років.

У статті також наведені порівняльні тести з традиційними оптичними схемами та GPU, які демонструють потенціал масштабування POMMM. На думку науковців, ця архітектура може стати важливим елементом апаратної основи для майбутніх систем штучного інтелекту, здатних працювати на рівні обчислень загального призначення.

“Це створить нове покоління оптичних обчислювальних систем, що значно пришвидшить складні завдання штучного інтелекту в безлічі галузей”, – заявив Сун.

Попри дискусії щодо меж масштабування та потенціалу LLM, науковці наголошують, що POMMM усуває одне з найбільших обмежень галузі. Інтеграція цієї технології може дозволити розробникам будувати моделі значно більших масштабів, ніж дозволяє поточна інфраструктура.

([вгору](#))

Додаток 27

14.11.2025

В Україні відзначили Всесвітній день науки 2025: представлено результати державної атестації, нові інструменти підтримки державно-приватного партнерства та бюджетні пріоритети на 2026 рік

Захід відкрили вітальними словами перший віцепрем’єр-міністр — міністр цифрової трансформації України Михайло Федоров, міністр освіти і науки України Оксен Лісовий, перший заступник міністра фінансів України Роман Єрмоличев. До учасників і учасниць також звернулися заступник міністра економіки, довкілля та сільського господарства з питань цифрового розвитку і трансформацій Олександр Циборт, заступник посла

Європейського Союзу в Україні Гедимінас Навіцкас, регіональний директор Світового банку у справах країн Східної Європи Боб Дж. Саум, тимчасово повірений у справах і заступник голови Місії Посольства Данії в Україні Ларс Олаф Совндаль Петерсен та голова Представництва ЮНЕСКО в Україні К'яра Децці Бардескі ([Міністерство освіти і науки України](#)).

Участь у події також узяли представники університетів, наукових установ, бізнесу та Ради молодих учених при МОН.

Підсумки державної атестації: найбільший аудит наукової сфери за роки незалежності

На сцені «Наука» МОН презентувало повні результати державної атестації за шістьма науковими напрямками. Це найбільш масштабне й комплексне оцінювання дослідницької спроможності, яку Україна проводила до сьогодні:

- майже **500** університетів і наукових установ;
- понад **533** тисяч верифікованих записів;
- **4 960** описів впливу;
- **14 880** експертиз;
- **200** міжнародних і **2000** українських експертів;

«Рік тому ми поставили собі амбітну мету — запустити нову модель державної атестації та, як наслідок, фінансування науки. Сьогодні вже бачимо її перші результати: держава інвестує більше у тих, хто проводить реальні наукові дослідження, залучаючи позабюджетні ресурси, працюючи на розвиток економіки, оборони й суспільства. Наступним кроком ми запускаємо Національну систему дослідників, яка заохочуватиме молодих учених, надаючи їм додаткову фінансову підтримку. Вірю, що це хороший фундамент, який дасть змогу українським ученим зростати і реалізовувати свої ідеї тут, в Україні,

— вступним словом відкрив подію міністр освіти і науки України Оксен Лісовий.

На основі атестації у 2026 році запускається нова модель базового фінансування: підтримку отримують ті, хто демонструє результативність, залучає позабюджетні ресурси, публікує дослідження високої якості та створює інновації.

Денис Курбатов, заступник міністра освіти і науки України:

«Вперше 158 наукових установ і 110 університетів, які отримали категорії А і Б, одержать додаткове фінансування за формулою — на підвищення заробітних плат, модернізацію обладнання та розвиток спроможності. Це те, що запускає нову модель фінансування в українській науці — фінансування за результатами діяльності.

Нові інструменти та реформи: куди рухається українська наука

Окремий блок події було присвячено реформам, які формують нову архітектуру наукової та інноваційної екосистеми України.

МОН представило концепцію створення дослідницьких центрів передового досвіду на базі університетів. Ці напрями визначені як ключові

для розвитку високотехнологічних досліджень і формування нових точок зростання економіки.

Окрім центрів, МОН презентувало оновлений механізм державного замовлення на науково-технічні розробки. Перший конкурс за 22 пріоритетами вже завершено, триває другий. Проєкти охоплюють такі сфери, як штучний інтелект і цифровізація, сучасна медична діагностика, воднева енергетика, дослідження стану довкілля та інші напрями, важливі для розвитку країни.

Законодавчий пакет **Science. City** передбачає модернізацію діяльності наукових парків, більшу автономію університетів у реалізації інноваційних проєктів та створення сучасних R&D-екосистем. Паралельно МОН працює над створенням **Агенції прикладних досліджень**, що поєднає запити бізнесу та рішення науковців і дозволить підтримувати перші проєкти вже після запуску інституції.

Серед інших ініціатив — запуск нової моделі **проєктної STEM-аспірантури** для 100 молодих дослідників та програма енергостійкості, у межах якої у 2024–2025 роках 39 установ отримали фінансування на встановлення сонячних електростанцій. Також за рік створено **23 стартап-школи, інкубатори та акселератори** для підтримки інноваційних команд.

Наука і бізнес: формування спільного ринку рішень

У межах сцени «Бізнес» було проведено низку стратегічних сесій, присвячених тому, як університети та наукові установи можуть працювати з компаніями над спільними R&D-проєктами.

На початку учасників і учасниць ознайомили з категоріальним апаратом для мозкових штурмів, а саме було ексклюзивно презентовано два дослідження у сфері державно-приватного партнерства (ДПП) від **МОН з Київською школою економіки (КШЕ) та Офісом ефективного регулювання (BRDO)**, поточні реформи МОН у сфері ДПП, що охоплюють механізми співфінансування досліджень і нові підходи до побудови інноваційних партнерств. Учасники запрошувались до дискусій щодо визначення ключових бар'єрів у співпраці та дизайнування політик, що сприятимуть посиленню співпраці між публічним та приватним секторами. Під час заходу було забезпечено 12 виступів учасників в межах двох стратегічних сесій, а матеріали сформовані під час мозкових штурмів будуть використані під час формування галузових НПА.

У фокусі — технології, які можуть бути інтегровані в реальний сектор економіки.

У межах цієї сцени також представили результати [дослідження](#) інноваційної спроможності закладів освіти і науки України, яке підготували МОН та Офіс ефективного регулювання BRDO за підтримки проєкту «Цифровізація для зростання, доброчесності та прозорості» (UK DIGIT), що реалізується Фондом «Євразія» та фінансується UK Dev. Дослідження охоплює аналіз сучасного стану інновацій в університетах і наукових установах, визначає ключові бар'єри розвитку та

пропонує практичні рішення для їхнього подолання. На основі отриманих результатів BRDO розробив модель управління інноваціями через наукові парки як «єдине вікно» для університетів, науковців і бізнесу, а також підготував пропозиції для органів влади щодо посилення інноваційного потенціалу сфери освіти і науки України.

Молоді вчені: кар'єра, підтримка та мотивація

VI Міжнародний Форум рад молодих вчених «Наука без кордонів» у межах Всесвітнього дня науки 2025 року став стратегічною платформою для діалогу між молодими науковцями й науковицями, представниками і представницями держави, бізнесу та міжнародних організацій. У межах події обговорювали фінансові можливості та створення перспективних умов для розвитку молодих учених.

Під час Форуму молоді науковці представили успішні кейси започаткування університетами конкурсів для молодих учених, фінансування рад молодих учених, співпраці з промисловістю, міжнародними партнерами та фондами. Форум засвідчив, що українська наука має потужний кадровий потенціал і готова до масштабування інновацій у тісній взаємодії з бізнесом та міжнародною спільнотою.

Фінансування науки у 2026 році: державні пріоритети та точні цифри

Під час події Роман Єрмоличев, перший заступник міністра фінансів України, представив ключові бюджетні показники, які формують фінансову рамку розвитку науки.

Загальні видатки на наукову та науково-технічну діяльність у проєкті Держбюджету-2026 становлять 20,1 млрд грн (+5,6 млрд грн до 2025 року).

Напрями фінансування:

- 1 млрд грн — дослідницькі центри передового досвіду на базі ЗВО
- 100 млн грн — для запуску конкурсу «Бізнес і наука: ефективна співпраця»
- 3,2 млрд грн (+3 млрд грн до 2025 року) — на базове фінансування НУ/ЗВО, які отримали найвищі категорії А і Б в державній атестації
- 0,7 млрд грн (+0,4 млрд грн до 2025 року) — наукові проєкти молодих учених, прифронтових ЗВО

Міжнародна підтримка: спільна робота для розвитку української науки та інновацій

Тимчасово повірений у справах і заступник голови Місії Посольства Данії в Україні **Ларс Олаф Совндаль Петерсен** заявив: «Підтримка української освіти, науки та зміцнення їхньої інтеграції в європейську спільноту є пріоритетом для чинного головування Данії в ЄС. Недавній візит до України пані міністра вищої освіти і науки Данії разом із ректорами двох данських університетів став важливим кроком у поглибленні партнерства. Підтримка Данією нового дослідницького центру з аналізу санкцій на базі

KSE, стала важливим внеском у розвиток доказової політики у сферах, що мають ключове значення для України та Європи».

Світовий банк відзначив важливість реформ МОН, зокрема Science. City та розвитку інноваційної інфраструктури. «У межах програми Світового банку ми підтримуємо системні зміни, які МОН упроваджує в рамках цифрової стратегії WINWIN 2030. Це Science. City, розвиток спроможності deeptech-інновацій в Україні, зокрема через Science & Business Acceleration Program 2025. Ми бачимо, як реформи посилюють співпрацю між наукою і бізнесом та створюють нові можливості для інноваційного сектору», — наголосив регіональний директор Світового банку у справах країн Східної Європи **Боб Дж. Саум**.

Партнери події наголосили на важливості підтримки українських дослідників. Голова Представництва UNESCO в Україні **К'яра Децці Бардескі** наголосила: «Підтримка української науки залишається одним із перших пріоритетів ЮНЕСКО. У Плані дій ЮНЕСКО з розвитку науки, підготовленому спільно з Міністерством освіти і науки України, визначено: водночас із реагуванням на невідкладні потреби та зміцненням стійкості науковців наша мета — сформуванню й життєздатну екосистему для відновлення України та її довгострокової самостійності, засновану на принципах сталого розвитку та узгоджену зі світовими науковими стандартами».

Довідково:

Захід організовано Міністерством освіти і науки України спільно з Радою молодих вчених при МОН та за підтримки Українського науково-технологічного центру (УНТЦ), Європейської комісії, World Bank та Державної науково-технічної бібліотеки України (ДНТБ). Партнери: UNIT.City, Diia.City.Union.

[\(вгору\)](#)

Додаток 28

17.11.2025

Дослідження та інновації: двері можливостей – відкриті

Ці першопрохідці приїхали на зустріч, щоб поділитися з колегами результатами своїх досліджень та новими можливостями, які відкрилися під час реалізації проєктів. Послухати історії тих, кому вдалося досягти успіху, і задати безліч запитань під час неофіційного спілкування зібралися науковці з різних міст України — Харкова, Сум, Львова, Одеси, Вінниці, Дніпра та інших [\(Національний фонд досліджень України\)](#).

Учасників зустрічі привітали зі святом представники Уряду України, Верховної Ради України та Європейського Союзу: заступник міністра освіти і науки України Денис КУРБАТОВ, голова Комітету Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій Сергій БАБАК, керівниця відділу RTD 03 міжнародного співробітництва Європи та Америки Європейської комісії

Кароль МАНСЕЛЬ-БЛАНШАР, генеральна секретарка асоціації Science Europe Лідія БОРРЕЛЬ-ДАМІАН, експерт з політичних питань у галузі науки та інновацій Представництва ЄС в Україні Єгор ПИВОВАРОВ.

Денис КУРБАТОВ, зокрема, зазначив, що Всесвітній день науки – гарна нагода подивитись, як змінюється система підтримки досліджень в Україні. *«Ми поступово переходимо від хаотичних рішень до прогнозованої державної політики у сфері науки та інновацій, – наголосив пан Денис. – Це означає, що є план, є інструменти, є сталі правила гри. Ми рухаємося до того, щоб результати досліджень було впроваджено у бізнесі, технологіях, регіональному розвитку».*

Представники ЄС відзначили стійкість українських учених, і запевнили, що готові й надалі підтримувати інтеграцію України до світового дослідницького простору. *«Ми зацікавлені, щоб українська наука й інновації розвивалися, а Україна ставала сильнішою», – запевнила Кароль МАНСЕЛЬ-БЛАНШАР. – Саме тому ЄС продовжує робити конкретні кроки, щоб підтримати українську наукову спільноту конкретними діями, конкретними грошима, конкретними програмами».*

Співпраця «через кордони» стає можливою завдяки довірі і, в першу чергу, завдяки довірі до науки. Ця довіра формується завдяки принципам відкритої науки, етики, доброчесності, рівності, інклюзії, академічної свободи. *«Українські дослідники щодня демонструють надзвичайну стійкість, підтримують досконалість та інновації, – наголосила Лідія БОРРЕЛЬ-ДАМІАН. – Ми вітаємо ваші зусилля та хочемо сказати: будь ласка, продовжуйте. Ми знаємо, що це важко...».*

Також до присутніх з вітальним словом звернулася голова Наукового комітету Національної ради України з питань науки та технологій Олександра АНТОНЮК. Вона наголосила, що, якщо не розвивати науку, «не буде ні ракет для захисту країни, ні нових ліків». І саме принципи конкурсного відбору і незалежної експертизи, якими керується Національний фонд досліджень України, дають можливість фінансувати кращих, розвивати наукову спільноту.

На думку Олександри АНТОНЮК, знаковим є те, що Офіс Горизонт Європа в Україні створено на базі Національного фонд досліджень України. Завдяки цьому українські науковці можуть створювати якісніші заявки і мають більше шансів перемогти.

Олександра Вікторівна також звернула увагу присутніх, що розділ 25 «Наука та дослідження» європейського законодавства найменш зарегульований, а наука є найбільш автономною галуззю. *«Незалежність наукових досліджень, повага до вченого – це те, над чим ми маємо всі разом працювати. Хочу побажати, щоб ми кожного дня відчували повагу з боку держави і суспільства. І щоб ми гідно несли звання українського науковця», – додала вона.*

Також під час заходу учасники розповіли, як відбувається інтеграція України до Європейського та глобального дослідницьких просторів та

співпраця в межах європейських програм. Єва КОСІНСЬКА-ЛАНГЕ, спеціалістка з питань політики Генерального директорату з досліджень та інновацій, Європейської інноваційної ради (RTD A3) Європейської комісії презентувала можливості для українських дослідників та підприємців у ініціативах Європейської інноваційної ради, а Тобіас ШТЮДЕМАНН, директор Представництва Вільного університету Берліна у Східній Європі розповів про розумне міжнародне партнерство та як «подавати власні сильні сторони з огляду на переваги інших».

Також Джанка МАТРАЙ, спеціалістка з питань науки Виконавчої агенції Європейської дослідницької ради проінформувала учасників зустрічі про інструменти підтримки в рамках конкурсів Європейської дослідницької ради, про схеми фінансування, останні нововведення і додаткові програми підтримки у рамках ERC.

З величезним інтересом присутні слухали й історії успіху українських дослідників, що стали переможцями конкурсів НФДУ та європейських програм.

Ольга ЗВІРКО, завідувачка відділу діагностики корозійно-водневої деградації матеріалів Фізико-механічного інституту імені Г. В. Карпенка НАН України розповіла про перспективи перепрофілювання газотранспортної мережі для водню у зеленій реконструкції України. За грантової підтримки НФДУ її команда провела дослідження та встановила, за яких умов можна безпечно транспортувати водень вітчизняними трубопроводами (проект «Розроблення методології оцінювання роботоздатності існуючих газопроводів для підвищення стійкості функціонування енергетичної системи України при транспортуванні зеленого водню», конкурс «Наука для відбудови України у воєнний та повоєнний періоди»).

Михайло СЛИВКА, професор кафедри органічної хімії Ужгородського національного університету розповів про шляхи створення та перспективи гібридних матеріалів. Його команда створила цінні матеріали з прогнозованими властивостями для потреб медицини й енергетики (проект «Стратегія спрямованого синтезу функціональних халькогенгалогенідних матеріалів для потреб медицини й енергетики», конкурс «Передова наука в Україні»).

Свої дослідження представили й переможці Програми «Горизонт Європа».

Стефан ЗАЙЧЕНКО, професор кафедри автоматизації електротехнічних та мехатронних комплексів Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» розповів про шлях українських міст до кліматичної нейтральності разом із Європою (проект U_CAN), а Роман ЯЦИШИН, ректор Івано-Франківського національного медичного університету та Христина ЛЕСІВ, керівниця відділу міжнародних зв'язків університету – про історію успіху в проекті UNCAN-CONNECT. *«На шляху до успіху не можна стояти на місці, –*

наголосила пані Христина. – *Потрібно навчатися, освоювати європейські практики, бути активними*».

Підсумувала зустріч виконавча директорка НФДУ Ольга ПОЛОЦЬКА, яка закликала учасників стежити за оголошеннями Фонду, подаватися на конкурси, долучатися до роботи комісій конкурсів оцінювання заявок.

«Добігає кінця календарний рік, ми всі очікуємо на новий грантовий сезон, – зазначила вона. – І якщо в попередні роки Фонд оголошував максимум три конкурси на рік, то вже цього року їх було сім. А наступного року ми плануємо десять конкурсів».

Ольга Олександрівна повідомила, що значно збільшиться обсяг грантів для молодих вчених, зокрема Конкурсів наукових робіт на одержання грантів Президента України молодим вченим та докторам наук та Щорічного конкурсу на присудження Премії Верховної Ради України молодим ученим. Це рішення стало результатом системної спільної роботи Фонду та Міністерства освіти і науки України. Крім того, будуть оголошені конкурси передових фундаментальних досліджень із належним фінансуванням, прикладних проривних досліджень, а також індивідуальних грантів.

Також найближчим часом Фонд планує оголосити спільний конкурс з Дослідницькою радою Норвегії (RCN), присвячений темі ментального здоров'я і – великий конкурс в рамках проєкту LUKE («Приєднання України до Європейського дослідницького простору – платформа спільного фінансування та розбудови потенціалу для посиленої науково-дослідницької та інноваційної співпраці»). *«Такий конкурс – перший у історії роботи Фонду. Ми ще дуже молода інституція, і в нас багато чого відбувається вперше, – з усмішкою додала Ольга Олександрівна. – Впевнена, що під час нашої наступної зустрічі у вас буде багато нових переможних історій. Успіху!».*

Під час заходу було забезпечено синхронний переклад. Відеозапис події доступний англійською, українською та мовою оригіналу.

[Відео 1](#), [Відео 2](#), [Відео 3](#)

Підготувала Світлана ГАЛАТА

([вгору](#))

Додаток 29

25.11.2025

У Брюсселі проходить постерна сесія, присвячена успіхам українських дослідників: проєкти-переможці НФДУ та європейських програм представлено у серці Єврокомісії

Виставка проходить у Генеральному директораті з питань досліджень та інновацій Європейської комісії (DG RTD) і є винятковою та безпрецедентною можливістю представити Україну та її наукові досягнення в серці Європейського Союзу ([Національний фонд досліджень України](#)).

Наука України: сила в часи викликів

Під час війни наука працює на безпеку, відбудову і майбутнє України. Результати наукових досліджень допомагають захистити людей; зберегти й відновити критичну інфраструктуру; знайти альтернативні рішення для енергетики; посилити обороноздатність; знайти нові матеріали для медицини й промисловості тощо.

Українські вчені проводять ці життєво необхідні дослідження за підтримки Національного фонду досліджень України – установи, що працює відповідно до європейських стандартів конкурентності, прозорості та доброчесності.

На виставці в Брюсселі європейські колеги зможуть дізнатися про можливість транспортування водню українськими трубопроводами (керівник проєкту: Ольга Звірко, Фізико-механічний інститут ім. Г. В. Карпенка НАН України); про ймовірні сценарії радіоактивного забруднення у випадку аварії Запорізької атомної станції, яка окупована російськими військами (керівник проєкту: Володимир Мадерич, Інститут проблем математичних машин та систем НАН України); про ризики затоплення у випадку руйнування греблі Київської ГЕС та рекомендації щодо дій (керівник проєкту: Роман Беженар, Інститут проблем математичних машин та систем НАН України); про технологію оцінки пошкоджених російськими обстрілами сільськогосподарських земель, важливу для продовольчої безпеки (керівник проєкту: Наталія Куссуль, Інститут космічних досліджень НАН України та Державного космічного агентства) тощо.

Підтримка ЄС – важлива!

Окрім того, на виставці представлено й проєкти, які українські вчені виконують за кошти Програми «Горизонт Європа». Одним із них є проєкт PIECES, мета якого – створити набір науково обґрунтованих практик профілактики раку, які можна адаптувати до регіональних особливостей.

Нині все більше українських учених та інноваторів перемагають в конкурсах «Горизонт Європа». Написати якісні заявки допомагає інформація Офісу «Горизонт Європа» в Україні, який працює на базі Національного фонду досліджень України і повністю фінансується Європейською комісією. Відкриття Офісу стало важливим сигналом солідарності з українською науковою спільнотою.

Розміщення виставки в будівлі Генерального директорату з питань досліджень та інновацій Європейської комісії є виявом довіри до України та визнанням наукового потенціалу нашої країни. Для української науки це важливий сигнал підтримки: видимість на рівні ЄС створює нові можливості для міжнародних партнерств, спільних досліджень та наукового діалогу.

Виставку урочисто відкрили **Михайло Гребенюк**, директор проєкту «GUARD – Global Promotion of UA R&D: Liaison Office in Brussels for UA R&D Community» та **Міна Старева (Mina Stareva)**, заступниця керівника відділу з міжнародного співробітництва (Європа та Америка), DG RTD.

Постери, розміщені в центральній зоні DG RTD, бачать керівники, співробітники та гості Європейської комісії. Вони цікавляться українськими

науковими проєктами, отримують нову інформацію про участь України в європейських програмах. Це стає стимулом до обговорень нових можливостей співпраці з українськими дослідницькими командами.

Ця виставка є визнанням внеску українських науковців у вирішення глобальних викликів та кроком до нових грантів, партнерств, спільних досліджень та інтеграції до європейського дослідницького простору.

НФДУ та українська дослідницька спільнота щиро вдячні Європейській комісії за підтримку, довіру та створення цієї унікальної можливості для України.

Ми сподіваємося, що ця постерна сесія є першим кроком у популяризації української науки за кордоном. Разом із нашими партнерами в Брюсселі ми продовжимо розповідати про науковий і дослідницький потенціал України, про роботу НФДУ та Офісу «Горизонт Європа» у підтримці та розвитку цього потенціалу.

([вгору](#))

Додаток 30

07.11.2025

У Парижі відбулася міжнародна конференція «Україна та світ – українська наука у Франції»

«Для України сьогодні надзвичайно важливо, щоб наука залишалася живою, відкритою та інтегрованою у світовий академічний простір. Адже саме наука допомагає не лише будувати майбутнє, а й наближати припинення війни - через зміцнення міжнародної співпраці, гуманітарної стійкості, пошук рішень для відновлення та сталого розвитку», - наголосив радник-посланник Посольства України у Франції Костянтин Аблазов (ukrinform.ua).

У конференції, що проходила у гібридному форматі, взяли участь понад 70 українських науковців, дослідників і викладачів, які нині працюють у французьких університетах, лабораторіях і наукових установах.

Йшлося, зокрема, про розвиток наукової дипломатії в нинішніх умовах та шляхи інтеграції української академічної спільноти у французьку науку задля взаємного збагачення.

«Французька сторона також поділилась своїми стратегіями бачення розвитку науки і освіти. Тож це лише перший крок до об'єднання, надалі ми будемо щороку проводити такі зустрічі та вибудовувати більш тісну співпрацю щодо інтеграції наших вчених в глобальні дослідницькі ініціативи та розширення академічної співпраці», - зазначила відповідальна за напрямки освіти і науки в посольстві України Надія Ватульова.

За словами директорки зі стратегічного розвитку та співзасновниці Української наукової діаспори у [Франції](#) Катерини Хануф, спільні наукові дослідження та проєкти допоможуть відновленню України.

«Українські вчені представили свій інтелектуальний потенціал як рушійну силу інтеграції, інновацій та гуманістичних орієнтирів сучасної Європи. У центрі уваги - людина, її знання, гідність і роль науки у відновленні світу після кризи. Тому наша особлива вдячність усім українським науковцям, які, попри війну, продовжують свої дослідження в Україні та в екзилі, зберігаючи силу української науки й гідність нації», - сказала Хануф. Вона також додала, що наукові доробки учасників конференції будуть згодом опубліковані у електронному виданні Української наукової діаспори у Франції «Наукові синергії».

([вгору](#))

Додаток 31

13.11.2025

Наука не знає кордонів

Варто зазначити, що угорські дипломати є доволі частими гостями в Національній бібліотеці України імені В.І. Вернадського, беручи участь у заходах НБУВ, виступаючи на міжнародних наукових конференціях, сприяючи обміну української та угорської сторін видавничими фондами, надаючи іншу предметну допомогу. Тож продовженням такої плідної співпраці став той факт, що саме нашу найбільшу наукову бібліотеку України Посольство Угорщини обрало місцем відзначення такого поважного ювілею – 200-ліття заснування [Угорської Академії наук](#) ([Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського](#)).

Відкриваючи захід, генеральний директор НБУВ, доктор історичних наук, професор, член-кореспондент Національної академії наук України [Любов Андріївна Дубровіна](#) наголосила на цій обставині й відзначила, що науковий розвиток, пошук думки взагалі не знають кордонів, адже учені всіх країн об'єднуються у важливих дослідженнях, взаємно збагачуючись і розвиваючи світ. А зв'язки й нашої бібліотеки, й Національної академії наук України з Угорською Академією наук взагалі є давніми, потужними, тож генеральний директор НБУВ висловила сподівання, що зміцнюватимуться вони й надалі.

З вітальним словом та доповіддю про історію заснування [Угорської Академії наук](#) виступив Надзвичайний і Повноважний Посол Угорщини в Україні **Антал Хеїзер**. Він розповів про надзвичайно важливу роль, яку зіграв у долі Академії угорський кавалерійський капітан граф Іштван Сечені. Коли в 1825 році на засіданні палати парламенту представник опозиції звинуватив магнатів у байдужості до рідної мови й культури, граф Сечені оголосив, що передає свій річний дохід «на покращення моєї національної мови, щоб її переклад та розподіл для бажаної мети завжди залежали від національних зборів». Ця сума складала 60 000 срібних форинтів і, власне, стала стартовим капіталом, який згодом, наслідуючи приклад графа, збільшили інші меценати до 250 000 форинтів. Відсотки з цього капіталу

фонду стали основним джерелом для функціонування утвореної Академії наук. Пан Посол окреслив також основні віхи 200-річного шляху цього центру наукової думки країни.

Аби учасники заходу відчули дух того часу і початок становлення закладу, угорські дипломати продемонстрували відеофільм «Берег нашого національного існування» про заснування [Угорської Академії наук](#).

Гості Бібліотеки та учасники на платформі Zoom послушали й побачили низку цікавих доповідей і презентацій.

[Повний текст](#)
([вгору](#))

Додаток 32

27.11.2025

Участь НБУВ в орієнтаційному вебінарі IFLA

У своїх виступах спікери підкреслили, що саме члени спільноти є основою та рушійною силою [IFLA](#), оскільки їхня активна участь забезпечує реалізацію глобальних ініціатив у сфері бібліотечної справи ([Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського](#)).

Учасникам заходу було представлено географічну структуру членства Федерації, що охоплює всі регіони світу, зокрема Європу, Північну Америку, Азію та Океанію, Латинську Америку і Карибський регіон, Субсахарську Африку, Близький Схід і Північну Африку. За статистичними даними, найбільшу частку становлять європейські установи (584 члени), наступні – Північна Америка (425), Азія та Океанія (338), Близький Схід і Північна Африка (96), Субсахарська Африка (93), а також Латинська Америка і Карибський регіон (93). Представлені показники засвідчують широке географічне охоплення [IFLA](#) та її роль як глобальної професійної мережі.

Також було детально окреслено основні переваги членства в [IFLA](#), серед яких – доступ до широкого спектра професійних ресурсів, зокрема *IFLA Journal* у повнотекстовому електронному форматі, стандартів, рекомендацій та ключових видань, розміщених у *IFLA Repository*. Члени спільноти мають змогу долучатися до роботи більш як сорока професійних секцій і комітетів, брати участь у вебінарах, тренінгах, онлайн-зустрічах, навчальних програмах і міжнародних проєктах. Під час зустрічі членам IFLA було оголошено про проведення 90-го Світового бібліотечного та інформаційного конгресу [IFLA](#) (IFLA WLIC 2026), який відбудеться 10–13 серпня 2026 року в Пусані, Південна Корея. Захід стане поверненням [IFLA](#) до Південної Кореї через два десятиліття після успішного Конгресу 2006 року в Сеулі. Право на його проведення Пусан здобув завдяки переконливій заявці, поданій Корейською бібліотечною асоціацією.

Учасників також поінформували про можливості фахового залучення, пов'язані з Конгресом, зокрема щодо подання постерів і доповідей, участі у супутніх заходах, наявних програм підтримки й грантів, а також

можливостей волонтерської участі. Для членів [IFLA](#) передбачено низку знижок: на реєстрацію для участі у Світовому бібліотечному та інформаційному конгресі [IFLA](#) (зокрема Early Bird), на видання видавництва De Gruyter та на відповідні професійні сервіси.

У ході зустрічі було підкреслено важливість активного залучення членів до професійної спільноти [IFLA](#), зокрема підписки на інформаційні бюлетені, використання форумів, приєднання до розсилки IFLA-L, участі у Townhalls, а також ознайомлення з напрацьованими ресурсами та інструментами для адвокації бібліотек на національному й міжнародному рівнях.

Участь НБУВ у цій зустрічі стала вагомим кроком для поглиблення міжнародної співпраці, інтеграції до глобальної бібліотечної мережі та ефективного представлення України в професійній спільноті [IFLA](#).

([вгору](#))

Додаток 33

07.11.2025

ПІДСУМКИ ОСІННЬОЇ СЕСІЇ ПРОГРАМИ «БУСТЕР ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЄКТІВ-2025»: 12 КОМАНД, 30 УЧАСНИКІВ, ДЕСЯТКИ ІДЕЙ МАЙБУТНЬОГО

За час роботи програми, з 17 вересня по 17 жовтня 2025 року, 30 випускників із 12 наукових команд, які представляють дослідницькі, освітні, підприємницькі та громадські установи й організації з різних регіонів України, отримали цінний досвід у підготовці бізнес-презентацій, проведенні маркетингових досліджень та фінансового планування, просуванні своїх проєктів на отримання грантів та інвестицій і розробленні дорожніх карт ([Academ.City](#)).

В рамках заходу були проведені 6 онлайн-тренінгів, понад 35 консультацій та демо-день із онлайн-пітчами 12 команд, які підготували якісні візуалізації своїх проєктів та продемонстрували здобуті на програмі вміння і навички.

Цей сезон Бустеру вийшов вже на міжнародний рівень – у програмі взяли участь польські науковці з Університету Марії Склодовської-Кюрі в Любліні, які презентували три проєкти з виготовлення композитів для косметичної та харчової галузей на основі глини та бурштину, що мають значні перспективи на глобальному, європейському та українському ринках.

Під час участі в програмі утворилися міжкомандні (міждисциплінарні) зв'язки, які можуть стати основою для запуску нових міжнародних науково-інноваційних проєктів.

Консультації та тренінги проводилися провідними експертами проєкту “Академ.Сіті”, Київського академічного університету, Національного університету “Києво-Могилянська академія”, Київської школи економіки, які спеціалізуються на питаннях управління інноваційними проєктами,

дослідженнями і розробками, а також підготовки грантових апікацій та пітч-презентацій.

Всі учасники команд, які виступили на демо-дні або надіслали свої удосконалені презентації, отримали сертифікати про підвищення кваліфікації від Київського академічного університету.

Дякуємо всім учасникам, тренерам і експертам за активну участь та внесок у розвиток української науки й інноваційної екосистеми України та запрошуємо на наші наступні заходи.

Програма реалізовувалася в межах експериментального проєкту Міністерства освіти і науки України у співпраці з Фондом розвитку інновацій зі створення мережі стартап-шкіл — інкубаторів — акселераторів на базі закладів вищої освіти та наукових установ.

([вгору](#))

Додаток 34

24.11.2025

Відбувся фінальний Pitch Day програми Science & Business Acceleration: визначено переможців акселерації наукомістких стартапів

Протягом пів року в акселерації взяли участь вісім команд, які отримували індивідуальне наставництво від SET University, eō Business Incubator та Berkeley Haas Entrepreneurship. Під час Pitch Day свої рішення представили стартапи: CAMS-AIR, Synteza AI, Airborne Radar platform, Astrum Heat, IWOQ, NMC, GrainMole, Yharvest ([Міністерство освіти і науки України](#)).

За результатами презентацій переможцями стали:

1 місце — Synteza

Платформа для генерації синтетичних даних, яка дає змогу компаніям швидко, безпечно та економічно ефективно навчати системи комп'ютерного зору. Synteza моделює фотореалістичні промислові середовища: фабрики, склади, нафтопереробні заводи, дозволяючи створювати мільйони маркованих зображень за хвилини, не покладаючись на ручний збір даних. Команда отримала три квитки на VivaTech 2026 та \$25 000 AWS-кредитів.

2 місце – Yharvest

Система, що прогнозує врожайність сільськогосподарських культур, надає рекомендації щодо удобрення та обробки полів і допомагає обрати оптимальні гібридні сорти, адаптовані до поточних умов. Має хмарну ШІ-платформу, що базується на алгоритмах нейронної мережі. Команда отримала \$25 000 AWS-кредитів.

3 місце — GrainMole

Модульна система моніторингу стану зерна у пласких сховищах. Збираючи та аналізуючи дані в режимі реального часу, вона прогнозує псування під час тривалого зберігання, допомагаючи компаніям зі зберігання

зерна зменшити втрати і заощадити час. Команда отримала \$25 000 AWS-кредитів.

Science & Business — це 6-місячна акселерація наукомістких стартапів від Міністерства освіти і науки України та Фонду розвитку інновацій (Українського фонду стартапів), що з 2021 року допомагає українським технологіям рости й виходити на ринок. Програма є частиною Дорожньої карти розвитку мережі *стартап-шкіл — інкубаторів — акселераторів*.

([вгору](#))

Додаток 35

07.11.2025

Мінцифри розпочинає співпрацю з партнерами для розвитку цифрового врядування, освіти й інноваційних досліджень

Мета співпраці — поєднати експертизу Мінцифри та академічний потенціал [University College London](#), щоб розвивати інноваційні державні рішення, нові освітні програми та спільні дослідження у сфері цифрового врядування, управління даними та штучного інтелекту ([Урядовий портал](#)).

«Співпраця з University College London відкриває новий етап співпраці між наукою, державою та технологіями. Ми поєднуємо академічні знання й стратегічне бачення інновацій, щоб підсилити роль даних у державному управлінні та зробити процеси більш ефективними. Україна вже показала, що може впроваджувати інновації навіть у складних умовах — тепер ми виходимо на глобальний рівень. Це партнерство створює нові можливості для українських дослідників, фахівців і стартапів», — наголосив заступник Міністра цифрової трансформації з питань європейської інтеграції Олександр Борняков.

Взаємодія між Мінцифри та UCL стане платформою для реалізації спільних досліджень, освітніх і технологічних ініціатив у межах Стратегії цифрового розвитку інновацій України до 2030 року (WINWIN) та глобальної програми UCL Grand Challenge Data-Empowered Societies.

«Завдяки реалізації Стратегії WINWIN інновації для України стають не просто політикою — а національною ідеєю та рушійною силою стійкості, відновлення й зростання. Стратегія позиціонує Україну як центр інновацій і співпраці, де держава, наука й бізнес спільно створюють рішення з глобальним впливом. Наше партнерство з University College London посилює цю місію, поєднуючи українську інноваційну екосистему з глобальною науковою спільнотою та інноваційним мисленням, — щоб дані, знання й технології справді служили людям і зміцнювали суспільства», — зазначила радник Першого віце-прем'єр-міністра — Міністра цифрової трансформації України з питань інновацій, цифровізації та глобальних партнерств Валерія Іонан.

Стратегія WINWIN України, яку реалізує Міністерство цифрової трансформації, має на меті перетворити країну на регіональний центр інновацій у чотирнадцяти пріоритетних секторах.

Вона зосереджена на відкритті ринків, розвитку інноваційної інфраструктури, зміцненні людського потенціалу та поглибленні міжнародної співпраці.

«Міністерство цифрової трансформації України реалізує амбітну стратегію, спрямовану на перетворення країни на глобального лідера у сфері технологій та інновацій, і UCL пишається тим, що може долучитися до цієї візії. Спираючись на численні точки дотику між Стратегією WINWIN та нашим напрямом Data-Empowered Societies, я сподіваюся, що це партнерство відкриє нові можливості для співпраці, здатної зробити відчутний внесок у відновлення України та водночас посилять наше спільне прагнення, щоб дані й технології служили людям і зміцнювали громади», — зазначив професор проректор з питань досліджень, інновацій та глобальної взаємодії UCL Герайнт Піс (Geraint Rees).

Партнерство з UCL на старті буде зосереджене на кількох взаємопов'язаних напрямках, визначених спільно UCL та Міністерством цифрової трансформації України. Серед них — розвиток технологій для державного управління та судової системи, робота з даними й штучним інтелектом, створення суверенних мовних моделей, а також освіта та освітні технології.

Ініціатива UCL Grand Challenge of Data-Empowered Societies, започаткована в жовтні 2024 року, має на меті стимулювати інновації, що допомагають людям і громадам, захищають приватність і сприяють рівності. Програма об'єднує фахівців із різних галузей, щоб дані й технології працювали на благо суспільства, — етично, справедливо та з урахуванням людських цінностей.

([вгору](#))

Додаток 36

07.11.2025

Як Україна розвиватиме ІІІ до 2030 року — презентували д्राфт стратегії

Бачення презентували Chief AI Officer Мінцифри Данило Цьвок та радник Міністра з питань ІІІ Луукас Ільвес ([Міністерство цифрової трансформації України](#)).

Місія України — увійти до топ-3 країн світу за рівнем розвитку та впровадження ІІІ до 2030 року. Стратегія описує, які сфери потрібно розвивати, щоб на максимум використати потенціал ІІІ для покращення життя в Україні. У фокусі:

- практично використовувати ІІІ для розв'язання проблем громадян і держави: державні сервіси з ІІІ, оборонний, допомога бізнесам в інтеграції ІІІ, трансформація освіти, покращення медицини й агросектору для економічного посилення цих ринків

- зробити ШІ якісним та доступним для держави й бізнесу: залучення міжнародних інновацій для побудови власних ШІ-моделей в Україні
- побудувати інфраструктуру, підготувати державні дані для використання штучним інтелектом, збільшити кількість ШІ-фахівців тощо

Скоро презентуємо доопрацьоване бачення публічно та запустимо громадські обговорення, щоб українці поділилися своєю думкою щодо стратегії розвитку ШІ в державі.

Стратегія розвитку штучного інтелекту в Україні розробляється Мініцфпрою спільно з Digital Nation OÜ (Естонія) за підтримки Estonian Centre for International Development, та Проєкт «Цифровізація для зростання, доброчесності та прозорості» — UK DIGIT, що виконується Фондом Євразія і фінансується UK Dev. Стратегія розробляється в межах Стратегії цифрового розвитку інновацій України до 2030 року WINWIN.

([вгору](#))

Додаток 37

18.11.2025

САМЕ БІБЛІОТЕКИ МАЮТЬ ВИЗНАЧАТИ УНІВЕРСИТЕТСЬКУ ПОЛІТИКУ ЩОДО ГШІ

(Національний репозитарій академічних текстів).

Бібліотечні підрозділи мають унікальне поєднання досвіду: вони забезпечують доступ до інформаційних ресурсів, підтримують навчальні процеси, супроводжують дослідження, розуміють принципи академічної доброчесності та володіють достатньою технічною компетентністю. Саме ця міждисциплінарність дозволяє їм просувати в університетах осмислене упровадження технологій ШІ, уникаючи поверхневих, ситуативних або непродуманих рішень. Автор детально описує, як його університет виступив ініціатором розгортання відкритої дискусії щодо ШІ відразу після появи потужних мовних моделей у 2022–2023 роках. Бібліотека стала місцем, де викладачі, студенти та адміністратори спільно обговорювали ризики, можливості й моральні обмеження застосування ШІ. Це дозволило підготувати засновані на консенсусі рекомендації щодо доброчесного використання LLM-технологій, зокрема – розмежувати допустимі та недопустимі форми застосування ШІ – від допомоги у пошуку інформації до заборони генерації повних академічних робіт. Також бібліотеки виконують важливу освітню функцію: вони здатні навчати користувачів формулювати запити, розпізнавати упереджені або вигадані результати, критично ставитися до автоматично створеного контенту, структурувати ресурси, проводити тренінги, розробляти політики та координувати університетські підходи, узгоджуючи інтереси різних підрозділів. У підсумку Кріс підкреслює, що майбутнє відповідального використання ШІ значною мірою залежить від того, чи зможуть університети надати бібліотекам провідну роль, адже саме вони мають потенціал забезпечити баланс між

інноваціями, академічними цінностями та практичними потребами освітніх спільнот.

Детальніше: <https://qrpage.net/qr/yROLi>
([вгору](#))

Додаток 38

26.11.2025

КОЛИ ПОЛИЦІ ПЕРЕПОВНЕНІ: НОВА ІНІЦІАТИВА ДЛЯ ЗАХИСТУ РІДКІСНИХ КНИЖОК

(Національний репозитарій академічних текстів).

Наразі багато закладів у Великій Британії щорічно позбавляються тисяч непопулярних або маловикористаних книг у рамках роботи з очищення фондів. Проте це не завжди означає безпечну утилізацію, оскільки серед вилучених можуть опинитися унікальні або рідкісні видання, потрібні дослідникам у майбутньому. Щоб вирішити цю проблему, було створено ініціативу UK Print Book Collection (UK PBC), в рамках якої об'єдналися академічні бібліотеки, що вирішили координувати інвентаризацію фондів на загальнонаціональному рівні. Книгу можна вилучати (продавати, списувати або утилізувати) лише за умови, якщо принаймні сім інших копій цього видання є в інших учасниках ініціативи. Для цього використовується інформація платформи Library Hub, яка включає десятки мільйонів записів про наявні книги в 202 бібліотеках країни. Ця політика «семи примірників» має зменшити ризик втрати рідкісних або науково важливих видань, зберігши при цьому можливість для бібліотек очищувати полиці, звільняючи простір для нових надходжень. Представники бібліотек відзначають, що в умовах обмеженого простору та зростаючих витрат на зберігання колекцій UK PBC дає довгоочікуване рішення-баланс. У першому пілотному закладі – Університеті Ворвіку бібліотечний фонд уже перевищує мільйон одиниць та розміщується на 43,5 км полиць, а вільного місця залишалося лише близько 100 метрів. Стандартна практика передбачала щорічне вилучення близько 5 тисяч непопулярних примірників, але нова схема дозволяє зробити цей процес прозорішим і безпечнішим. Мета UK PBC – не просто скоротити загальну кількість книг у бібліотеках, а зберегти доступність знань і захистити рідкісні видання від необережного списання. Перевірка перед вилученням охоплює не лише наявність копій, але й ретельну оцінку значення видання, дисциплінарної релевантності та потреб спільноти. Таким чином, нова координаційна ініціатива демонструє, що бібліотеки здатні поєднувати практичні виклики (такі, як брак простору, зростання колекцій, знос фондів) із відповідальністю за збереження культурної та наукової спадщини. Створюється механізм, який дозволить відновити баланс між оновленням та консервацією й гарантує, що навіть при очищенні полиць важливі тексти не зникнуть, а залишаться доступними для дослідників майбутніх поколінь.

Детальніше: <https://qrcode.net/qr/b0NqK>
(вгорі)

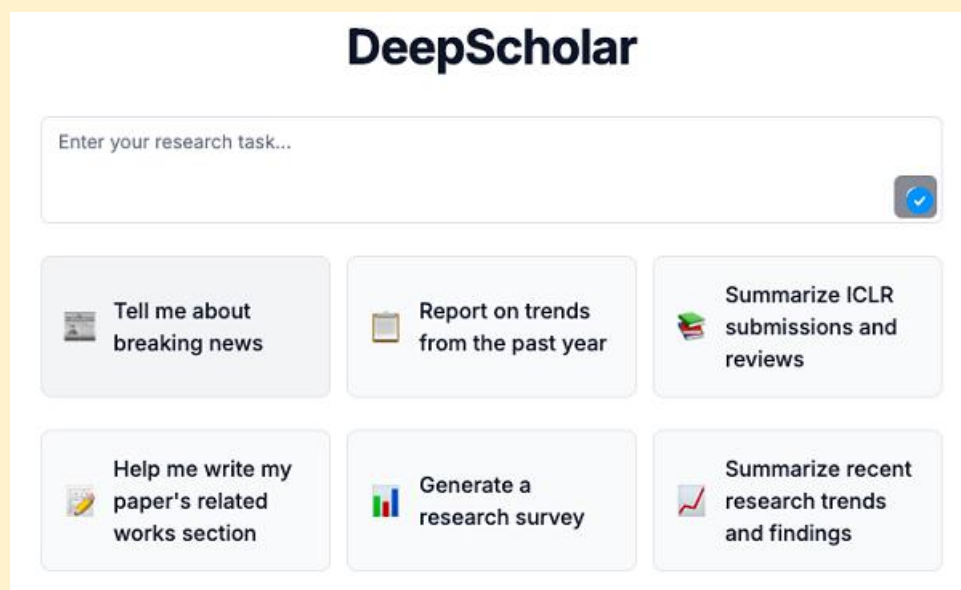
Додаток 39

28.11.2025

DeepScholar показує, яким має бути штучний інтелект для науки

DeepScholar задуманий не як універсальний науковий помічник і не як “машина для написання статей”. У його основі лежить одна добре знайома кожному досліднику задача – підготовка огляду попередніх робіт. Система отримує назву та анотацію реальної наукової статті й намагається згенерувати розділ Related Work. Для цього вона самостійно запускає серію пошуків у відкритих академічних базах, відбирає релевантні публікації, оцінює їхню важливість і намагається зв’язати все це в осмислений текст із посиланнями ([Пан Бібліотекар](#)).

Навіть стартовий екран DeepScholar багато про що говорить. Замість порожнього чату з типовим “запитайте що завгодно” користувача одразу спрямовують до конкретних дослідницьких завдань: допомога з related works, генерація огляду літератури, аналіз дослідницьких трендів. Жодних обіцянок миттєво “написати статтю за вас”.

Важливий момент – [DeepScholar](#) не просто “переказує” знайдене, все підряд, а намагається оцінити якість синтезу, чи охоплено ключові роботи в галузі, чи ці роботи справді важливі... Спробуйте згенерувати кілька звітів.

Як на мене, то поки що результати свідчать, що подібні системи ще далекі від якості людських оглядів. Але саме в цьому й цінність підходу – автори сервісу чесно показують межі можливостей свого ШІ-інструменту, а могли б це підло замаскувати під ефектну, але безплідну генерацію тексту.

[DeepScholar](#) гарно показує, що генШІ в науці має бути не заміною дослідника, а інструментом підтримки. Він може допомогти швидше зорієнтуватися в океані публікацій, не пропустити ключові роботи й зекономити час на рутинному пошуку.

Водночас рішення про те, які роботи справді важливі, як їх інтерпретувати і які висновки з цього робити, залишаються за людиною. Це не чорна скринька, якій треба повірити на слово, а складний фільтр і маленький помічник на перших етапах дослідження.

([вгору](#))

Додаток 40

03.11.2025

СПІВПРАЦЯ ЗІ СПІЛЬНОТОЮ ДЛЯ ПІДТРИМКИ ДІАМАНТОВОГО ВІДКРИТОГО ДОСТУПУ В ЄС

([Національний репозитарій академічних текстів](#)).

Співпраця має забезпечити посилення якості експертизи щодо періодичних наукових видань відкритого доступу та підвищення прозорості завдяки сервісу Diamond Discovery Hub (реєстру європейських наукових журналів відкритого доступу, які публікуються без авторських гонорарів). Завдяки DDH зростатиме видимість та спрощуватиметься пошук журналів відкритого діамантового доступу; видавничі та інституційні постачальники зможуть підтримувати свої журнали, узгоджуючи, удосконалюючи та гармонізуючи відповідні дані для їх максимального поширення; читачі, автори спонсори й дослідницькі організації зможуть оцінювати характер журналів з відкритим діамантовим доступом та їхніх видавців; агрегатори матимуть можливість використовувати ці відомості. Специфіка полягає у тому, що DOAJ є широким глобальним індексом із незалежним процесом перевірки для журналів усіх бізнес-моделей відкритого доступу, тоді як DDH базується на моделі партнерства з постачальниками контенту Diamond OA та зосереджується переважно на європейських журналах. Якщо журнал категорії «Diamond» індексується в DOAJ, він автоматично не відображається у DDH, а має бути додатково перевірений і наданий відповідним інституційним видавцем.

Детальніше: <https://ddh.diamas.org/docs/>, <https://qrpage.net/qr/dVbZU>

([вгору](#))

Додаток 41

05.11.2025

ОЕСР: ПЕРСПЕКТИВИ НАУКИ, ТЕХНОЛОГІЙ ТА ІННОВАЦІЙ 2025

([Національний репозитарій академічних текстів](#)).

У документі зазначається, що уряди дедалі більше узгоджують свою політику у галузі науки, технологій та інновацій з економічними цілями та цілями національної безпеки – від сприяння критично важливим дослідженням та новим технологіям до захисту від несанкціонованого витоку знань та проектування національних інтересів через наукову дипломатію. У звіті розглядається, як можна мобілізувати підтримку трансформаційних змін в економіці та суспільстві, як наукова співпраця змінюється під впливом геополітики, а також як наукові системи можуть адаптуватися до нових вимог. У ньому аналізується конвергенція нових технологій та екосистемних підходів у промисловій політиці у контексті впливу стратегічного аналізу та політичних експериментів на розширення переваг НТП, просування передових технологій, зміцнення стійкості та підтримку гнучкості урядових дій. Наголошується на різкому зростанні заходів із безпеки досліджень – політики, спрямованої на захист конфіденційних досліджень та запобігання іноземному втручання. У 2025 році країни повідомили про 250 таких політик – майже в десять разів більше, ніж у 2018 році. За той самий період кількість країн із політикою безпеки досліджень зросла з 12 до 41. Наслідки сек'юритизації та геополітичних змін можна побачити у науковій співпраці: хоча частка наукових публікацій, написаних у співавторстві з іншими країнами ОЕСР, зросла з 2% у 1970 році до 27% у 2023 році, останні дані свідчать про те, що ця тенденція втрачає оберті. Уряди також збільшують інвестиції у стратегічні дослідження, в останнє десятиліття державні витрати на НДДКР у галузі енергетики зросли на 76%, а бюджети на оборонні дослідження та розробки – на 75% (удвічі швидше, ніж загальні витрати на дослідження та розробки). Зусилля щодо захисту високотехнологічних галузей, таких як штучний інтелект та квантові обчислення, також посилюються, що призводить до ретельнішого контролю за міжнародною науковою співпрацею у контексті зростаючої конкуренції.

Детальніше: <https://qrpage.net/qr/cV1VY>, <https://qrpage.net/qr/PtvwF>, <https://qrpage.net/qr/Q02Ai>
([вгору](#))

Додаток 42

28.11.2025

ОЕСР: ЩО ТАКЕ БЕЗПЕКА ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ЧОМУ ВОНА ВАЖЛИВА ДЛЯ СВІТОВОЇ НАУКИ

У блозі Організації економічного співробітництва та розвитку опублікувала стаття Йорана Бельденгрюна та Карфаген Сміта «Що таке безпека досліджень та чому вона важлива для світової науки?» ([Національний репозитарій академічних текстів](#)).

У ній автори зазначають, що уряди дедалі тісніше пов'язують науку й технології з цілями національної та економічної безпеки, тому питання політики у галузі безпеки досліджень стали у десятки разів більш

актуальніми, ніж 7 років тому. Вони розкривають власне бачення того, що таке безпека досліджень, чому вона важлива і як збалансувати захист досліджень із відкритістю у глобальній науці. Відкриті та спільні дослідження вже давно є основою наукового прогресу: вони стимулюють інновації, зміцнюють економіку та допомагають вирішувати глобальні проблеми – від зміни клімату до охорони здоров'я та цифрової трансформації. Однак по мірі посилення стратегічної конкуренції та геополітичної напруженості, уряди приділяють дедалі більше уваги безпеці досліджень, захищаючи дослідні інституції та науковців від втручання, шпигунства та порушень цілісності досліджень. Нові дані ОЕСР показують, наскільки швидко відбуваються ці зміни. У 2025 році країни повідомили про 250 політичних ініціатив, пов'язаних з безпекою досліджень, що майже вдвічі більше, ніж у 2018 році. За той же період кількість країн, які вжили такі заходи, зросла з 12 до 41. Таке стрімке зростання підкреслює серйозну зміну політики: наука й технології все частіше розглядаються не лише як двигуни інновацій, а й як стовпи національної безпеки. Безпека досліджень передбачає дії з прогнозування, запобігання та управління ризиками для системи досліджень та інновацій, включаючи попередження незаконного присвоєння результатів НДДКР, що може завдати шкоди національній або економічній безпеці, нейтралізацію іноземного втручання чи зловмисного впливу, при недопущенні порушення основ свободи досліджень. Безпека досліджень спрямована на запобігання небажаним передачі критично важливих знань і технологій (у тому числі – подвійного призначення) за допомогою пропорційних та заснованих на оцінці ризиків гарантій, що створюють умови збалансування максимальної відкритості та необхідної закритості досліджень у сфері міжнародного співробітництва. Типові заходи безпеки досліджень включають вимоги прозорості та розкриття інформації, оцінювання ризиків та комплексну перевірку міжнародних партнерів, відповідну інформаційну кампанію та рекомендації дослідникам щодо виявлення та контролю загроз, створення надійних систем управління та використання національних контактних пунктів для консультування установ, які виконують дослідження. Ці підходи спрямовані на захист законних національних інтересів за одночасного дотримання свободи досліджень і розвитку міжнародного співробітництва. Портал безпеки досліджень ОЕСР у базі даних політики в галузі науки, техніки, технологій та інновацій stip.oecd.org забезпечує найповніший огляд національних ініціатив у цій галузі, інформує про розвиток політики та ризики, на усунення яких вона спрямована. Автори наголошують, що захист досліджень не означає їх тотального закриття. За умови належного управління безпекою досліджень вона може зміцнити довіру, цілісність та стійкість у глобальній науковій системі, гарантуючи, що міжнародна співпраця залишається рушійною силою спільного прогресу, а не джерелом вразливості.

Детальніше: <https://qrpage.net/qr/sHX8x>
([вгору](#))

16.11.2025

Сичікова Я., проректор з наукової роботи Бердянського державного педагогічного університету

У статті наголошено на кількох ключових проблемах:

- переоцінка цитатно-публікаційних метрик і вторинних проксі показників (репутаційні опитування, працевлаштування випускників);
- ігнорування соціальної місії університетів: відкритої науки, інклюзії, третьої місії (вплив на громаду), сталого розвитку;
- непрозорі вагові коефіцієнти, використання недосконалих даних без похибок, відсутність визнання структурних переваг одних інституцій над іншими ([Яна Сичікова](#)).

У статті пропонується трирівневий підхід до реформи: від публічного визнання недоліків рейтингової моделі, через створення незалежних механізмів збору якісних і контекстних даних, до радикального перезавантаження логіки рейтингів: включно з кластерами замість ранжування, рівними вагами, наративними есе та відмовою від універсального «топу».

Це вже не перша публікація такого масштабу: питання обмежень рейтингів регулярно порушували EUA, INORMS, автори DORA та Leiden Manifesto, а також численні дописи в наукових блогах.

Стаття в Nature лише підсумовує наростаючий консенсус: глобальні рейтинги не відображають складності університетських екосистем і не можуть бути підставою для стратегічних рішень держав чи інституцій.

«Denominator problem»

У контексті цієї статті мені згадалося те, що у наукометрії прийнято називати проблемою знаменника. Йдеться про те, що абсолютні показники не можна інтерпретувати без урахування масштабу системи — кількості науковців, бюджету, ресурсів, інфраструктури, обсягу навчального навантаження, регіонального контексту, рівня автономії тощо.

Оцінювати університети без знаменника означає винагороджувати лише масштаб, а не результативність.

Тобто університет з 5 000 співробітників гарантовано матиме вищі абсолютні показники (публікації, цитування, гранти тощо), ніж інституція з 500 співробітників, але це не завжди означає, що вона ефективніша.

Великі багаті університети зосереджують ресурси і тому автоматично «кращі» в рейтингах, навіть якщо їхня продуктивність на одного дослідника нижча.

Саме ігнорування знаменника створює системну нерівність і підсилює олігархічну модель глобальної науки.

Для України ця проблема ще гостріша. Переважна більшість національних рейтингів не враховують знаменник узагалі.

Фактично, вони:

- порівнюють університети різних масштабів так, ніби вони рівні за ресурсами;
- не враховують регіональні умови, зокрема переміщення, руйнування інфраструктури, мобільність студентів і викладачів, війну;
- не коригують за чисельністю науково-педагогічного персоналу, обсягом фінансування, стабільністю набору студентів;
- не враховують внесок у локальні громади, міжнародні партнерства, open science, вплив на регіональний розвиток.

Тому висновок статті Nature абсолютно релевантний для українського контексту: жодна реформа університетів не матиме сенсу, доки система оцінювання не буде радикально переглянута.

([вгору](#))

Шляхи розвитку української науки: суспільний дискурс

Інформаційно-аналітичний бюлетень
Додаток до журналу «Україна: події, факти, коментарі»
Ідентифікатор медіа R30-01101

Упорядник Натаров Олег Олександрович

Видавець і виготовлювач
Національна бібліотека України
імені В. І. Вернадського
03039, м. Київ, Голосіївський просп., 3
Тел. (044) 524-25-48, (044) 525-61-03
E-mail: siaz2014@ukr.net
Сайт: <http://nbuviap.gov.ua/>

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготовлювачів
і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК № 7871 від 28.06.2023 р.